

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSVEÇ (STOCKHOLM) OKULU VE KARL GUNNAR MYRDAL'IN
EKONOMİ BİLİMİNE KATKISI

Hazırlayan

Türker ŞİMŞEK

İktisat Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Birol ÇETİN

TOKAT – 2010

İSVEÇ (STOCKHOLM) OKULU VE KARL GUNNAR MYRDAL'IN
EKONOMİ BİLİMİNE KATKISI

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 14 / 06 / 2010

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Yusuf Ziya TAŞKAN

Üye : Doç. Dr. Binal ÇETİN

Üye : Doç. Dr. Cevat Erdem

Üye :

Üye :

İmza

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 10.../06.../2010 tarih ve 20.../1 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Mustafa Beloğlu

Mühür
İmza

ÖZET

İktisadi düşünce tarihinde adından söz ettirmiş kişilerin fikirleri üzerinde ciddi tartışmalar söz konusu olmuştur. Bu konuda önemli isimlerden biri olan Karl Gunnar Myrdal'ın fikirleri ve görüşleri de bir çok iktisat tarihçisinin ilgisini çekmiştir. Bu çalışmada Türkiye'de az tanınan bilim adamlarından olan Myrdal'ın, nüfus problemleri ve politikası, planlama ve demokrasi, gelişmişlik ve azgelişmişlik üzerine fikirleri, Birleşmiş Milletler, tarım ve dünya ekonomik devrimi, eksik istihdam teorisi ve kavramı, ulusal ve uluslararası birleşme, kalkınma ve ticaret hakkındaki ilmi açıklamaları ve Amerika'daki siyahi halk hakkındaki düşünceleri ortaya konulacaktır. Myrdal'ın üzerinde durduğu fikirlerin düşünce dünyamızda önemli bir yer tutacağı muhakkaktır.

Bu çalışmanın amacı, İsveç (Stockholm) Okulu temsilcileri ve Karl Gunnar Myrdal'ın ekonomi bilimine katkılarını ortaya koymaktır. Bu çalışmada, İsveç Ekolü'nün Knut Wicksell, David Davidson, Karl Gustav Cassel, Eli Filip Heckscher, Bertil Ohlin, Erik Robert Lindahl, Erik Lundberg, Johan Gustav Akerman, Johan Henrik Akerman, Dag Hammarskjöld ve Ingvar Svennilson gibi önemli temsilcilerinin kısa bibliyografilerinin yanında Karl Gunnar Myrdal'ın genel anlamda fikirleri, hayatı, eserleri, bilimsel tarzı ve metodolojisi ele alınmaya çalışılmıştır. Karl Gunnar Myrdal ve İsveç Okulu hakkında bilgi edinebileceğimiz az sayıda Türkçe kaynaklardan biri olduğundan çalışmamız önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gunnar Myrdal, Stockholm Okulu, İsveç, Ekonomi, Zenci

ABSTRACT

There were be severe arguments about the people who became popular in the history of economic thought. The ideas and the views of Karl Gunnar Myrdal aroused attention among historians of economic thought. In this work the views of Myrdal, who is one of the little-known scientists in Turkey, about population problems and policies, planning and democracy, development and underdevelopment; scientific explanations about underemployment theory and concept, national and international integration, development and trade and the Negro in America will be introduced. The ideas which Myrdal emphasized will indeed take an important place in our world of thought.

The aim of this work is to introduce the contributions of the Swedish (Stockholm) School representatives and Karl Gunnar Myrdal to the economics. In this work, the views, life, works, scientific style and methodology of Karl Gunnar Myrdal are tried to be approached in general terms along with the important representatives of Swedish School such as Knut Wicksell, David Davidson, Karl Gustav Cassel, Eli Filip Heckscher, Bertil Ohlin, Erik Robert Lindahl, Erik Lundberg, Johan Gustav Akerman, Johan Henrik Akerman, Dag Hammarskjöld and Ingvar Svennilson. This work is of importance because it is one of the few Turkish resources we can be informed about Karl Gunnar Myrdal and Swedish School.

Key Words : Gunnar Myrdal, Stockholm School, Swedish, Economy, Negro

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

STOCKHOLM OKULU'NUN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

1.1. Stockholm Okulu Konsepti.....	4
1.2. Stockholm Okulu'nun Önemli Temsilcileri.....	8
1.2.1. Johan Gustav Knut WİCKSELL (1851 - 1926).....	9
1.2.2. David DAVIDSON (1854 - 1942).....	13
1.2.3. Karl Gustav CASSEL (1866 - 1945).....	16
1.2.4. Eli Filip HECKSCHER (1879 - 1952).....	20
1.2.5. Johan Gustav AKERMAN (1888 - 1959).....	24
1.2.6. Erik Robert LİNDAHL (1891 - 1960).....	25
1.2.7. Johan Henrik AKERMAN (1896 - 1982).....	28
1.2.8. Bertil Gotthard OHLİN (1899 - 1979).....	31
1.2.9. Dag Hjalmar Agne Carl HAMMARSKJÖLD (1905 - 1961).....	34
1.2.10. Erik Filip LUNDBERG (1907 - 1987).....	36
1.2.11. Ingvar Sven SVENNİLSON (1908 - 1972).....	39
1.3. Stockholm Okulu'nun Keynesyen İktisat'a Bakışı.....	41

II. BÖLÜM
KARL GUNNAR MYRDAL: HAYATI, ESERLERİ
VE DÜŞÜNCE DÜNYASI

2.1. Karl Gunnar Myrdal'ın Hayatı (1898 - 1987) ve Eserleri.....	48
2.2. Myrdal'ın Düşünce Dünyası ve Ekonomi Bilimine Katkıları.....	60
2.2.1. Amerika'daki Zenci Toplumu Hakkındaki Düşünceleri	61
2.2.2. Nüfus Problemleri ve Politikaları	68
2.2.2.1. Siyasi Yönleri ile Nüfus Problemi	68
2.2.2.2. Değişimlere Neden Olan Sebepler.....	71
2.2.2.3. Doğum Oranını Düşürme Çabası.....	72
2.2.2.4. Doğurganlık Farklılıkları	73
2.2.2.5. Evlilikler ve Doğumlar	75
2.2.2.6. Nüfus Sorununa Ailesel Bir Bakış.....	76
2.2.2.7. Nüfus Sorununun İktisadi Yönden Değerlendirilmesi.....	77
2.2.2.8. Yaş Dağılımı Faktörü.....	77
2.2.2.9. Nüfus Sorununun Sermaye Yapısına Etkisi.....	79
2.2.2.10. Geciken Ekonomik İlerleme	80
2.2.2.11. Bağımlı Gruplar	81
2.2.2.12. Gelir Transferi Olgusu	82
2.2.2.13. Nüfus Politikalarında Nitel ve Nicel Amaçların Birbirine Karışması	84
2.2.2.14. Aynı Yapılan Yardımlar	86
2.2.2.15. Doğum Kontrolünün Koruma Özelliği	88
2.2.2.16. Nüfus Sorunu Karşısında Kamuoyunun Değişmesi	89
2.2.2.17. Nüfus Sorununa Yönelik Çeşitli Düzenlemeler.....	90
2.2.2.18. Barınma'nın Nüfus Sorununa Etkisi.....	91
2.2.2.20. Myrdal'ın Uygulanan Politikalarla İlgili Uzun Dönemli Siyasi Açından Bir Tahmini.....	94
2.2.3. Planlama ve Demokrasi Hakkındaki Fikirleri	95
2.2.4. Gelişmişlik ve Az Gelişmişlik Üzerine Düşünceleri	98
2.2.4.1. Azgelişmişlik Kısır Döngüsü.....	101
2.2.4.2. Gelişmenin ve Az Gelişmişliğin İşleyişi (Mekanizması).....	102

2.2.5. Ekonomik Modellerin Kısıtlamaları Hakkındaki Görüşleri	103
2.2.6. Birleşmiş Milletler, Tarım ve Dünya Ekonomik Devrimi	105
2.2.6.1. Birleşmiş Milletlerin Desteğine Engel Olan Faktörler	106
2.2.6.2. Teknolojiyi Ekonomik Kalkınmaya Adapte Etmek.....	108
2.2.6.3. Kısa ve Uzun Dönemde Sanayi İstihdamı ve Sanayileşme	112
2.2.6.4. Sanayileşme, Tarımsal Gelişme ve İstihdam	114
2.2.6.5. Tarımsal Gelişme ve Kurumsal Reformlar	116
2.2.7. Eksik İstihdam Teorisi ve Kavramı Üzerine Yorumları	118
2.2.8. Ulusal Ekonomik Birleşme ve Uluslararası Ekonomik Birleşme Üzerine Fikirleri	119
2.2.9. Kalkınma ve Ticaret Konusundaki Görüşleri	122
2.2.10. Myrdal'ın Genel Olarak Ekonomik Görüşleri ve Teorileri	124
2.2.11. Kurumsalcı ve Sosyal Bilimci Olarak Gunnar Myrdal.....	127
2.2.12. Myrdal ve Stockholm Okulu.....	131
2.3. Myrdal'ın Bilimsel Tarzı.....	134
2.3.1. Çok Disiplinli (Multi-disipliner) Yaklaşım	135
2.3.2. Sosyal Bilimlerde Değerlendirmeleri	136
2.3.3. Denge ve Kümülatif Nedensellik.....	137
2.3.4. Ekonomik Organizasyon: Planlama ve Piyasa	139
GENEL DEĞERLENDİRME.....	140
RESİMLER	142
KAYNAKÇA.....	146

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Stockholm Okulu Teorilerine ve Keynes'in Genel Teorisine Olan Referans Sayıları	46
Tablo 2. Bazı Sanayi Ülkelerinin Net Yeniden Üreme Hızı Oranları	52

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BIFAD	: Board for International Food and Agriculture Development Uluslararası Gıda ve Tarımda Kalkınma
ECAFE	: United Nations Commission for Asia and the Far East Asya ve Uzak Doğudan Sorumlu Birleşmiş Milletler Komisyonu
ECE	: United Nations Economic Commission for Europe Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu
FAO	: Food and Agriculture Organization Gıda ve Tarım Örgütü
NBER	: National Bureau of Economic Research Amerika Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu
UN	: United Nations Birleşmiş Milletler
UNCTAD	: United Nations Conference on Trade and Development Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNdata	: United Nations Database Birleşmiş Milletlerin internet üzerinden sağladığı veri tabanı hizmetidir.
U.S.S.R.	: The Union of Soviet Socialist Republics Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
WHO	: World Health Organization Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

İktisadi düşünceler tarihinde ortaya çıkan görüşleri belirli ekoller altında ele almak hem bir gelenek, hem de karışıklığı önlemek açısından önemli bir kolaylık olmuştur. Düşünce akımlarının oluşturduğu iktisadi okullar her zaman iktisadi düşünce tarihinin en önemli konularından biri olmuştur. Bu okullardan birisi de İsveç (Stockholm) Okulu'dur. Stockholm Okulu veya Stockholmsskolan, organize olmuş bir şekilde birbirleri ile çalışan fakat aralarında çok sıkı bağlar olmayan İsveçli ekonomistler tarafından 1930'lu yılların başlarında oluşturulmuştur. Stockholm Okulu tabiri ilk defa Bertil Ohlin'in 1937 yılında yazmış olduğu bir makalede kullanılmıştır. Aynı dönemde yaşayan önemli iktisat düşünürü John Maynard Keynes ve İsveç Okulu temsilcileri birbirlerinden bağımsız hareket etmelerine rağmen makroekonomide ve arz-talep teorilerinde aynı sonuçlara varmışlardır. Tezde üzerinde duracağımız Karl Gunnar Myrdal da iktisat bilimine büyük katkılarda bulunan bu okulun önemli temsilcilerinden birisidir. Aslında Myrdal, bir ekolün fikirlerini devam ettiren bir temsilciden çok, olaylara eleştirel açıdan bakan, barışçıl, eşitlik yanlısı ve çeşitli bilim adamlarının düşüncelerini bir araya getirip kendi tarzı ile sunan bir fikir adamıdır. Bu çalışmada Knut Wicksell, David Davidson, Gustav Cassel, Johan Gustav Akerman, Johan Henrik Akerman, Eli Heckscher, Bertil Ohlin, Erik Lindahl, Erik Lundberg, Dag Hammarskjöld ve Ingvar Svennilson gibi İsveç ekolünün diğer önemli temsilcileri hakkında kısaca bahsedilmesinin nedeni, Myrdal'ın düşünce dünyasını ve onun ekonomi bilimine katkılarını tespit etmeyi amaçlamamızdır.

İktisadi düşünce tarihinde adından söz ettirmiş kişilerin fikirleri üzerinde her zaman ciddi tartışmalar söz konusu olmuş ve Karl Gunnar Myrdal'ın fikirleri ve görüşleri bir çok iktisadi düşünce tarihçisinin ilgisini çekmiştir. Türkiye'de az tanınan

bilim adamlarından olan Myrdal, özverili bir barış yanlısı ve eşitlikçi bir bilim adamı olarak bilinmektedir. Amerika'daki zenci halkın karşılaştığı ayrımcılık, etik olmayan davranışlar ve ekonomik adaletsizlik hakkındaki düşünceleri büyük yankı uyandırmıştır. Gelişmişlik ve azgelişmişlik üzerine fikirleri, nüfus problemi ve ekonomik birleşmeler, eksik istihdam teorisi, kalkınma ve ticaret hakkındaki ilmi açıklamaları da büyük önem arz etmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Myrdal'ın düşünceleri üzerinde etkileri olan ve onun düşüncelerinden etkilenen İsveç Okulu'nun önemli temsilcilerinin kısaca hayatlarına yer verilmiş olup, bu ekolün iktisat bilimine kazandırdıkları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise, Myrdal'ın hayatı, eserleri ve düşünce dünyası ele alınmaya çalışılacaktır. Myrdal'ın özel hayatından ve büyük etki oluşturan eserlerinden bahsedilecektir. Myrdal'ın uygulamada yanlış veyahut haksız bulduğu konular üzerindeki eleştirilerinin yanında gelişmişlik, azgelişmişlik, ekonomik modeller, eksik istihdam, kalkınma ve ticaret, nüfus sorunu ve ekonomik birleşmeler gibi konular üzerindeki görüşlerine yer verilecektir. Ayrıca bu bölümde “*An American Dilemma - Bir Amerikan İkilemi*” adlı kitabında söz ettiği Amerika'daki zenci halkın ırkçılıktan kaynaklanan problemleri irdelenerek Myrdal'ın ekonomiye nasıl bir ahlaksal statü kazandırmaya çalıştığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Yine ikinci bölümde yukarıda bahsedilenlere ek olarak, Myrdal'ın bilimsel tarzı ve metodolojisi hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. Myrdal'ın çalışmalarını yürüten itici güç, dünya barışının sağlanabilmesi için temel olarak gördüğü daha fazla eşitlik koşullarını aramasıydı. 1968 yılında yazmış olduğu “*Asian Drama: An Inquiry Into The Poverty of Nations - Asya Dramı: Ulusların Yoksulluğu Konusunda Bir Araştırma*” adlı kitabında dünya ekonomisinde düzenli olmayan işlemlerin giderek eşitsizliğe yol

açacağı savunmuştur. Bu bölümde Asya Dramı adlı kitabın ana teması olan denge ve kümülatif nedensellik konusunun yanında sosyal bilimlerde değerlendirme, multidisipliner bir yaklaşım tarzı ve ekonomik organizasyon gibi başlıklarda Myrdal'ın görüşlerine yer verilerek, iktisat bilimindeki yeri tespit edilmeye çalışılacaktır.

I. BÖLÜM

STOCKHOLM OKULU'NUN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

1.1. Stockholm Okulu Konsepti

The Economic Journal'da 1937 yılında yayınlanan “*Some Notes on the Stockholm Theory of Savings and Investments I*” ve “*Some Notes on the Stockholm Theory of Savings and Investments II*” isimli iki meşhur makalesinde Bertil Ohlin, “Stockholm İktisat Okulu” nun genel düşüncelerini ortaya koymuştur. O dönemde John Maynard Keynes en gözde ekonomistti. Ohlin, Stockholm ekonomistlerini Keynes’in fikirlerinin çoğuna hem yakın duran, hem de onları eleştirmekten kaçınmayan bir okul olarak sunmaya çalışmıştı. Keynes’in artan işsizlik oranına çare araması Ohlin’in Keynes ile birlikte anılmasına sebep olmuştur. Bertil Ohlin’in o dönemde bilimsel bir ekonomistten çok bir siyasetçi olduğu da unutulmamalıdır. O döneme ait politik ifadelerde görüleceği gibi Stockholm ekonomistleri çoğunlukla Keynes ile aynı sonuca varırlar. Ancak bu Stockholm Okulu’nu Keynesyen İktisat’ın özel bir türü olarak görülmesine neden olmamalıdır. Çünkü İsveç ekolü gerçekte çok farklı bir öğretsel miras üzerine kurulmuştur. Bu yüzden Stockholm Okulu’nu Keynesyen İktisat’ın bir parçası olarak düşünmek onun daha tarihsel ve öğretsel bir bakış açısında olduğunun anlaşılmadığını gösterir (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 57).

Stockholm Okulu’nun iktisadi düşünce tarihindeki yeri genellikle belirsiz ve anlaşılması güç olarak algılanmıştır. Özellikle deneysel ve tarihsel olarak belirlenen bir fikri yönelim açısının mı, yoksa bazı eski yorumcuların salt bakış açılarının mı kullanıldığı tam olarak belli değildir (Magnusson,1994:13-16). Başka iktisadi görüşlerin

ortaya çıkmasından sonra Stockholm Okulu'nun kurucuları arasında gösterilen Erik Lundberg'e okul hakkındaki düşüncesi sorulduğunda şöyle cevap vermektedir:

Stockholm Okulu'nun geçmişte kaldığı ve hala bir sır niteliği taşıdığı görüşü genellikle kabul edilmiştir. 1937 yılında Ohlin, *Economic Journal*'da Stockholm Okulu kavramını ve düşüncelerini ortaya attığında, Stockholm'daki biz ekonomistlerin çoğu ilginç bir buluş olduğunu hissettiğimiz bu düşünceye karşı çıktık. Fakat genellikle kelimeler düşüncelere ağır basar. Bu yüzden ilerleyen zamanlarda konsepti kabul edip tedbirli şekilde kullanmaya başladık. Bir sırrın bile gerçek temeli vardır: sır en az gerçeğin kendisi kadar gerçek olabilir (Lundberg,1974: 491).

Bağımsız bir "Stockholm İktisat Okulu" anlayışı, 1930'ların başlarında tutarlı bir iktisadi düşünce okulu gibi gözükse de, kısa süre içerisinde bu okulun dağılacağı görüşü de güçlenmiştir. Birçok üyenin vurguladığı gibi Stockholm Okulu'nun gerçekte var olmasına rağmen yeterli destekçisi yoktu. Bu yüzden 1930'ların sonlarından itibaren kurucuları oldukça farklı yönere gittiler. Mesela Gunnar Myrdal zamanla aykırı ekonomistlerden ve Amerikan kurumsallığından etkilendi. Bunun sonucunda "*An American Dilemma*" adlı yeni ufuklar açan bir eser ve daha birçok çalışma ortaya çıkardı ve hayatının geri kalanında geleneksel ve kurumsalcı bir iktisatçı olarak kaldı. 1927 yılında "*Prisbildningsproblemet och föränderligheten (Ekonomik Değişimler Altında Fiyat Belirleme Sorunu)*" isimli tezinde bahsedilen türden konulara bir daha asla dönmedi. Stockholm Okulu'nun bir başka kurucusu ve 1937'de ilk kez Stockholm

Teorisi kavramını kullanan Bertil Ohlin ise sonraki yıllarda İsveç'te meşhur bir liberal siyasetçi oldu. Erik Lundberg, iktisadi dalgalanmalar ve makro iktisadi istikrar teorisinin gelişmesine yardımcı oldu. Ancak 1930'ların sonlarından itibaren onun ilgisini asıl çeken pür teori değil ampirik çalışmalardı. Bunların birçoğu Dag Hammarskjöld ve Alf Johansson için de söylenebilir. Sadece Erik Lindahl özellikle sermaye kuramına seri analiz uygularken eski fikirlere sadık kalmıştır. Lindahl, ayrıca hem Lund'da hem de Uppsala Üniversitelerinde bir profesör olarak akademik müfredata sadık kalan çok az kişiden biriydi (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004 : 58).

Lars Jonung "*Swedish Economic Thought: Explorations and Advances*" isimli kitabının giriş bölümünde: ' Stockholm Okulu üyelerinin, kuramsal tabanı geliştirme ve özellikle Keynesyen Teori konusunda daha belirli bir tutum formüle etmeleri konusunda aralarındaki aldırışsızlığın sonucu olarak Okul'un miadını doldurduğunu' ifade etmiştir. Jonung buna başka sebeplerin de eklenebileceğinden bahsetmiştir. Örneğin, okulun İngilizce yayın yapmaması; üyelerinin kuramlarını deneysel teste tabi tutmaya hevesli olmamaları; İsveç'in o zamanlarda çok küçük bir akademik tabana sahip olması; okul üyelerinin, geleneği devam ettirecek mezun öğrencileri cezbetmeyi umursamamasıdır.

Stockholm İktisat Okulu tarihsel ve kuramsal olarak değerlendirildiğinde iki başlık altında ifade edilebilir. Tarihsel açıdan Stockholm Okulu Gustav Cassel ve özellikle Knut Wicksell gibi tutucu İsveç ekonomistlerini önemli ataları olarak gören, birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olmayan, bir grup genç ekonomistten oluşurken; kuramsal olarak bakıldığında daha sert ve asi bir genç ekonomist grubu görülmektedir. Magnussen'in asilik açısından Jön Türkler'e benzettiği bu grup, kendilerini bazı meslektaşlarının kuramsal esaslarına karşı görüyorlardı. Bu yüzden Myrdal'ın da içinde olduğu yeni nesil ekonomistler için özellikle Wicksell'in parasal denge kuramının

önemi vurgulanmıştı. Ancak Stockholm ekonomistleri bu temelde Wicksell'inkinden başka sonuçlar çıkarmaya da hazırlardı (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 59).

Stockholm Okulu'nu bir nesil olayı olarak değerlendirmek en yararlısı olacaktır. Bu yüzden Stockholm Handelshagkolan'da görev yapan yaşlı ekonomistlerden Sven Brisman, 1930 yılındaki tartışmalı müzakereyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

Yaklaşık iki yıl önce Stockholm'daki politik iktisadi tartışma kulübünde unutulmaz bir toplantı yapıldı. Burada, biz daha eski ekonomistler kendi görkemlerimizin tadını çıkararak, tek gerçek ve doğru iktisadi bakış açısını bulduğumuza ikna olduk. Böylece kendimizi yıllarca kandırdık. Daha sonraları o zamanlar genç bir doçent olan, muhteşem bir tezi savunduğundan başka hakkında çok az şey bildiğim Gunnar Myrdal aramıza katıldı. Mecazen, hepimizi alt üst etti. Onun sunumu bizim iktisat eğitiminde en değerli olarak gördüğümüz konulara karşı eleştiri getiren, uzun ve coşkulu bir söylevdi (Jonung,1993: 82).

Bahsedilen asi genç grubu bir arada tutmuş gibi gözükten temel sebep, işsizliğin nasıl düzeltileceğine dair tutuculuğa karşı durmaları ve devam eden bunalım için çareler bulmaya çalışmalarıdır. Genç Stockholm Ekonomistleri, kendilerini işsizlik ile başa çıkmanın yolu olarak ücretleri azaltmayı öneren politikaların karşısında gördüler. Sosyal Demokrat olan ve Maliye Bakanlığı görevini yürüten Ernst Wigforss'un 1934 yılı bütçe planına da eklediği, Myrdal'ın daha taaruzi ve harcamaları teşvik edici yeni ekonomi politikalarını başlatan ünlü bildirisi *Konjunkturer och offentlig hushallning*

(*Konjonktürler ve Kamu Yönetimi*)' i yazarken kesinlikle esin kaynağı olmuştur. Bertil Ohlin, 1937 yılında yazdığı meşhur iki makalesinde yeni iktisadi politikayı Stockholm Okulu'nun temel taşı olarak vurgulamıştır. Ohlin, İsveç'te birçok ekonomistin, Keynes'in daha fazla kamu harcamasını öngören politikasını, ekonomik bunalımın üstesinden gelmek için savunacağını iddia etmiştir. Bu tür Keynesyen iktisadi politika önerileri Ohlin'e göre Stockholm Okulu'nun özünde zaten bulunmaktaydı (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 60).

Cassel ve Heckscher'in öğretilerine bakıldığında ise yüksek orandaki işsizliğin nedeni, organize işgücünün sebep olduğu kötüye giden ücret hareketsizliği idi. Ancak Myrdal'ın 1934 yılındaki bildirisine göre ücret kısıtlamaları toplam talebi, bu yüzden de toplam verimi düşüreceğinden işsizliğin üstesinden gelmek için bir yöntem olarak kullanılmamalıydı. Aynı zamanda bu fikir, görmezden gelinsede Alf Johansson'ın 1934 yılında yazdığı "*Löneutvecklingen och arbetslösheten (Ücret Formasyonu ve İşsizlik)*" adlı tezinde daha uygun şekilde sonuçlandırılmıştı. Myrdal ise bunalımın üstesinden gelmek için kamu harcamalarını ve bütçe açıklarını, bunun yanı sıra iş döngüsünün iyileşmesi sırasında kamu tasarrufunu geçici bir yöntem olarak önermiştir. Bu öneriler aynı zamanda Keynes'in de söylediği politika tavsiyeleri ile paralellik göstermekteydi (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 60).

1.2. Stockholm Okulu'nun Önemli Temsilcileri

İsveç Ekolü'nün önemli temsilcilerinin hayatlarından kısaca bahsetmenin Stockholm Okulu konseptinin anlaşılması açısından yararlı olacağı düşünüldüğünden bu bölümde temsilcilerin kısa bibliyografilerine yer verilecektir. Bibliyografi sıralaması, temsilcilerin doğum tarihlerine göre yapılmıştır.

1.2.1. Johan Gustav Knut WICKSELL (1851- 1926)

Johan Gustav Knut Wicksell, 20 Aralık 1851 tarihinde Johan ve Christina Wicksell'in altı çocuğunun en küçüğü olarak Stockholm'de dünyaya gelmiştir. Üç kız kardeşi ve erkek kardeşi Axel ile birlikte büyümüştür. Yedi yaşında annesini, on beş yaşında da babasını kaybetti (Eatwell, Milgate ve Newman,1987 : 901).

Ebeveynlerini kaybetmiş birisi olarak Luteryan¹ bir papazın etkisi altına girdi ve İncil üzerine düşünüp çalıştı. Lisans eğitimine 1869 yılında Uppsala Üniversitesi'nde matematik ve fizik alanında başladı. İki yıl gibi kısa bir sürede mezun oldu. Lisansüstü eğitimi esnasında hayati görüşleri değişti ve dini inancını kaybetti. Feminizmi, sosyalizmi ve dini reddeden radikal bir düşünür haline geldi. Din konusunda Meryem ana hakkında söylediklerinden dolayı, hayatının iki ayını hapisanede geçirmek zorunda da kaldı (Skousen, 2003 : 319-320).

1879 yılında Knut Wicksell, iki yüksek lisans öğrencisi ile eve çıktı. Bunlardan H. Ohrval tıp alanında ve T. Frölander de hukuk alanında yüksek lisans yapıyorlardı. Evde kalırken bir gün George Drysdale'in, İngiltere'de 1854 yılında yayınlanmasına rağmen 1878 yılında İsveççe'ye çevirilen, kalın kitabı "*Sosyal Bilimin Unsurları*" dikkatini çekti. Kitabın alt başlığından etkilendi: *Fiziksel, Cinsel ve Doğal Din; Toplumun Başlıca Üç Kötülüğünün -Yoksulluk, Fuhuş ve Evlenmeme- Gerçek Nedenleri ve Tedavisinin Açıklanması*. Neo-Malthusyan görüşten esinlenen bu kitap Knut Wicksell'in düşünce dünyasına tesir etti. Knut Wicksell, nüfus artışını, yoksulluğu ve fuhuşu önlemenin bir yolu olarak kürtaj dahil, doğum kontrolünün savunucusu oldu. 1885 yılının sonbaharında Londra'ya gitti. Cairnes, Jevons, Walras ve Sidgwick gibi

¹ Martin Luther'in reformları esnasında kurduğu evanjelizm merkezli kilise hareketine verilen addır (Gassmann ve Hendrix, 1999).

klasik iktisatçılar üzerinde çalışarak ekonomi alanındaki bilgisini arttırdı. Londra’da G. Drysdale’in oğlu Charles Drysdale ile tanışarak Neo-Malthusyan aktivitelerin arasında bulundu (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987 : 902).

Knut Wicksell, iktisat teorisi, para teorisi, sermaye teorisi ve kamu finansmanı gibi konularda araştırmalar yapmış, birçok yeni teoriler ileri sürmek suretiyle ekonomi bilimine büyük katkılar sağlamıştır. Çalışmalarını öncelikli olarak ekonomik konularla sosyal ve politik konular üzerinde yoğunlaştırmıştır. Knut Wicksell tecrübeli bir sosyal eleştirmen olarak evlilik, askerlik ve kilise gibi köklü kurumları da eleştirerek sorgulamıştır. Hayatı boyunca ünlü bir radikal olarak tanınmış, her zaman doğru bildiğini savunmaya hazır birisi olarak görülmüştür (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004 :36).

Wicksell, bazı iktisatçılar tarafından bir yandan alçak gönüllü bir akademisyen olarak tanınırken, diğer yandan da sesi çok çıkan bir tahrikçi olarak görülmüştür. Bu konuda iki farklı yorum vardır. Gårdlund-Ohlin gibi ekonomistlerin öncülüğünde ileri sürülen görüşte Wicksell’in ikili bir doğal yapıya sahip olduğu savunulmuştur. Lindahl-Åkerman gibi akademisyenler de bunun nedenini Wicksell’in her şeye aşırı ve tutkulu bir şekilde bağlı olmasından kaynaklandığını söylemişlerdir (Carlson ve Jonung, 2006: 515).

Torsten Gardlund “*Knut Wicksell’in Hayatı*” adlı kitabında Wicksell hakkındaki düşüncesini açıklarken “Knut Wicksell’in karakteri güçlü bir iç çatışmadan ibaret olup hatta bazen bölünmüş bir kişilik izlenimi de verir. Aynı zamanda da o sıkı bir tahrikçi ve objektif bir bilim adamı olarak da tanınır” ifadesini kullanmıştır.

Bertil Ohlin ise Wicksell için: “Hayatının büyük bir bölümünü, toplumsal tartışmalarda inandığı görüşleri şiddetli bir şekilde savunan ve bu görüşlerin fanatik bir

temsilcisi olarak tanınan bir bilim adamı olarak geçirdi. Bununla birlikte bilimsel çerçevede farklı bir karaktere sahip olması da onu diğer bilim adamlarından ayıran önemli bir özelliğidir” demektedir (Carlson ve Jonung, 2006:516).

Knut Wicksell’in sosyal konulara olan ilgisi onu ekonomi bilimine daha da yakınlaştırdı. Onu sadece akademisyen olarak değil bir sosyal bilimci olarak da değerlendirebiliriz. Wicksell’in dinleyicileri etkileyebilen hitabet yeteneği, güçlü olan ikna kabiliyeti ve azmi, onu diğer meslektaşlarından farklı kılıyordu. Saygı duyduğu Marshall ve Böhm-Baverk gibi ünlü iktisat teorisyenlerinin fikirlerinden etkilendi. Marshall’ın matematiksel çalışmalarına imrenerek, matematik alanında kendisini geliştirmeye karar vermiştir (Savaş, 2000).

Kitaplarını Almanca olarak yazması tanınmasını geciktirdi. Önemli eserleri arasında 1893’de yayınladığı *Kıymet, Kapital ve Rant (Value, Capital and Rent)*, 1896 yılında yazdığı *Finanztheoretische Untersuchungen (K. Wicksell, A New Principle of Just Taxation)* ve 1898’de yayınlanan *Faiz ve Fiyatlar (Interest and Prices)* kitabı yer almaktadır (Savaş, 2000 : 710).

Wicksell’in iktisat teorisine çok katkısı olmuştur. Örneğin, J. B. Say’ın Mahreçler Kanununu eleştirmiştir. Myrdal’ın makalelerinde de belirttiği gibi K. Wicksell, dengenin arz ve talep, tasarruf ve yatırım, üretim ve tüketim arasında kurulamayacağını öne sürmüştür. Ona göre denge reel faiz ile piyasa faizinin birbirine eşit olması durumunda gerçekleşebilecektir.

Wicksell faizi ikiye ayırır:

Reel Faiz: Tasarruf ve yatırımları eşit kılan faizdir. Arz ve talebinin

kesiştği noktada kredi belirlenir.

Piyasa Faizi: Kredi arzı yalnız tasarruflardan oluşmaz. Bankalar da devreye girerek kredi arzını arttırmaları ve böylelikle kredi hacmini genişletirler. Halkın tasarrufları ve bankaların oluşturdukları krediler, kredi arz eğrisini meydana getirir. İşte bu iki çeşit faiz arasındaki fark, monoter dengenin bozulmasına yol açmaktadır. Piyasa faizi, reel faizin altında oluşur ise fiyatlar yükselme eğilimine girer. Benzer şekilde piyasa faizi, reel faizin üstüne çıkarsa fiyatlarda düşme eğilimi görülür (Özgüven, 2005: 218).

Ayrıca Knut Wicksell, talep fonksiyonlarını kullanan ve marjinal produktivite kavramını ortaya atan ilk iktisatçıdır. Rekabet halinde olan fiyatların sosyal optimum düzeyini belirleyeceğini ifade eden marjinalistlere karşı çıkmıştır. Wicksell, zengin ve fakir arasındaki değişimin rekabetçi fiyatlar ile değil uygun fiyat düzeyi ile olması gerektiğini savunmuştur. Böylelikle toplam faydanın arttırılacağını söylemiştir. Bundan dolayı Wicksell işçi sendikalarının ve yasaların, çalışma saatlerini ve asgari ücret düzeyini belirlemesi gerektiğini önermiştir. Vergi ve nüfus politikaları gibi konularda devlet müdahalesinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Kamu hizmetlerinin fiyatlandırılması esnasında marjinal maliyet kavramının göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmuştur. harcama ve vergileme gibi konularında marjinal fayda ilkesini kullanmıştır. Wicksell, vergi adaleti kavramını geliştiren iktisatçıdır. Vergi yansıması ve vergi yükü gibi kavramlar hakkında görüşler bildirmiş ve vergilerin gelir dağılımı üzerine olan etkilerini açıklamıştır (Savaş, 2000: 711).

Knut Wicksell'in yakın arkadaşı Hjalmar Ohrval, onun hakkındaki görüşlerini anlatırken:

Alanı ile ilgili bilimsel bir öneri hakkında zıt fikirlere sahip olmasını ve bu fikirlerini tüm dünyaya karşı savunmasını anlayabiliyorum; fakat nasıl olabilirde bir insan politik, stratejik ve benzer konulardaki sorunlarla alakalı da kesin bir dille konuşabiliyor bunu anlayamıyorum ifadesini kullanmıştır (Gardlund, 1958: 242).

Joseph Schumpeter'de Knut Wicksell'e ithafen "Ondan daha zarif ve daha yüksek karakterli hiç kimse bizim alanı onurlandırmamıştır" cümlesini kurmuştur (Skousen, 2003: 319).

Wicksell emekli olduktan sonra hayattaki misyonunu dile getirirken:

Akademik yaşamda çok kısa bir dönem yer aldım. Okuldan eski arkadaşım H.Hildebrand geçen yaz emekli olduktan sonra sabahları kalkmanın ve herhangi bir görevinin olmamasının kendisine garip geldiğini söylemişti. Benim için bu böyle olmayacak ben kendimi İsveç halkının eğitimi için adadım ve ömrüm yettiği sürece de bu uğurda ilerleyeceğim söyleminde bulunmuştur (Carlson ve Jonung, 2006: 520).

1.2.2. David DAVIDSON (1854 – 1942)

Babası Isaac Davidson, Hamburg yakınlarındaki Altona kasabasında 1816 yılında doğdu. Almanya doğumlu olup gençlik yıllarını orada geçirdiği için ana dili Almancadır. Annesi Rebecca Stiebel ise, 1822 yılında Frankfurt civarındaki

Bockenheim’de dünyaya geldi. Yahudi kökene sahip, ticaret ile uğraşan David Davidson’un ailesi 1840’lı yıllarda Almanya’dan Stockholm’a göç ettiler ve 1849 yılının sonlarında da evlenmeye karar verdiler. Dokuz kardeşin en büyüğü olarak David Davidson, 21 Ağustos 1854 yılında dünyaya geldi. Öğrenim hayatına yaşitlarından bir iki yıl önce başladı. İktisat ve hukuk alanında eğitim alarak, 1872’de Uppsala Üniversitesi’nden mezun oldu. 1878 yılında “*Sermaye Oluşumu Teorisine Bir Katkı*” başlıklı 60 sayfadan oluşan tezi ile doktorasını bitirdi. Aynı yıl Uppsala Üniversitesi’ne doçentlik için başvurdu. Davidson, yaklaşık 30 yıl boyunca Uppsala Üniversitesi’nde çalışarak, 1919 yılında emekli oldu. 1891 yılından 1931 yılına kadar parlamentodaki komitelerde sıklıkla görev aldı. Ayrıca parasal sorunlar, ticari politikalar, vergi ve kamu finansmanı gibi konular üzerine görüşler bildirdi (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987 : 749).

1899 yılında David Davidson’un hayatında çok önemli iki olay gerçekleşmiştir. Birincisi Davidson’un kırk beş yaşında iken evlenmesi, ikincisi ise İsveç’in ilk ekonomi dergisi olan *Ekonomisk Tidskrift*’i kurmasıdır. 1939 yılına kadar derginin hem sahibi hem de editörü olarak çalışmıştır. Davidson 85 yaşına geldiğinde dergide yürüttüğü görevleri Ingvar Svennilson ve Erik Lundberg adındaki genç meslektaşlarına devretti. Birkaç yıl sonra Svennilson ve Lundberg bu prestijli derginin dilini İsveççe’den İngilizce’ye çevirdiler. 1965 yılında derginin adı *Swedish Journal of Economics* olarak değiştirildi. 1975 yılında ise derginin adı bir kez daha değiştirilerek *Scandinavian Journal of Economics* adını aldı (Sandelin, 1998 : 37).

Sandelin’in kitabında yer aldığı üzere David Davidson, emekli olduktan sonra bütün enerjisini makale yazmaya ve dergideki editörlük görevine verdi. Dergideki başarısının yanı sıra, parasal ve kamusal problemlerde vermiş olduğu değerli

tavsiyelerden dolayı 1920 yılında İsveç Kraliyet Bilim Akademisine seçildi. Davidson, meslektaşları Wicksell ve Cassel ile birlikte çeşitli aktivitelere ve konferanslara katılarak faaliyetlerini sürdürdü. Wicksell, Erik R. Lindahl ve Bertil Ohlin; Cassel ise Gunnar Myrdal ve Erik F. Lundberg gibi ünlü ekonomistleri yetiştirdiler. Davidson ise öğrencilerinden yalnızca Eli Filip Heckscher üzerinde durdu. Heckscher daha sonra İsveç İktisat Okulunun liderleri arasında yer almıştır. Davidson, meslektaşları Wicksell ve Cassel gibi bu okul üzerinde çok etkili olamasa da İsveç Okulu'nun önemli bir danışmanı olarak katkı sağlamıştır.

I.Dünya Savaşı sırasında Davidson'un para, vergi ve kamu politikaları alanındaki etkisi Wicksell'den daha büyük iken, öğrencileri ve genç ekonomistler üzerindeki etkisi Wicksell'e nazaran daha az olmuştur. Davidson, teorisyen olarak klasikler (özellikle Ricardo taraftarı) ile neo-klasikler arasında bir köprü gibi geçiş figürü olarak görünmüştür. Akranlarından, Alfred Marshall ve Philip Wicksteed'de az çok aynı görevi üstlenirlerken, Knut Wicksell bu iki yaklaşım arasındaki bağlantıya karşı çıkmıştır. Bu durum Wicksell ile Davidson arasındaki ilk bilimsel tartışma değildir. Aralarındaki iktisadi tartışmaların geçmişi Wicksell'in eğitim yıllarına kadar gitmektedir (Uhr, 1975).

Davidson, Wicksell'in ilk öğretmenlerinden biridir. Uppsala Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Davidson ile Wicksell arasında istikrarlı fiyatların mı? Yoksa artan verimliliğe bağlı olarak düşen fiyatların mı? Tercih edilmesi gerektiği konusunda bir tartışma çıkmış, Wicksell fiyat istikrarını savunurken, Davidson fiyatların verimlilik artışına paralel olarak düşmesi gerektiğini savunmuştur (Savaş, 2000 : 721).

Davidson, uluslararası arenada 1930'lara kadar pek tanınmamıştır. Ancak, Brinley Thomas ve Ralph Turvey ayrı ayrı yaptıkları bilimsel çalışmalarda Davidson'un

analizlerini kullanarak onun uluslararası arenada tanınmasına yardımcı oldular (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987: 749). Bo Sandelin'e göre, İskandinav ülkelerinin dışında Davidson'un geç üne kavuşmasının nedenleri vardı: Bunların başında dil engeli nedeniyle çalışmalarını akademik biçimde yayınlamaması ve bilimsel olarak pek sağlamlaştırılmaması geliyordu. Bir diğer neden olarak da görev aldığı Uppsala Üniversitesi'nin yurtdışı bağlantılarının diğer İsveç Üniversitelerine nazaran daha az olmasıydı. Bunlara rağmen Davidson'un önemli çalışmaları 1890-1920 yılları arasında Almanya'da yayınlandı. İngilizceye ise ancak 1930'larda çevirildi. 5 monografi ve 250'yi aşkın makaleden oluşan bütün yazıları İsveç'te ki ekonomi çevrelerinde etkili olmuştur.

David Davidson, yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği Uppsala'da 18 mart 1942 yılında 88 yaşında iken vefat etmiştir. Ölümünden sonra 1951 yılında İsveç Bilim Akademisi tarafından onuruna bir madalya töreni düzenlenmiştir. Davidson'un alçakgönüllülüğü ve akademik kariyeri üzerinde duruldu. Gıyaben verilen altın madalyanın üzerinde ise şöyle yazmaktaydı:

“O büyük bir dirayet ile bilime nüfuz etti ve ekonomi bilimine yeni bir ses getirdi ” (Uhr,1971:60).

1.2.3. Karl Gustav CASSEL (1866 – 1945)

Gustav Cassel, orta sınıf bir ailenin mensubu olarak 20 Ekim 1866 yılında Stockholm'de doğmuştur. Eğitiminin başlangıç yıllarında tıpkı bir mühendislik öğrencisi gibi sayısal derslere yönelmiştir. 1894 yılında Uppsala Üniversitesi'nde matematik alanında doktora yapmıştır. Stockholm Üniversitesi'nde matematik dersi verirken, kariyer yapması gereken alanının bu olmadığına karar vererek, ekonomi

bilimine ilgi duymaya başlamıştır. Başlangıçta ekonomi alanında sadece miktar analizlerine ve matematiksel prensiplere dayalı çalışmalarda bulunmuştur. 1898 yılında burslu olarak Almanya'ya gitme fırsatı yakalamıştır. Burada ekonomi eğitimi almış, 1899 yılında da David Davidson tarafından kurulan *Ekonomisk Tidskrift* dergisinde makaleler yazmaya başlamıştır. 1901 yılında Lund Üniversitesi'ne profesörlük için başvurmuş, fakat Knut Wicksell alındığı için başvurusu değerlendirilmemiştir. 1904 yılında ise Stockholm Üniversitesi başvurusunu kabul edip, kendisine ulusal ekonomi ve finans kürsüsünde profesörlük vermiştir. 1933 yılında emekli olana kadar da bu kürsüde yerini korumuştur (Sandelin,1991:124).

1920'li yıllarda dünyanın en ünlü ekonomistlerinden birisi olan Karl Gustav Cassel, mevcut parasal sorunlar konusunda öncü bir uzman olarak göze çarpmaktaydı. 1920'li yılların sonunda Amerikan Temsilciler Meclisi'ne dünyanın en ünlü ekonomisti olarak tanıtıldı. Bu dalda onun tek rakibi John Maynard Keynes olmuştur. Magnusson'a göre onun ünlü bir yenilikçi ve teorisyen ekonomist olması ona dinlenme fırsatı vermemiştir. "Gücünü ekonomik pedagojiye ve öğretime adadı. Kendisini ekonomik konularda toplumu aydınlatan bir organizatör olarak görüyordu" (Magnusson,1991:134).

Gustav Cassel, başlangıçta oldukça radikal bir liberal olarak suçlanırken sonraları sosyalist olmakla suçlanmıştır. Ancak I.Dünya Savaşı sonuna kadar acımasızca sosyalizme, devletçiliğe, ekonomik planlamaya ve devlet düzenlemelerine karşı savaşan sağ görüşlü liberaller arasında yer alan, bir ekonomist haline gelmiştir. Amatörce yönetilen dünyada akılcı bir sesi temsil etmeye çalışmıştır. Cassel iktisatçıların, çıkar çatışmalarını, faydalı olmayan ekonomik yasaları ve buna benzer konuları bir bütün halinde ele alıp, değerlendirmesini yapmayı kendisine görev

edinmiştir. Ayrıca bilim adamlarının halkı, siyasetçiyi ve işadamlarını bilgilendirerek onların gelecek hakkında öngöründe bulunabilmelerine yardımcı olmaları gerektiğini öne sürmüştür. Gustav Cassel, “Bilimsel çalışmalarında esas olarak netlik ararım. Kişileri sosyal yaşamlarında rasyonel hareket etmeye çağırırım” diyerek bilimsel çalışmalarda neye dikkat ettiğini de belirtmektedir (Carlson ve Jonung, 2006 : 522).

Gustav Cassel, hizmet nedenselliği üzerinde çalışmış ve bunu bir görev olarak kabul etmiştir. Bu işin ömür boyunca sadakat gerektirdiğini söylemiştir. Hizmetlerin nedenselliğinin, görev karşısında tevazu gerektiren bir olgu olduğundan bahseder. Ona göre bu tevazu kişinin kendi kişiliğinden ödün vermesinden farklıdır. Bu konuda savaşıyor bir kişinin şiddetli bir şekilde kendi görüşlerini savunmaya devam ettiği takdirde ilerde tek başına kalabileceğini söylemektedir (Eatwell, Milgate ve Newman,1987:376).

Özetle Cassel, serbest ticareti, serbest piyasayı girişimciliği, bireyciliği, hukuka dayalı politikaları, düzenli ve istikrarlı bir ekonomiyi, barış ve kalkınmayı savunmaktadır.

Cassel kendini, ekonomik koşulları ve ilişkileri doğa kanunları gibi gören bilimsel bir tercüman olarak görmüş, ekonomi biliminin ana görevlerini beş başlıkta toplamıştır: (1) Toplumu bir bütün varlık olarak görmek ve toplu olarak nedensellik bağını bulmaya çalışmak; (2) Gerçek olayları gün ışığına çıkarmak; (3) Ekonomik olayların ve durumların iç yüzünü anlamaya çalışmak; (4) Ekonomik yaşamın gerçeklerine nüfuz etmek; (5) Ekonomik hayata basitleştirilmiş bir resim vermek, başka bir ifade ile bir teoriyi formülize etmek (Carlson ve Jonung, 2006: 524).

İlk çalışmalarını matematik bilimi üzerine yapan Gustav Cassel, mantığı ön planda tutan bir bilim adamıdır. Ona göre bir ekonomist, tümevarım ve tümünden gelim

tekniklerini kullanmalıdır. Ancak çıkış noktası tümdengelim olmalıdır. Bununla birlikte Gustav Cassel, söylemlerinin sadece mantığa değil değer yargılarına da dayandığının farkındaydı. Carlson'a göre diğer ekonomistler ve politikacılar onu, siyasi görüşlerini sanki bilimsel bir sonuçmuş gibi göstermekle suçladıkları zaman, Gustav Cassel kelime oyunu olmaksızın, yaptığı işlerde temel değer yargılarını göz önünde bulundurduğunu itiraf etmiştir.

Gustav Cassel, 1941 yılında yayınlanan "*Hizmet Nedenselliği*" adlı eserinde "Eğer benim teorik çalışmalarım subjektif değerler iğeriyorsa, bu daha çok özgürlük ve devletin ekonomi üzerindeki kontrol mekanizmasının etkisinin azalması iğindir. Benim yapmak istediğim bu tercihi dünya ekonomisinin yöneticilerine ve her bir ülkeye ağmaktır. Bu görev saldırıya uğrayabilir fakat bu saldırı siyasette yer alan sıradan partiler tarafından olamaz" demiştir.

Cassel, ekonomik olayları, basit, anlaşılır ve kibar bir üslupla açıklamaya çalışmıştır. Bu özelliği de onun politikacılar ve halk tarafından sevilmesinde önemli rol oynamıştır. Ohlin "Ekonomi yüksek derecede pedagojik bir disiplindir ve bir ekonomist popüler psikoloji ile yakın temas halinde olmalıdır ki herhangi bir anda gelen sorun karşısında ne yapılması gerektiğini syleyebilsin" diyerek aslında Cassel'in başarisının nedenini ortaya koymuştur (Carlson ve Jonung, 2006: 525).

Genel bir değerlendirme yapıldığında Gustav Cassel'in çalışmaları, ekonomik gerçeklik ve faiz oranının rolü üzerinde yoğunlaşmıştır. Aşırı Tüketim Teorisi (1918) ve Satın Alma Gücü Paritesi Teorisini (1921) ortaya atarak ekonomi biliminde adından çokça söz ettirmiştir. Karl Gustav Cassel'in bir diğer önemli katkısı da Nobel Ekonomi dln almayı başaran Bertil Ohlin ve Gunnar Myrdal gibi dikkat çeken öğrenciler yetiştirmesidir.

1.2.4. Eli Filip HECKSCHER (1879 -1952)

Aslen Yahudi olan Danimarkalı işadamı Isidor Heckscher ve eşi Rosa Meyer'in oğlu olarak, 24 Kasım 1879 yılında Stockholm'de dünyaya geldi.

1896 yılında liseden mezun olduktan sonra Uppsala Üniversitesi'nde özellikle tarih alanında eğitimine başladı. Heckscher, akademik camiada karizmatik bir duruşa sahip olan ve iyi tanınan Harald Hjarne'nin liderliğini yaptığı tarihçilerin gurubuna yöneldi. Muhafazakâr duruşu ile bilinen, kamu politikası tartışmalarına katkıda bulunan Hjarne, tarihçi kişiliğinin yanında sosyal reformların güçlü bir savunucusu olarak da göze çarpmaktaydı. Heckscher, 1903 yılında 1724 yılı İsveç Navigasyon Hareketi ile ilgili daha çok tarih bilimine konu olan lisans tezini yazdı (Findlay, Henriksson, Lindgren ve Lundahl, 2006 : 65).

Heckscher, doktora tezini yazmadan önce iktisat tarihi ve iktisat teorisi arasındaki ilişkiyi metodolojik açıdan ele alan bilimsel çalışmalar yaptı. Ekonomik yaşamdaki kalkınmayı araştırırken ve iktisat teorilerini kullanırken mutlaka iktisat tarihinin bilinmesi gerektiğini savundu.

Heckscher, "*İsveç Demiryolu Sistemindeki Gelişmenin Ekonomiye Etkisi*" başlıklı doktora tezini iki yıl gibi bir sürede bitirdi. Yapmış olduğu bu tez sayesinde 1907 yılında Stockholm College'da doçentlik kadrosunu aldı. İki yıl sonra da Stockholm School of Economics'de ekonomi ve istatistik kürsüsüne geçmek için başvuruda bulundu.

1929 yılında Stockholm School of Economics'in rektörü Carl Hallendorff beklenmedik bir şekilde vefat etti. Heckscher'in Hallendorff'a karşı büyük bir saygısı vardı. Bu yüzden onun ölümü kendisini derin etkiledi. Ayrıca meslektaşlarının kendisi hakkındaki kibirli, küçümseyici ve alaycı tavırları Heckscher'e okuldan ayrılmayı

düşündürdü. Ancak krizin aşılması ile Heckscher okulda kalmaya devam etti (Magnusson, 1994 : 20).

Magnusson'a göre Eli Heckscher, İsveç'te iktisat tarihini bağımsız bir akademik disiplin haline getirdi. Gençlik döneminde muhafazakâr olan Heckscher, I. Dünya Savaşından sonra Cassel gibi 19. Yüzyılda İngiltere'deki Ekonomik Liberalizmden etkilenerek tam teşekküllü bir liberal görüşü savunur hale geldi.

Heckscher'in çalışmaları bilim ve siyaset arasında yer aldı. "Akademik çalışmalarında politik - ideolojik bir başlangıcı asla olmadı ve onun siyasi tutumunun bilimsel bir yanı her zaman mevcuttu" (Henriksson, 1979 : 519-520).

Heckscher'in iktisadi çalışmalara yönelik tavsiyeleri şu yönde idi:

Dürüstçe çalışın, zekânızı kullanın, aydınlanmak için anlayışlı olun ve önceki yıllarda ortaya atılan her şeyi doğru olarak kabul etmeyin; bu fikirlerin arasında sizin daha önceden oluşturmuş olduğunuz fikirler, düşünceler olabileceği gibi otorite olarak görülen kişilerinde görüşleri yer alabilir (Carlson ve Jonung, 2006 : 527).

Carlson'un ifadesiyle muhafazakâr siyasetçi ve ekonomist Gösta Bagge, Heckscher'in liberal siyasi görüşe saygılı olmadığını, onun iktisadi isteklerinin liberal arzulardan oluştuğunu söyleyerek kınamıştır. Ekonomist ve sol görüşlü siyasetçi Gunnar Myrdal da aynı şekilde liberal politikaları destekleyerek Heckscher'i suçlamıştır. Ernst Wigforss² da Heckscher için "Onun uzlaşmaz tutumları ile sabit ideolojik ve politik fikirleri 1920'lerde, 1930'larda ve 1940'larda istemeden de olsa onu ünlü hale getirdi. Heckscher tutarlı ve ideolojik bir ekonomist olarak kabul edildi" demiştir.

² Eski İsveç Finans Bakanı ve Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi (Tilton, 1979).

Daha sonraki yıllarda Heckscher şu ifadeyi kullanmıştır: “Her şey eski günlerde daha iyiydi”. Eski günlerden kastı ise 19. yüzyılın ortalarından I. Dünya Savaşına kadar olan dönemdi. Başka bir söyleminde Heckscher bu dönemi, “19. yüzyılın ekonomik düzeni” olarak adlandırmıştır. Heckscher’in tutumu artık muhafazakârlığın tezahürü idi. 20. yüzyılda korkulanlar olmaya başladı. Örneğin; Birinci Dünya Savaşı, Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı gibi. Bu korku veren dönemlerin nedenini siyasi otoriteler veya ulusal bazı güçler oluşturuyordu. Sosyalistler, kapitalist hırs ve pazar anarşisi gibi konuların ekonomik durumu kötüye götürdüğü görülmüştü. (Carlson ve Jonung, 2006 : 528)

Heckscher, tıpkı Cassel gibi bir ekonomistin tümdengelim yöntemini kullanması gerektiğini savunur. Ayrıca geliştirdiği uluslararası dış ticaret teorilerinden de anlaşıldığı üzere dış olayların, sosyal ve ekonomik yaşamı etkilediğini, bu yüzden ekonomik olayları incelerken iktisadi geçmişe bakılması gerektiğini söylemiştir.

Heckscher, hayatının son dönemlerinde karamsar bir tablo çizmiş, yaptığı son çalışmalarından birisinin başlığını “*On Dokuzuncu Yüzyıl Ekonomik Düzeninin İmhası*” olarak koymuştur. 1930’lu yıllarda Heckscher, kendisini siyasi tartışmalardan uzak tutmaya çalışmıştır. Bu sessizlik onun ortaya atılan iktisadi konuları benimsemesinden kaynaklanmıyordu. Bunun daha çok iki nedeni vardı: birincisi, 1929 yılında iktisat tarihi alanında profesörlük aldıktan sonra, iktisat tarihi alanında çalışmalar yapmaya konsantre olması; ikincisi, Hitler’in Almanya’da artan gücünden sonra Yahudi bir bilim adamı tarafından oluşturulan polemğin anti-semitik reaksiyonlar oluşturabileceğinden korkmasıdır (Carlson ve Jonung, 2006 : 529).

Carlson ve Jonung makalelerinde belirttiği üzere Almanya’da Hitler rejimi çöktüğü zaman, Heckscher iktisadi politika tartışmalarında yeniden önemli bir rol

oynamaya başlamıştır. Ekonomik planlama karşıtı olan Myrdal, Wigforss ve diğer önde gelen sosyal demokratlar arasında en keskin görüşlere sahip olan bilim adamlarının arasında yer almıştır. Onun önemli tezlerinden birisi de şudur: “Bilim adamları özgürdür. Çünkü serbest piyasaya erişme imkânları vardır. Bilim adamları kitap basabilir, gazetelerde yazı yazabilir, ulusal yaşamda seslerini duyurabilirler, çünkü üretim araçları ücretsizdir”. Ona göre Devlet mülkiyeti veya üretim araçlarının yönü, fikri diktatörlük ve düşünce standardizasyonu ile sona erecektir. Bu açıdan Heckscher, ünlü ekonomist Hayek ile aynı görüştedir.

Heckscher, kendi kuşağının ekonomistlerinin iktisadi politikaları direkt etkileme imkânlarının sınırlı olduğuna inanmıştır. Yeni nesil ekonomistlerin ise bir partiye veya hükümete dahil edildikleri için belki bazı açıdan olayları etkilemeyi başardıklarını düşünerek bu konuyu tartışmış ve şöyle demiştir: “Özgürlük ve tesir arasında ters bir ilişki olduğuna inanırım. Bilim adamları etkili oldukları dönemlerde, kendilerini ister istemez özgürlüğe pranga vuruyormuş gibi hissederler. Çünkü özgürlük dolayısı ile ortaya atılan her düşüncüyü kabul edemezler” (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004 : 46).

23 Aralık 1952 yılında Eli F. Heckscher, Stockholm’de vefat etmiştir. Uluslararası ticaret teorisine yeni ufuklar açan katkılarından dolayı ekonomistler arasında iyi tanınmıştır. Bu durumu iktisat tarihçileri, iktisat tarihi alanında yapmış olduğu muazzam çalışmalara dayandırmaktadırlar. Bu çalışmalar arasında en dikkat çekenler: *Merkantilizm (1931)* ve İsveç İktisat Tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalardır. Ancak ekonomi bilimine en önemli katkısı 1919 yılında yazmış olduğu “*Dış Ticaretin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi*” adlı makale ile temelini oluşturduğu, Heckscher-Ohlin teorisidir (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987 : 619).

1.2.5. Johan Gustav AKERMAN (1888-1959)

Johan Gustav Akerman, sermaye kuramı üzerine çalışma yapanlar arasında Knut Wicksell'in onayı ile belki de en yüksek mükâfatı alan ekonomisttir. Wicksell, Akerman'ın doktora tezinin ilk kısmı hakkında yaptığı ustaca eleştirisini şu onaylama ile sonlandırmıştır: “Yazarın genel olarak sermaye kuramına, gerçekten önemli bir katkısı olduğuna ikna oldum” (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987: 75).

1888 yılında doğan Gustav Akerman, henüz iktisat biliminin bir ders olarak verilmediği günlerde 1923 yılında Lund Üniversitesi'nin hukuk fakültesinden doktora derecisini almıştır. Aynı yıl iyi yazılmış olan doktora tezi “*Realkapital und Kapitalzins*”’e dayanılarak Lund Üniversitesi’nde doçentlik kadrosu verilmiştir. Sonradan 1931’de Gothenburg Üniversitesi’ne dönüşecek olan üniversitede, Politik İktisat ve Sosyoloji alanında profesör oldu ve emekliliğine kadar da bu görevini yerine getirmiş, 1959 yılında da hayata veda etmiştir (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987).

Stockholm Okulu’nun kurucularından Knut Wicksell’in 1934 yılında yayınladığı “*Real capital and Interest: Dr. Gustav Akerman’s Realkapital und Kapitalzins*” isimli çalışmasında Akerman’ın tezi üzerine yazdığı eleştiri, ona uluslar arası bir ün kazandırmıştır. Johan Gustav Akerman tezinin ilk bölümünde, sabit sermaye sistemleriyle ilgili statik problemleri incelemiş, bu sistemler ile alakalı dinamik problemler tezinin ikinci bölümünü oluşturmuştur. Akerman’ın analizlerde kullandığı method, Avusturya İktisat Okulu temsilcilerinden Böhm-Bawerk’in, birçok sayısal veri içeren ve özel olarak seçilen örnekler vererek ilgili konunun ve altbaşlıklarının daha iyi anlaşılmasını sağlama, yaklaşımına çok benziyordu. Bu basit denebilecek yöntemi ile analiz yaptığı konularda nadiren hata yapması onun tanınmasına neden olan bir diğer

unsurdur. 1923-1924 yıllarında yazmış olduğu sermaye kuramıyla ilgili tezi de bu durumu kanıtlar nitelikteydi.

Klasik iktisadın ilk temsilcilerinden sonra, Neumann ve Straffa tarafından ünlenebilen sabit sermayenin çıktı içinde bileşik ürün olarak alındığı yaklaşımı (*joint product approach*) kullanan, belki de ilk ekonomist Johan Gustav Akerman'dır (Akyüz, 1980 : 7).

Sermaye kuramıyla ilgili yazılarından önce Gustav Akerman, İsveçli ekonomistlerin babası olarak görülen Knut Wicksell'in Ekonomik Tidskrift (1922) dergisinde yer alan "Fiyat İstikrarı İçin Norm Önerileri" konulu çalışması hakkında görüşler bildirmiştir. Sonraki eserlerinde genellikle iktisadi politika problemleri üzerinde durmuştur (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987: 75).

1.2.6. Erik Robert LİNDAHL (1891-1960)

Erik Robert Lindahl 21 Kasım 1891 tarihinde Stockholm'de doğmuş, 6 Ocak 1960 yılında İsveç'in Uppsala şehrinde vefat etmiştir (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/341808/Erik-Robert-Lindahl>). İki Dünya Savaşı'nı gören ve çalışmalarını yoğunlukla bu savaşlar arasındaki dönemde yapan büyük bir ekonomist olarak görülmektedir. Stockholm School of Economics'in (Stockholm İktisat Okulu) öncü üyelerinden olmasından dolayı geniş kitleler tarafından tanınmaktadır.

Bir hapisane yöneticisinin oğlu olan Erik Lindahl, İsveç'in güneyinde yer alan Jönköping ilinde büyüdü. 1910 yılı ilkbaharında Stockholm Lisesi'nde *studentexamen* i (Bakalorya)³ geçerek sonbahar döneminde Lund Üniversitesi'nde öğrenciliğe başladı. Bu üniversitede beşeri bilimler ve hukuk alanında eğitim görürken iktisat en sevdiği

³ Orta öğrenimi bitirme imtihanına verilen isimdir (<http://www.thefreedictionary.com/baccalaureate>).

dersi oldu ve 1912’de *filosofie kandidatexamen* (felsefe fakültesi) diplomasını ve 1914 yılında da *juris kandidatexamen* (hukuk fakültesi) diplomasını aldı. Knut Wicksell’in 1901 ve 1916 yılları arasında Lund Üniversitesi’nde iktisat ve mali hukuk alanında profesörlük yapmasına rağmen, Erik Lindahl okuduğu dönemde kendisiyle şahsi olarak hiç görüşmedi. Lindahl’ın öğrencilik yıllarında iktisat alanında doçentlik yapan ve Knut Wicksell’e hayran olan Emile Sommarin, Wicksell ayrıldıktan sonra yerine geçti ve 1916 yılından 1939 yılına kadar Lund Üniversitesi’nde görev yaptı. Emile Sommarin, Erik Lindahl’ı eski iktisadi çalışmalar üzerinde inceleme yapması için teşvik etti. Öyle ki Lindahl çalışmaları ile Wicksell’in ilk gözde öğrencisi oldu. Lindahl’ın 1919’daki tezi “*Die Gerechtigkeit der Besteuerung – Vergilendirmede Adalet*”, büyük oranda Wicksell’in 1896 yılında yayınladığı “*Kamu Maliyesi Teorisi*” isimli eserine dayanıyordu. Sommarin, Wicksell’in Erik Lindahl’ın çalışmalarını okumasını ve onun hakkında yorum yapmasını sağladı. 13 Aralık 1919 yılında Lund Üniversitesi hukuk fakültesinde yapılan, dinleyiciye açık tez savunmasında Knut Wicksell’i jüride baş denetmen konumuna getirdi (Lindahl, 1951: 26).

Erik Lindahl doktora teziyle 1920 yılında Lund Üniversitesi’nde kamusal finans alanında ve 1924 yılında da Uppsala Üniversitesi’nde iktisat ve mali hukuk alanında doçent unvanı kazandı. 1926 yılında İsveç’in 1861-1930 yılları arasındaki milli geliri üzerine bolca araştırma yapmakla sorumlu oldu. On yıl boyunca da Stockholm Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Rockefeller⁴ Kuruluşu’nun mali desteğiyle bu araştırmalar devam etti. Lindahl, iktisatta bir makam elde etme girişiminde iki kez başarısız oldu: (1) 1924’te Kopenhag Üniversitesi’nde profesörlük yarışını Stockholm Üniversitesi’ndeki meslektaşı Bertil Ohlin’e karşı kaybetti. 1930 yılında Gothenburg

⁴ Amerika Birleşik Devletleri’nde sanayicilik ile uğraşan zengin bir ailedir (<http://www.counterpunch.org/sharon05082008.html>).

Üniversitesi'nde siyasal iktisat ve sosyoloji alanında profesörlük için bu sefer tıpkı Lindahl gibi Wicksell'in eski bir öğrencisi olan Gustav Akerman tarafından egale edilerek ikinci oldu (Eatwell, Milgate ve Newman,1987: 194).

Fakat Lindahl iki yıl sonra 1932'de başvuruda bulunmadan Gothenburg İşletme-İktisat Okulu'nda politik iktisat alanında yer aldı ve o zamandan itibaren de İsveç üniversiteleri onu kendi iktisat bölümlerine çağırmak için yarıştılar. 1939'da en meşhur eseri "*Para ve Sermaye Kuramı Üzerine Araştırmalar*" ın yayınlanma yılında Lund Üniversitesi'nde, Sommarin'in yerine geçti ve 1942'de Uppsala Üniversitesi'nde profesör olup 1958 yılında buradan emekli oldu. Uluslararası çapta bir ekonomist olan Erik Lindahl, 1956 yılında Uluslararası Ekonomi Birliği Başkanı seçilerek onurlandırılmıştır (Lindahl ve Wallmen, 1960: 61).

Lindahl'ın 1930'lu yılların başlarından itibaren artan ünü, İsveç hükümetleri ve resmi kuruluşları tarafından ekonomi uzmanı olarak çağırılmasına sebep olmuştur. İsveç 1931 yılında altın standardını bırakınca Lindahl, İsveç Merkez Bankası Riksbanken'de danışman olmuştur. Büyük Buhran'ın sonucu olarak İsveç bütçe sisteminin 1937'de değiştirilmesi gerektiğinde Maliye Bakanı, Lindahl'ın ekonomik uzmanlığına ihtiyaç duymuştur. Ayrıca Erik Lindahl, Milletler Cemiyeti (1936-1939) ve Birleşmiş Milletler (1949-1950 ve 1952-1954) için ekonomik danışmanlık görevinde de bulunmuştur (Turvey, 1960: 8).

Gertrud Lindahl ve Olof Wallmen'in "*Erik Lindahl, Bibliography 1919-1960*" adlı eserine bakıldığında, Lindahl'ın çalışmalarının dört temel bölüm içerdiği söylenebilir: (i) kamusal maliye; (ii) dinamik çözümlene yöntemleri; (iii) makroekonomik kuram ve (iv) gelir ve sermaye kavramları. Lindahl özellikle kamusal

maliye ve ulusal muhasebe alanlarında ampirik araştırmalar yapsada yazıları genellikle iktisat kuramı üzerineydi.

Lindahl yaşamı boyunca Stockholm Üniversitesi'ndeki meslektaşları, Gunnar Myrdal ve Bertil Ohlin kadar ünlü olamadı. Bu yüzden genç bir meslektaşı olan Erik Lunberg onun ekonomiye katkılarının Myrdal ve Ohlin'inkiler kadar ustaca fikirler olmadığını iddia etti. Ancak Erik Lindahl'ın çalışmaları incelendiğinde yazılarında sayısız orijinal fikirleri olduğu ve bunların farklı muhakemeler gerektirdiği görölmektedir (Eatwell, Milgate ve Newman,1987: 197).

1.2.7. Johan Henrik AKERMAN (1896-1982)

Uluslararası bazı konularda abisi Gustav Akerman daha çok bilinse de, Johan Henrik Akerman kendi ülkesi İsveç'te daha fazla tanınıyordu. Yaklaşık elli yıl boyunca İsveç'teki teorik, metodolojik, epistemolojik ve siyasi tartışmalara katkısı büyük oldu. En azından İsveç sınırları içerisinde neredeyse tek başına Stockholm Okulu'nun metodolojik duruşuna karşı çıktı ve "Lund Okulu" yöntemi olarak tanımladığı alternatif bir metodolojik görüş sağlama girişimlerinde bulundu. Ancak bu cesur girişimi İsveç'te pek başarılı olamadı (Eatwell, Milgate ve Newman,1987: 75).

Johan Henrik Akerman 1896 yılında Stockholm'de doğmuş, 1918'de Stockholm Business School'dan mezun olmuştur. Ayrıca iki dönem Harvard Üniversitesi'nde (1919-1920) Warren M. Persons⁵ ile çalışmıştır. İsveç'e döndüğu zaman Uppsala ve İsveç Üniversiteleri'nde doktora çalışmalarına devam etmiş, 1929 yılında Lund Üniversitesi'nde doktora derecesini almıştır. 1932'de Siyasi Ekonomi ve İktisadi

⁵ Warren Milton Persons (1878-1937), genellikle konjonktürel dalgalanmalar,zaman serileri ve paranın miktar teorisi üzerine çalışmalar yapan Harvard Üniversitesi'nde görev yapmış bir iktisatçıdır (http://www.dictionaryofeconomics.com/article?id=pde2008_P000072).

İstatistik alanında doçent, 1943 yılında Lund Üniversitesi'nde Politik İktisat alanında profesörlüğe yükselmiştir ve emekliliğine kadar da bu görevde kalmıştır. 150'den fazla bilimsel yayını olan J.Henrik Akerman'ın kitaplarının bazıları İngilizce ve Almanca'ya da çevirilmiştir. Hayatının çok erken döneminden itibaren Henrik Akerman işitme konusunda sıkıntı çekmiş, özellikle Lund Üniversitesi'ndeki profesörlük görevi sırasında kulakları tamamen sağır hale gelmiş, 1982 yılında ise vefat etmiştir (Glasner, 1997: 12).

Johan Henrik Akerman'ın 1929 yılında bitirdiği, iktisadi hayattaki dalgalanma problemlerinin bütün yönlerini kuramsal ve deneysel olarak sistemleştirmeye çalıştığı doktora tezinin başlığı "*İktisadi Hayatın Düzeni, Ritmi Üzerine (Om Det Ekonomiska Livets Rytmik)*" adını taşımaktaydı. J.H.Akerman'ın tezinin kuramsal çerçevesi, Knut Wicksell'in "*Geldzins und Guterpreise - Faiz ve Fiyatlar (1898)*" adlı eseri ve Gustav Cassel'in *Ekonomisk Tidskrift*'de yayınlanan "*Om kriser och daliga tider - Krizler ve zor zamanlar üzerine (1904)*" isimli çalışması ve NBER'in ampirik, metodolojik çalışmalarına dayanıyordu. Akerman'ın tezi, iktisat alanında belki de zaman serilerini analiz ederken spektral analize (izgesel çözümleme) başvuran ilk akademik çalışmaydı. Doktora derecesinin baş denetmeni olan Ragnar Frisch'in, "*Propagation Problems and Impulse Problems in Economic Dynamics - Ekonomik Dinamikler'de Yayılma Problemleri ve Sapma Problemleri (1933)*" başlıklı çalışmasından bilimsel olarak etkilenmiştir. R. Frisch bahsedilen eserinde vermiş olduğu rocking horse (sallanan at) örneği ile konjonktürel dalgalanmalar metodolojisindeki zorluğu nitelendirdi ve stokastik bir yaklaşıma başvurarak yayılma kaynakları ve sapma mekanizmaları arasındaki farklılığı vurguladı. Akerman'ın tezinde bu önemli farklılığı gündeme getirmesi ve konjonktürel dalgalanma metodolojisi üzerine yapılan tartışmaların

merkezine yerleştirmesi, kendisinin akademik anlamda itibarını arttırdı. İktisadi görüş açısından değerlendirildiğinde Johan Henrik Akerman'ın tezinin, Neo-Klasik İktisat görüşlerinin erken bir bildirisi olduğu söylenebilir (Eatwell, Milgate ve Newman,1987: 75)

Johan Henrik Akerman'ın araştırma ilgisi 1930'lu ve 1940'lı yıllarda özellikle de Stockholm Okulu üyelerinin çalışmalarının etkisi ve baskısı altında metodolojik ve epistemolojik problemlere yönelmiştir. O dönemdeki meşhur makroekonomik teorilerin temelini oluşturan rasyonel ve bireysel varsayımlara karşı çıkmıştır. *“The New Palgrave: a dictionary of economics (1987)”* isimli iktisadi sözlükte yer alan bilgilere göre;

Johan Henrik Akerman, kurumsal detayların ve sosyoekonomik sınıfların belirgin etmenler olduğu, 'nedensellik' ve 'hesaplama' modellerinden oluşan sözde ikili ilkeye dayalı alternatif ve oldukça orijinal bir modelleme stratejisi geliştirmiştir. Otuz yıllık bir süreci kapsayan bu konulardaki araştırmaları ve bunlara olan tepkileri özetlenmiş, bu özet 9 Mayıs 1961 yılında Lund Üniversitesi'ndeki profesörlüğünden emekliliğe ayrıldığı törende tıpkı bir ders gibi dinleyicilere sunulmuştur. Bu derste iktisadi analizlerindeki son çalışmalar, anlayışındaki derinlik ve kuramsal fizik alanındaki epistemolojik gelişmelerin ve Akerman'ın ekonomik kuramla ilişkisini ele alma ve bahsetme amacı, gözler önüne serilmiştir.

Siyasi nedenli konjonktürel dalgalanmalar Johan Henrik Akerman'ın hep ilgisini çekmiştir. Bu konuda Herbert Tingsten'in *“Political Behaviour: Studies in Election*

Statistics - Siyasal Davranış: Seçim İstatistikleri Üzerine Araştırmalar (1937)” adlı kitabı ve Kalecki’nin önemli çalışmalarından bağımsız olarak, 1946 yılında “*Ekonomiskt Skeende och Politiska Förändringar - Ekonomik Gelişmeler ve Politika Değişiklikleri*” başlıklı orijinal eserini yayınlamıştır (<http://homepage.newschool.edu/het/profiles/akerman.htm>).

Johan Henrik Akerman’ın karma ekonomilerdeki konjonktürel dalgalanma problemleri üzerine yapmış olduğu araştırmaların, günümüzde geliştirilen politik ve ekonomik dalgalanma kuramları ve deneysel çözümleme sınırları içerisindeki araştırmalar ile benzerlik teşkil etmesi, kendisinin önemli çalışmalara imza attığının bir göstergesidir.

1.2.8. Bertil Gotthard OHLİN (1899 - 1979)

Bertil Gotthard Ohlin, 23 Nisan 1899 yılında İsveç’in güneyinde Skane bölgesindeki Klippan köyünde dünyaya gelmiştir. Yedi çocuklu orta-üst sınıf bir ailenin evladı olan Ohlin’in çocukluğu, İsveç’in güney kesiminde yer alan akraba ve arkadaşlarının sıkça ziyaretlerde bulunduğu geniş evlerinde geçmiştir. Yedi yaşında okul hayatına başlamış, 16 yaşında iken İsveç’in Helsingborg şehrinde bakalorya sınavını geçerek Lund Üniversitesi’ne girmiştir (Findlay, Jonung ve Lundahl, 2002:2). Assar Lindbeck’in “*Nobel Lectures, Economics 1969-1980*” başlıklı eserinde yer alan bilgiye göre; henüz beş yaşında iken annesinin yapmış olduğu yemeklerin maliyetini hesaplamaya çalışmasından ve matematik dersine olan ilgisinden dolayı ailesi onu matematik, istatistik ve ekonomi gibi alanlara yönlendirmiştir.

1917 yılında Lund Üniversitesi’nde matematik, istatistik ve ekonomi alanında lisans derecesini, 1919 yılında Stockholm İşletme Okulu’nda Heckscher’in denetiminde

ekonomi derecesini, 1923 yılında Harvard Üniversitesi'nde Taussing ve Williams eşliğinde yüksek lisans derecesini ve 1924 yılında da Stockholm Üniversitesi'nde doktora derecesini alarak eğitimini tamamlamıştır. Lund Üniversitesi'ndeki hocası ise Knut Wicksell hayranı, iyi bir pedagog ve cömert bir insan olan Profesör Emil Sommarin idi (Eatwell, Milgate ve Newman,1987 : 698).

Stockholm İşletme Okulu'nda profesör olan Eli Heckscher'in Dünya Savaşını iktisadi açıdan ele alan yazılarını gazeteden okuduktan sonra Stockholm İşletme Okulu'nda ders almaya karar vermiştir. İlk zamanlarda Profesör Heckscher ile ormanlardaki ağaçların kesiminin zamanlaması konusunda fikir ayrılığına düşmelerine rağmen, Heckscher, ona karşı her zaman yardımseverce ve arkadaşça davranmıştır (Lindbeck, 1992 : 311).

Fransızca ve Rusça dillerini öğrendiği Stockholm İşletme Okulu'nda iki sene eğitim aldıktan sonra, Gustav Cassel ve Gösta Bagge'nin de hocalık yaptığı Stockholm Üniversitesi'nin felsefe fakültesine geçmiştir. Ayrıca Devlet Tarife Komitesinde görevde almıştır. Bertil Ohlin parlak olan akademik kariyerinin 26. yılında Kopenhag Üniversitesinde ekonomi profesörü olmuştur. On yıl sonrada siyasi hayata atılmış ve Liberal Parti'nin başında 23 yıl boyunca Sosyal Demokratlara karşı görev almıştır (Carlson ve Jonung, 2006 : 530).

Ohlin akademisyen olarak başladığı kariyeriyle siyasi hayatı arasında gel gitler yaşamıştır. Sonunda da bütün vaktini siyasete adanarak tam bir siyasetçi olmuştur. İsveç Liberal Halk Partisi başkanlığı yapmış, bu parti 1944-1967 de iktidar partisi olan İsveç Sosyal Demokrat Partisi'nden sonra en büyük muhalefet partisi olmuştur. 1944-1945'te II. Dünya Savaşı sırasında bir koalisyon kabinesinde Ticaret Bakanlığı görevinde de

bulunmuştur. Bunun yanında hocası Gustav Cassel gibi Bertil Ohlin'de anılarını yazmıştır (Lindbeck, 1992).

Akademik kariyerinin başından beri Ohlin, ekonomik tartışmalarının içinde yer almıştır. Fikirlerini “Svensk Handelstidning”, “Svenska Dagbladet” ve bunlara benzer dergilerde yazmıştır. 1925 ve 1929 yılları arasında Kopenhag Üniversitesi'nde profesörlük yapmış, 1930 yılında İsveç'e dönerek Stockholm İktisat Okulu'nda profesörlük yapmaya başlamıştır. Ekonomik sorunlar üzerine makaleler yazmaya Stockholm İktisat Okulu'nda da devam etmiştir (Carlson ve Jonung, 2006 : 531).

Ohlin'in liberal bakışının temeli, tıpkı Cassel ve Heckscher de olduğu gibi, bireysel mülkiyet hakları ve rekabetin yüksek büyüme oranını destekleyeceğine dayanan ekonomik sistem anlayışıdır. İnanıldığı bu ekonomik sisteme göre; uzun vadede büyüme kalkınma açısından önemlidir. Onun ifadelerindeki ana tema ekonomideki yanlış düşüncelere karşı çıkmaktır. Ohlin, hocası olan Heckscher ile gitgide fikir ayrılıklarına düşmüş ve Liberal sosyal bir düzende aktif olarak karşı konjonktürel bir politikanın belirli ölçüde ekonomik planlama ile uyumlu olduğunu savunmuştur. Heckscher ise bu görüşe karşı çıkmaktadır (Ohlin, 1972 : 61-62).

İktisat bilimine en önemli katkısı, Eli Heckscher tarafından ortaya atılan uluslararası ticaret teorisini geliştirmeyi amaçlayan çalışmalarıdır. Bu çalışmalarını dolayısıyla teori de Heckscher-Ohlin Teorisi diye iki yazarın ismiyle adlandırılmıştır. “*Interregional and International Trade (1933)*” adlı kitabında Ohlin bu katkıları ilk kez yayınlamıştır.

Bertil Ohlin, iktisat teorisyeni olarak akademik hayatına devam etmektense politikaya atılmasını “*Ung man blir politiker- Genç Adam Bir Siyasetçi Oldu (1972)*” isimli anılarını paylaştığı kitabında şöyle açıklamaktadır : “ Eğer teorisyenlerin ortaya

koymuş olduğu fikirler pratikte uygulamaya geçilse idi, siyasete atılmaz teorisyen olarak halka hizmet ederdim.”

Kamuya olan hizmet aşkı Bertil Ohlin’i daha da çok canlandırmış ve hocası Eli Filip Heckscher’e 3 Ağustos 1935 yılında bir mektup yazarak karakterinden ödün vermeyeceğini belirtmiştir. Mektubunda;

Kendi adıma şunu diyebilirim ki, politikaya atılmamın sadece iki sebebi var. Birincisi, Liberal Parti’nin Sosyal Demokrat Parti’den daha iyi yapacağını düşündüğüm, ülkemde yaşayan fakir insanların durumunu iyileştirmeye yardımcı olmaktır. İkincisi, siyasi hayatın bağımsız ve dimdik durabilen kişilere ihtiyacı vardır. Bende böyle davranmaya çalışıyorum (Carlson ve Jonung, 2006 : 533).

3 Ağustos 1979 yılında Bertil Ohlin, İsveç’in Valadalen şehrinde vefat etmiştir.

1.2.9. Dag Hjalmar Agne Carl HAMMARSKJÖLD (1905 - 1961)

Dag Hammarskjöld, 29 Temmuz 1905 tarihinde İsveç’in Jönköping şehrinde Agnes (Almquist) Hammarskjöld ve Hjalmar Hammarskjöld’ün dört çocuğunun en küçüğü olarak dünyaya gelmiştir. Uzun süre kamuya hizmet etmiş ve 17. Yüzyılın başlarında şövalye nişanı verilmiş bir aileden gelmektedir. Babası Hjalmar Hammarskjöld 1914 -1917 yılları arasında İsveç’te Başbakanlık yapmıştır (Haberman, 1972 : 252).

Hammarskjöld 1933 yılında Stockholm Üniversitesi’nde doktorasını yapmış; 1933-1941 yılları arasında Stockholm Üniversitesi’nde doçent olarak görevde bulunmuş; 1936-1945 yıllarında Maliye bakanlığında daimi müsteşar olarak devlet hizmetine girmiş; 1941-1948 yıllarında İsveç Merkez Bankası Yönetim Kurulu Başkanı

olmuş; 1946- 1951 yıllarında Dışişleri Bakanlığı'nda Yabancılar Ofisi Sekreterliğini yapmış; 1948-1949 yıllarında Avrupa Ekonomik İşbirliği İdari Komite Organizasyonları İkinci Başkanlığı görevini ifa etmiştir. Ayrıca 1951-1953 yılları arasında partiye mensup olmadığı halde İsveç Kabinesinde uzman olarak görev almış; 1952 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda İsveç delegasyonunun başkan yardımcılığı görevini, 1953 yılında da başkanlık görevini yerine getirmiş; 1953-1958 yılları arasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği görevine seçilmiş; 1954 yılında İsveç Bilim Akademisinde çalışmış ve son olarak da öldükten sonra 1961 yılında Nobel Barış Ödülüne layık görülmüştür (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987 : 590).

Hammarskjöld genellikle sivil bir memur ve uluslararası devlet adamı olarak bilinirken, onun ekonomiye olan katkısı pek göz önünde tutulmadı. 1928 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra istihdam konusu ile ilgili oluşturulan Kraliyet Komisyonuna sekreter olarak başlamıştır (1927-1935). Hammarskjöld'in tezi 1933 yılında komiteye, bir rapor olarak bastırılmıştır. Ayrıca Hammarskjöld, bu rapora teorik bir giriş de yazmıştır. Hammarskjöld'ün tezinin amacı, süresi bitmiş bir periyotta tüketici mallarında fiyat seviyesinin belirleyicilerini göstermektir. Yani ex-post bir analizdir. Keynes ve Lindahl'ın gösterdiği formüllerin ötesinde bir yol çizdi. Çünkü onun yorumu, bakış açısı verilen fiyat ve satın alma gücünü bir sonraki periyoda aktaran mekanizma için daha karlıydı. Örneğin denge koşulunun gerçekleşmediği işlemler için bunun geçerli olduğunu iddia etmiştir. Bu bağlamda periyodun uzunluğunu tanımlaması ve isimlendirmesi, zaman sürecinde hangi planların değişikliğe uğramayacağını ve birim periyot kavramının uzunluğunu belirlemeye çalışması ile İsveçli ekonomistler arasında ilk olmuştur. Bunun yanında onun çalışmaları meslektaşları arasında pek ilgi görmemiş ve onları etkileyememiştir. Çünkü Hammarskjöld'in çalışmaları son derece

karışıktır. Devlet adamı olarak çalıştığı dönemde ekonomiye olan katkısı azalmış ve az sayıda yayın ortaya çıkarabilmiştir (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987: 590).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği görevini yürüttüğü sıralarda, Belçika Kongosu'nun 30 Haziran 1960'ta bağımsızlığını kazanmasından kısa bir süre sonra başlayan ve bütün ülkeyi saran karışıklıkları durdurmak amacıyla bölgeye Birleşmiş Milletler'e bağlı birlikler göndermiştir. Sovyetler Birliği, Eylül 1960'ta Hammarskjöld'ün bu kararını şiddetle eleştirerek genel sekreterlikten istifa etmesini ve bu görevin batılı, sosyalist ve tarafsız ülkelerin temsilcilerinden oluşan üç kişilik bir kurula (Troyka) devredilmesini istemiştir. Hammarskjöld, 1961 yılında Kongo'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Katanga eyaleti başkanı Moise Tshombe'yle ülkede barış sağlanması için görüşmelerde bulunmak üzere 18 Eylül günü Kongo'ya giderken Zambia ülkesinin Ndola şehiri yakınlarında meydana gelen bir uçak kazası sonucu hayatını kaybetmiştir (Haberman, 1972 : 255).

1.2.10. Erik Filip LUNDBERG (1907 - 1987)

Erik Lundberg, 1907 yılında Stockholm'de doğmuş, Stockholm Högskola' de 1937 yılında ekonomi alanında doktorasını yapmıştır. 1937 ile 1955 yılları arasında Devlet Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü (*Konjunkturinstitutet*) Müdürlüğü görevini üstlenmiştir. 1946 yılından 1970 yılına kadar Stockholm Üniversitesi'nde ekonomi profesörü olarak çalışmış, 1973 yılında İsveç Kraliyet Bilim Akademisi başkanlığına getirilmiş ve bu görevi üç yıl sürdürmüştür. 1975 ile 1980 yılları arasında Nobel Ekonomi Ödülü Komitesi'nin başkanlığını yürütmüş, bu görevi dolayısıyla Lundberg, dünyadaki sayısız ekonomi profesörünü ziyaret imkânı bulmuştur (Boumal, 1990 : 3).

Lundberg'in iktisat teorisine olan ana katkısı, geliştirdiği makroekonomik dalgalanma modelleri ve iktisat politikasındaki problemlere yönelik yapmış olduğu analizler olmuştur. Özellikle gelir dağılımı ve kaynakların kullanımı ile ilgili politikalar ve stabilizasyon politikası üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır.

Lundberg, 1937 yılında “*Ekonomik Genişleme Teorisi Çalışmaları*” adlı eserini yayınlarken büyümedeki istikrarsızlıkla alakalı orijinal bir yapıt meydana getirmiştir. Bu eserinde çarpan farkı denklemi ve hızlandırıcı mekanizmaların sistemini temel analitik teknikler ile basit bir makroekonomik çerçevede ele alarak incelemiştir. Lundberg girdi, çıktı, gelir oluşumu ve harcamalar arasındaki gecikmenin önemli olduğunu da savunmuştur. Bu görüşünden dolayı çıktı ve gelir oluşumu arasındaki gecikme genelde “*Lundberg Gecikmesi*” olarak adlandırılmaktadır. Bunun dışında Lundberg çeşitli makroekonomik değişken serilerini sayısal olarak incelemiş ve birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya koymaya çalışmıştır (Jonung, 1991: 205).

İktisat teorisyenlerini etkileyen “*Ekonomik Genişleme Teorisi Çalışmaları*” kitabında Lundberg, Envanter Modeli'nden bahsetmiş, firmaların stoklarını üretime katmasından dolayı stoklar azalırken, satışların beklenmedik olarak artması ile çeşitli şekillerde envanter devirlerinin ortaya çıkacağını ileri sürmüştür. Lundberg envanter analizinde Lloyd Metzler'in envanter modelinden esinlenmiştir. Ayrıca daha ayrıntılı mikro ekonomik temellere dayanan, Holt ve Modigliani tarafından geliştirilen envanter modelinden de yararlanmışır (Eatwell, Milgate ve Newman, 1987 : 252).

Lundberg'in bir diğer eseri ise “*Konjonktürel Dalgalanmalar ve İktisadi Politika*” adlı eseridir. Bu çalışmanın bilimsel açıdan iktisadi politika analizi konusunda önemli bir yeri vardır. 1953 yılında İsveççe olarak yazılan bu çalışma 1957 yılında İngilizceye çevrilmiştir. Eserinde yer alan gerek İsveç ekonomisi gerekse de uluslararası

konular ile alakalı analizlerde informal teorilerden çok, geleneksel iktisat teorisi kavramları kullanmıştır. Mal veya işgücü piyasasındaki aşırı talep (arz) yoluyla, ex-ante enflasyon ve deflasyon açığının hesaplanması Lundberg'in analizinde yer alan önemli araçlardır (Lundberg, 1998 : 169).

Lundberg, maliyet enflasyonunda verginin rolünü analiz eden ilk ekonomistlerdendir. Marjinal vergi oranları ve ücret artışlarının fiyatlara etkisini düşündükten sonra, vergi sonrası reel ücretlerdeki yüzde birlik bir artışı garanti altına almak için nominal ücret oranlarında ne kadarlık bir artış yapılması gerektiğini bir denklem ile açıklayarak formülize etmiştir. Bu denklem Lundberg Ücret Çarpanı olarak da tanımlanmaktadır (Laursen, 1955 : 232).

Uzun dönemli büyüme problemlerinin analizini yaparken Lundberg “Horndal Etkisini” keşfetmiştir. Buna göre, Horndal demir işletmelerinde 15 yıllık bir süre içinde hiç yatırım yapılmadığı ve üretim yöntemlerinde hiçbir önemli değişiklik meydana gelmediği halde üretimin %30 oranında arttığı görülmüştür. Köklü sanayi kuruluşlarının hepsinde gözlenebilecek olan bu durum, deneyimin, dolayısıyla öğrenmenin teknolojik ilerlemeyi nasıl gerçekleştirdiğini göstermektedir (Kutlu, 2004: 66). Başka bir ifadeyle Lundberg, yeni yatırımlar yapılmaksızın uzun dönemde işçi verimliliğinin nasıl artırılabilirliğini analiz etmiş ve verimlilikteki artışı ruhsal açıdan değerlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca Lundberg 1968 yılında yayınladığı “*İstikrarsızlık ve Ekonomik Büyüme*” kitabında çeşitli ülkelerin ekonomi politikalarını, büyüme ve ekonomik dalgalanma konusundaki çalışmalarını karşılaştırmalı bir şekilde inceleyerek dikkat çekici bir çalışma da gerçekleştirmiştir.

Lundberg İsveç ekonomi politikası tartışmalarında sık sık yer almış ve döviz oranlarının fazla değerlenmesinden kaçınılması gerektiği konusunda önemle durmuştur.

Önerdiği politikalar genel olarak piyasa odaklı denge politikaları olmuştur. Bu denge politikaları, ekonomik güvenliğe erişmek ve istenilen gelir dağılımı düzeyine ulaşmak için seçilen sosyal uygulamalardan oluşmaktadır (Eatwell, Milgate ve Newman,1987 : 252).

1.2.11. Ingvar Sven SVENNILSON (1908-1972)

Ingvar Svenilson İsveç'in Stockholm şehrinde 14 Mart 1908 yılında dünyaya gelmiş, 1938 yılında Stockholm Üniversitesi'nde doktorasını tamamlamıştır. 1939-1956 yılları arasında "*Ekonomisk Tidskrift*" dergisinde yazı işleri müdür yardımcılığı görevinde bulunmuştur. 1947-1972 yıllarında Stockholm Üniversitesi'nde profesör olarak akademik hayatını sürdürmüş, 1958-1966 yılları arasında Stockholm Üniversitesi'nde rektör yardımcısı olmuştur. Ayrıca 1960 yılından itibaren İsveç Kraliyet Bilim Akademisi'nin bir üyesi olmuştur. 1969-1971 yılları arasında Nobel Ekonomi Ödülleri Komitesi'nde görev yapmıştır (Lindbeck, 1992). Svenilson, doktora tezinde "*Plansız Bir Dünyada Planlama*" problemini ele almıştır. Tezi risk ve belirsizlik altında bireysel firmaların almış oldukları yatırım kararlarını analiz eden teorik bir çalışma olarak da önem taşımaktadır. Ona göre planlar çok dönemli bir modelde seçim stratejisi içeren, kesin olmayan gelecekteki olaylar üzerine kurulur. Stratejiler alternatif plan fikirlerini şekillendirir. Başka bir deyişle firmalar, periyodik hareketlerinin amaca nasıl adapte olabileceğini gösteren planlara sahiptirler. Tezde yer alan fikirler ve kavramlar, kendisinden önce yapılmış İsveç Okulu seri analiz çalışmalarının gelişmiş bir halidir. Örneğin, Lindahl'ın "*The Rate of Interest and Price Level-Faiz Oranı ve Fiyat Seviyesi (1930)*" adlı eserini incelemiş ve çalışmalarında ondan etkilenmiştir (Eatwell, Milgate ve Newman,1987 : 579).

Erik Lundberg'in 1972 yılında yazdığı "*Ingvar Svennilson: A Note on His Scientific Achievements and a Bibliography of His Contributions to Economics*" isimli makalesinde yer alan bilgilere göre; Svennilson kariyeri boyunca yapısal dönüşüm ve teknik değişim problemleri üzerine birçok deneysel ve teorik çalışmalar yapmıştır. Savaşlar arası dönemde Svennilson'a göre Avrupa Ekonomisinde ki gecikmeli ve istikrarsız büyümede, yapısal uyumsuzluğun önemli bir rolü vardır. Svennilson, her zaman sermaye oluşumu analizine teknik değişiklikleri de dahil etmeyi denemiş ve üretim fonksiyonunda artık faktörlere sistematik bir anlam vermeye çalışmıştır. Svennilson'un 1964 yılında yayınladığı "*In The Residual Factor and Economic Growth*" adlı çalışmasında, denge durumunda hem büyüme oranı hem de gelirin fonksiyonel dağılımının kararlı olması gerektiğini ifade etmiştir.

Svennilson, 20 yıl boyunca (1947-1967) Uzun Dönem Planlama Komisyonunda yönetici ve uzman olarak görev yapmış, her beş yılda bir çıkarılan İsveç Devlet Resmi Raporlarında yer alan dokümanlara önemli katkısı olmuştur. Bu hazırlanan raporların iktisadi politika tartışmalarında yeri önemlidir. Özel sanayi kuruluşları tarafından finanse edilen "*Endüstriyel Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü*" nün 1942 yılından 1952 yılına kadar müdürlüğünü de yapmıştır. Bu organizasyonel ve entellektüel geçmişi, onun devlet ve özel sektör arasındaki plan ve araştırmaların birbiriyle uyumlu olmasını neden bu kadar çok istediğinin bir göstergesidir (Eatwell, Milgate ve Newman,1987: 580).

Svennilson, 1972 yılında Stockholm şehrinde vefat etmiştir.

1.3. Stockholm Okulu'nun Keynesyen İktisat'a Bakışı

Tarihsel bir olay olarak Stockholm Okulu sert bir ekonomik kriz döneminde, gelenekselcilerin öne sürdüğü siyasi öneriler konusunda aynı huzursuzluğu paylaşan, Wicksell ve Cassel'in fikirleriyle eğitilen, genç ekonomistlerden oluşan bir birliktir. Stockholm Okulu için ortak bir kuramsal taban aramak zordur. Erik Lundberg kendi adına Stockholm Okulu'nu şu açıdan Keynesyen İktisat'ın bir parçası olarak değerlendirmiştir:

- ✓ Toplam efektif talebin toplam üretim ve istihdam konusunda belirleyici olduğu,
- ✓ Toplam talebin çok düşük veya çok yüksek olabileceği,
- ✓ Serbest piyasa ekonomisinin doğası gereği üretici kaynakların toplam ekonomik denge ve tam istihdama yol açtığı, fikirlerini paylaşıyordu (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 61).

Keynes'in yazdığı *Genel Teori*'de yer alan *Efektif Talep Teorisi*'nin gerçek içeriğini önemli bir takipçisi olan Profesör Don Patinkin, eksik istihdam dengesi teorisine bağlayarak; istihdam düzeyindeki değişiklikler ve yatırımlardaki dalgalanmalar arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Keynes, Genel Teori'de makro ekonomik dengenin, toplam arz ile toplam talebin eşitlendiği noktada veya toplam yatırımlar ile toplam tasarrufların eşitlendiği noktada gerçekleşeceğini belirtmiştir (Patinkin, 1978 : 138).

Stockholm Okulu'nun temsilcilerinden olan Bertil Ohlin ise 1937'de yazmış olduğu "*Some Notes on The Stockholm Theory of Savings and Investments I-II*" makalelerinde bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir: "Eğer ekonomi tam istihdam düzeyinde olursa yatırım ve tasarruflarda azalma meydana gelecektir. Bu yüzden tam istihdam düzeyi daralma durumuna girerek dejenere

olacaktır. Daha düşük istihdam ve toplam gelir düzeyi ortaya çıkacaktır. Wicksell'in kümülatif süreç teorisinde gösterdiği gibi, çoğu zaman yatırımlar da düşecektir. Sabit ve durağan bir denge noktasına varılması çok güç olacaktır. Faiz oranı yavaş yavaş düşebilir. Bu durum yatırımları canlandırır ve ilk başta tasarruf ile uyumlu hareket eder. Sonra orijinal yatırım seviyesindeki düşüştan kaynaklanan istihdam ve çıktı düzeyindeki düşmenin ani sonucu olarak, yatırımlar düşük seviyedeki tasarrufları aşar ve böylelikle çıktı düzeyi büyümeye başlar". Bu görüşü ile Keynes'in Genel Teori'sine tam anlamıyla katılmadığını açıklamıştır.

Ohlin'e göre, eksik istihdam dengesi teorisinin pedagojik açıdan avantajlı olduğu görülmektedir. Ancak dinamik yapıya sahip diğer teoriler, nedensellik bağlantıları açısından aynı fikirleri söyleyebilirler. Belki de Genel Teori'den daha gerçekçi bir şekilde ifade edebilirler.

Keynes eski Marshallcı karşılaştırmalı istatistiklere güvenirken Stockholm Okulu dengesizlik süreçlerini incelerken Knut Wicksell'in izinden giderek seri analiz incelemesini kullanmıştır. Björn Hansson, seri analizlerin 'tek-dönemlik' ve 'devamlı' olarak nitelenen iki ayrı kısımdan oluştuğunu ileri sürmektedir. İlk kısım, bir dönemin başlangıcında tasarlanan (ex-ante) planların dönemin sonunda nasıl gerçekleşen (ex-post) sonuçlara yol açtığını göstererek tek bir dönem boyunca neler olacağını çözümlemesiyle ilgilenmektedir. İkinci 'devamlı' kısım, gerçekleşen (ex-post) sonuçların o anki dönemde sonraki dönem için tasarlanan (ex-ante) planlar üzerindeki etkilerini çözümlemektedir. Stockholm okulu'nda seri analizler (sequence analysis) beklentilerin, dinamik ekonomik süreçlerdeki yerini ortaya koymaktadır (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 62).

Stockholm Okulu temsilcileri Keynes'in modelinin basit varsayımlara dayandığını söylemektedirler. Bu basit varsayımlardan ilki: yatırımlar çıktı düzeyindeki düşmeden etkilenmeyecektir. İkinci varsayıma göre de depresyon eğilimi, faiz oranlarında önemli azalma meydana getirmeyecektir. Stockholm Okulu, bu iki varsayımın özellikle de ilkinin gerçekçi olmadığını ileri sürmektedir. Onlara göre, Wicksell'in, kümülatif süreci bazı ince ilaveler ile Keynes'in düşüncelerinden daha gerçekçidir. Ayrıca toplam gelirdeki değişikliğin sebebi olarak yalnızca fiyat ve çıktı düzeyindeki değişiklikler düşünülemez (Ohlin, 1978: 144).

Profesör Don Patinkin'e göre Keynes'in teorisinde önemli olan bir kısımda, istihdam ve tasarruf hacmindeki değişiklikleri etkileyen toplam gelir arasında bir geri bildirim söz konusu olduğu fikridir. Ayrıca Keynes, negatif kalkınma eğiliminin hangi koşullar altında duracağını da açıklamaktadır.

Stockholm Ekolü'ne bakıldığında, bu durum tasarruf ve yatırımların nasıl reaksiyon verdiğine bağlıdır. Bu konu eski konjonktürel dalgalanma teorileri tarafından da tartışılan bir problemdir. Stockholm Okulu temsilcileri tarafından ortaya atılan teoride toplam çıktı düzeyindeki değişimden tasarruftaki değişime doğru bir geri bildirim söz konusudur. Bunun yanında yatırımlardaki değişimin de bu geri bildirimden etkilendiğini ve dolayısıyla istihdam oranının bu etkenlerden dolayı değişebileceği savunulmuştur (Jonung, 1991: 233).

İsveç Okulu öncülerinden Gunnar Myrdal, ex-ante ve ex-post kavramlarını ortaya atarak denge koşulunu incelemeye çalışmıştır. Ex-ante kavramı, önceki deneyimlere dayanılarak gelecek hakkındaki fikirlerin planlanması ile ilgili bir kavramdır. Genellikle birbirleri ile uyumsuz olan eylemler için plan yapılır. Ayrıca

planlanan yatırım, çok iyi planlanmış tasarruftan daha yararlı ve farklı olabilir (Ohlin, 1937: 224).

Bir diğer husus, zaman serisi analizlerinde sonlanmış bir süreçte neler olduğu ve tasarrufların nasıl yatırımlara eşit olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Tasarruf ve yatırımlar geçmiş analizlerde hep birbirine eşit çıkmıştır. Bu durumun kendiliğinden nasıl oluştuğunun açıklanması gereklidir. Yatırım, tasarruf ve çıktı düzeyinin sürece karşı oluşturduğu reaksiyonlar bu durumu açıklamaya yardımcı olabilecek araçlardır. Bunun başka bir yolu yoktur. Üstelik gerçekleşen normal yatırım ve tasarruflar, planlanan yatırım ve tasarruftan farklı olmalıdır. Birincil yatırım veya tasarruf çeşitliliğinin neden olduğu toplam çıktı düzeyindeki değişiklikten meydana gelen bir geri bildirim varlığı kaçınılmaz bir doğal sonuç olarak göze çarpmaktadır (Ohlin,1978: 145).

Stockholm Okulu'nun savunduğu bir diğer mevzu da, tasarruflardaki artış kararının toplam talep, toplam çıktı ve belki de fiyatlar düzeyinin düşmesine sebep olacağı konusudur. 1932 yılının sonlarına doğru bazı İsveç'li iktisatçılar bu konunun üzerinde durmuşlardır. Ohlin, "*Ekonomisk Tidskrift*" dergisinde; Myrdal ise editorlüğünü F.A.Hayek'in yaptığı "*In Beitrage zur Geldtheorie*" dergisinde 1933 yılında bu konu üzerine makaleler yazmışlardır (Wood, 1995: 14).

Profesör Patinkin'in, Lindahl'ın 1953 yılında yazdığı "*Om Keynes' ekonomiska system*" adlı makalesine cevap olarak "*Anticipations of the General Theory? And Other Essays on Keynes*" kitabında belirttiği gibi, 1936 yılından önce Stockholm Teorisi'nde toplam çıktı düzeyinden tasarruflara doğru bir geri bildirim olduğu ve tasarruf ile yatırım eşit olduğu zaman denge sürecinin duracağı gibi konular açık bir şekilde yer almamaktadır.

Çıktı düzeyindeki varyasyonlar tasarruf ve yatırımları denk hale getirdiği zaman, Keynes'in modeli statik ve durağandır ve bu durum denge pozisyonudur. Yatırım ve tasarrufların plansız yapıldığı belirtilmedikçe önceki geçişlerin karakteri açık değildir. Daha dinamik bir akıl yürütme ile ex-post tasarruf ve ex-post yatırımın eşit olduğu her pozisyonda, böyle denge durumuna ve çizimine gerek yoktur (Ohlin,1937: 54).

Tasarruf ile yatırımlardaki varyasyonlar ve sonucundaki fiyat gelişimi arasındaki nedensellik ilişkisini göstermek için kullanılan temel araçlar, genellikle çıktı ve istihdam hacmindeki değişiklikleri incelerken yararlanılan araçlarla aynıdır. Fiyat değişikliğine odaklanıldığında istihdam düzeyindeki değişimlerin yorumlanmasına az önem verilirse mekanizma aynı şekilde olacaktır. 1934 yılında istihdama fiyat değişiklikleri kadar önem verilmekteydi. İstihdamda bir artış meydana getirmek ve bir ölçüde istenilen istihdam düzeyini korumak için yapılacak görevin, ne tür iktisadi politikaların kullanılabileceğini göstermek olduğu anlayışı yerleşmiştir. Keynes'in aşırı basitleştirilmiş fakat pedagojik açıdan parlak olan eksik istihdam denge modeli gerçekçi olmayan varsayımlara dayandığından; para politikası, kamu işleri, teşvikler ve sübvansiyonların analizi için daha az uygundur (Ohlin,1978: 146).

Bertil Ohlin 1935 yılında Keynes ile Belçika'da karşılaştığında, Keynes'in yeni modelinin Ohlin'e verdiği intiba: Wicksell'in teorisine dayanan İsveçli iktisatçıların geliştirdiği teoriler ile büyük benzerlikler içerisinde olduğu yönündeydi. Ohlin, kümülâtif süreç ve istihdam çeşitleri hakkında kısa bir özet yaptı ve Keynes'in yorumunun kendisinin daha önceki yıllarda yaptığı çalışmaların benzeri olduğu düşüncesine kapıldı. Keynes, önemli fikirlerin basit bir yol ile meydana getirilebileceğine inanıyordu. Bu yüzden o istihdam teorisi analizinde farklı bir metod kullanmaya karar verdi (Wood,1994: 429).

Keynes'in teorisini kendi amacına uygun olarak basitleştirdiği bilinen bir gerçektir. Sermayenin marjinal verimliliğini ele alırken de aynı yolu izlemiştir. Öyle ki fiyat analizleri sırasında marjinal gelir teorisini kullanmaktan çekinmiştir.

Genişleme süreci, ulusal gelir ve tasarrufun artmasını beraberinde getirir. R. Kahn, 1931 yılında yazdığı "*The Relation of Home Investment to Unemployment*" başlıklı ünlü makalesinde bu durumun anlaşılır olduğunu vurgulamıştır. Fakat Stockholm Okulu bu durumun söylenilebilmesinin imkânsız olduğunu, 1930-1934 yıllarında yaptıkları teorik katkılarla açıklamışlardır.

Son olarak Lars Jonung Stockholm Ekolu'nün Keynesyen İktisat'a nazaran daha az ilgi görmesini açıklarken şu ifadeleri kullanmıştır: "Stockholm Okulu'nda ekonomik süreçlerin çözümlenmesi sonu olmayan bir hikâyeye dönüşmektedir. Ayrıca sistemin herhangi bir denge çözümüne sahip olmaması, Keynes'in daha tatmin edici olan fakat gerçeği yansıtmayan teorisine karşısında hezimete uğramasına neden olmuştur" (Jonung, 1991: 29).

Tablo 1: Stockholm Okulu Teorilerine ve Keynes'in Genel Teorisine Olan Referans Sayıları

Periyod	Stockholm Okulu	Genel Teori
1972-75	13	163
1976-80	33	386
1981-85	21	481
Toplam	67	1030

Kaynak: (Jonung, 1991: 26)

Yukarıda yer alan referans sayıları tablosu da bize Stockholm Okulu'nun Keynes'in Genel Teorisi karşısında istenilen başarıyı yakalayamadığını açıkça göstermektedir. 1972-1985 yılları arasında toplamda Stockholm Okulu 67 referansa

sahip iken, Genel Teori'nin yaklaşık 15 kat daha fazla referansa sahip olarak genel anlamda daha çok kabul gördüğü görülmektedir.

Son olarak Keynesyen iktisat ile Stockholm ekolü arasındaki mücadelenin Keynesyen iktisat lehine sonuçlandığını söyleyebiliriz. Bunu söylerken referans sayıları belirleyici faktörlerden birisi olarak ele alınabilir. Çünkü referans sayıları bir çalışmanın ne oranda kabul gördüğü ve kaç kişi tarafından incelendiği hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar.

II. BÖLÜM

KARL GUNNAR MYRDAL: HAYATI, ESERLERİ VE DÜŞÜNCE DÜNYASI

2.1. Karl Gunnar Myrdal'ın Hayatı (1898-1987) ve Eserleri

Karl Gunnar Myrdal'ın altmış yıllık kariyeri, üç kıta (Avrupa, Kuzey Amerika ve Güney Asya), üç görev (akademisyen, politikacı ve yönetici), üç sosyal bilim (iktisat, demografi ve sosyoloji) ve öncelikli ilgi alanı iktisat içerisinde üç uzmanlığa (teori, makroekonomi ve ekonomik kalkınma) yayılmıştır (Kindleberger, 1987:393). Myrdal'ın en meşhur eserleri, 1944 yılında yazdığı 1500 sayfalık “ *An American Dilemma - Bir Amerikan İkilemi* ” ve 1968 yılında tamamladığı 2250 sayfadan oluşan “ *Asian Drama - Asya Draması* ” isimli kitaplardır. Amerika'da yayınlanan The New York Times gazetesi 18 Mayıs 1987 yılında Myrdal'ın geniş biyografisine yer vermiştir. Gazete Myrdal'ı “zamanın önde gelen ekonomist, toplum bilimci, devlet adamı, muhalif, barışsever, eşitsizlik düşmanı ve İsveç refah devletinin mimarı” olarak tanımlamıştır (The New York Times, 1987). Hayatı boyunca birçok onur ödülüne layık görülen Myrdal, 1974 yılında Friederich V. Hayek ile birlikte Nobel Ödülü'ne de layık görülmüştür.

Gustav Cassell, David Davidson, Eli Heckscher ve Knut Wicksell gibi ünlü İsveç ekonomistlerinden sonra Erik Lindahl, Erik Lundberg ve Bertil Ohlin ile birlikte Myrdal İsveç'in yetiştirdiği ikinci büyük ekonomistler kuşağında yer almaktaydı. Myrdal, 6 Aralık 1898 yılında İsveç'in Dalarna (eski adıyla Skattungbyn) ilinin Solvarbo kasabasında dünyaya gelmiştir. Çiftçilik yapan ve aynı zamanda da tren yolu işçisi olan babası Carl Adolf Pettersson oğlunun ismini Karl Gunnar koydu. Myrdal'ın

oğlu Jan Myrdal, 1982 yılında yazdığı “*Barndom – Çocukluk*” isimli anılarını anlatan kitabında Karl Gunnar isminin nasıl Gunnar Myrdal’ a dönüştüğünü şu şekilde anlatmaktadır: “Liseden mezun olduktan sonra hukuk eğitimi alırken kendisini Gunnar Myrdahl olarak tanıttı. Zamanla ‘h’ harfi kayboldu ve genç hukuk öğrencisi Gunnar Myrdal olarak bilindi” (Myrdal J.,1982: 108).

Stockholm Üniversitesi’nde Knut Wicksell, David Davidson, Eli F. Heckscher ve Gustav Cassel ile birlikte çalıştı. Myrdal öğrencilik yıllarında fazla atılgan bir genç olarak göze çarpıyordu. Bir gün Gustav Cassel derste kendisini uyardı : “Gunnar kendinden büyüklerine daha saygılı bir şekilde davranmalısın. Çünkü bizler sizin gelecekteki kariyerinizi belirleyeceğiz”. Myrdal’ın bu uyarı karşısındaki cevabı şöyleydi: “Evet. Fakat sizler vefat ettikten sonrada bizler sizin biyografinizi yazacağız”. Bunlara rağmen Myrdal ve Cassel birbirlerine çok yakın davrandılar (Balabkins, 1988:99). 1945 yılında Cassel öldükten sonra Myrdal dediğini yapmış ve Cassel’in kısa biyografisini yazmıştır. 1924 yılında Gunnar, Alva Reimer⁶ ile evlendi. Myrdal ailesinin üç çocuğu oldu: Jan, deneme yazarı ve siyaset bilimci; Sissela Ann, ahlak ve etik üzerine yazan bir yazar ve Harvard Üniversitesi rektörü Derek C. Bok’un eşi; Kaj Folster, Göttingen’de ikamet eden bir sosyolog oldu (Lindbeck, 1992).

1927 yılında doktora derecesini alan Myrdal Stockholm Üniversitesi’nde göreve getirildi ve daha sonra 1933’ten 1939 yılına kadar Siyasi Ekonomi’de Lars Hierta⁷ kürsüsünde görev yaptı ve 1961’den 1965’e kadar kendi kurduğu Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü’nde Yönetici ve uluslararası iktisat profesörü olarak çalıştı.

⁶ İsveç’teki feminist hareketin başında yer alan Alva Reimer Myrdal, kabine üyesi, diplomatlık ve yazarlık yapmıştır. Ayrıca 1982 yılında Nobel Barış Ödülü’ne layık görülmüştür (http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1982/myrdal-bio.html).

⁷ Lars Johan Hierta (22 Ocak 1801 - 20 Kasım 1872) İsveçli gazete yayıncısı, sosyal eleştirmen, işadami ve 19.yüzyılda İsveç’te politik ve sosyal reformlara yön veren ünlü bir siyasetçidir (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/265061/Lars-Johan-Hierta>).

1934-1936 yılları arası İsveç Parlamentosu'nun bir üyesiydi ve 1942 ile 1946 yılları arası Ticaret Bakanı ve 1945'ten 1947 yılına dek İsveç Savaş sonrası Planlama Komisyonu'nun başkanı oldu. 1947 ve 1957 yılları arasında, 1947'de kurulan *Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu'nun (ECE)* sekreterliği görevini yürüttü. 1937'den 1942'ye kadar Carnegie Corporation tarafından *An American Dilemma*'yı yazması ve 1957'den 1967'ye kadar da *Asian Drama*'yı yazması için Twentieth Century Fund tarafından desteklendi. 1960'ların sonlarında Indo-China'da⁸ *Birleşmiş Milletler Uluslararası Savaş Suçları'nı Araştırma Komisyonu'nun* Eşbaşkanlığı, Amerikalı asker kaçakları ve firarilere yardım eden *İsveç Vietnam Komitesi'nin* Başkanlığı ve *Stockholm Uluslararası Barış Araştırması Enstitüsü'nün* başkanlığı görevlerini başarıyla yerine getirdi (Kindleberger, 1987: 394).

Gunnar Myrdal'ın pür iktisat teorisyeni olarak yapmış olduğu çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz: 1927 yılında “*Prisbilgningsproblemet och föränderlighten-Ekonomik Değişimler Altında Fiyat Belirleme Sorunu*” ; 1931 yılında “*Om Penningteoretisk Jamvikt-Parasal Denge Teorisi*”. Bu eseri 1933 yılında “*Der Gleichgewichtsbegriff Als Instrument Für Geldtheoretische Analyse-Para Teorisi Analizi İçin Bir Araç Olarak Denge Kavramı*” adıyla daha genişletilmiş bir versiyonla Almanya'da yayınlanmış ve 1939'da “*Monetary Equilibrium-Parasal Denge*” olarak İngilizce'ye çevrilmiştir; 1930 yılında yazmış olduğu “*Vetenskap Och Politik i Nationalekonomien-Bilim ve Siyaset Olarak Ekonomi*” isimli kitabı 1932'de Almanca'ya, 1953 yılında da “*The Political Element in the Development of Economic Theory-İktisat Teorisinin Gelişiminde Siyasi Etmen*” başlığıyla İngilizceye çevrilmiştir. 1974 yılının Aralık ayında Erik Lundberg, Myrdal'ın pür iktisat teorisi ile ilgili olan bu

⁸ Kamboçya, Laos, Malezya, Mynamar, Singapur, Tayland ve Vietnam'ı kapsayan coğrafi bölgeye verilen kısaltılmış bir isimdir.

üç çalışmasını “*Swedish Journal of Economics*” te analiz etmiştir. Bu analize göre ilk eseri olasılıkları ve riskleri; ikincisi ex-ante ve ex-post kavramlarının tanıtılması ile dinamik çözümlene yöntemini; üçüncü eseri de değer yargılarını pozitif iktisat çözümlemesinden ayırmanın mümkün olmadığını anlatmaktadır (Eatwell, Milgate ve Newman,1987:581). Brinley Thomas’ın⁹ dediğine göre “*Prisbildningsproblemet Och Förändringarna*” adlı eseri İsveç ekonomi biliminde yeni bir çağın başlangıcını işaret ediyordu ve Stockholm Okulu’nu kurmuştu. Wicksellci gelenekle verim ve istihdamdan ziyade fiyat seviyelerindeki değişimlerle ilgilendiklerinden Keynes’in Genel Teori’sini öngörmekte başarısız olmuşlardır (Kindleberger, 1987: 394).

Myrdal 1930’lu yılların ortasında gerek Parlamento’nun bir üyesi olarak ve gerekse de yazıları dergilerde yayınlanan bir ekonomist olarak İsveç’te işsizliğin etkilerini azaltmaya yönelik politikalar öne sürmüştür. Dönemin Maliye Bakanı Ernst Wigfors’un bu önerileri göz önüne alarak kamu harcamalarını hazinenin dengesini bozmak pahasına uygulaması, Myrdal’ın İsveç refah devleti’nin mimarı olarak üne kavuşmasını sağlamıştır (The New York Times, 1987). Ancak Erik Lundberg, Myrdal’ın bu politikalarının dünyada gereğinden fazla abartıldığını düşünür. Ona göre İsveçli ekonomistler genellikle ülkelerinin 1930’lu yıllarda dünya çapında yaşanan ekonomik buhranın etkilerini azaltmada, içsel para ve maliye politikalarından çok, dışsal faktörlerin etkili olduğuna inanırlar. En önemli dış faktör olarak da o dönemde İngiltere’de inşaat sektörünün patlaması ve bunun sonucu olarak İsveç kerestesine olan talebin artmasını gösterirler (Lundberg,1998: 119).

⁹ Brinley Thomas, 1906-1994 yılları arasında yaşayan Pontrhydyfen doğumlu özellikle uluslararası nüfus ve sermaye hareketlilikleri üzerine araştırmalar yapan ve makaleler yazan ünlü bir ekonomisttir (Thomas, 1994).

Tablo 2: Bazı Sanayi Ülkelerinin Net Yeniden Üreme Hızı Oranları

Ülkeler	1935-1939	1955-1959	1975-1979
Almanya (Federal Rep.)	---	1.04	0.65 (1978)
Almanya (GDR)	---	1.11 (1959)	0.90 (1978)
Amerika Birleşik Dev.	0.96	1.73	0.86 (1978)
Avusturya	---	1.12	0.80 (1975-1979)
Belçika	0.96	1.14	0.80 (1978)
Bulgaristan	---	1.03	1.05 (1976)
Danimarka	0.94	1.19	0.82 (1975-1979)
Finlandiya	0.99 (1936-1939)	1.31	0.79 (1978)
Fransa	0.86 (1936-1937)	1.27 (1956-1960)	0.88 (1978)
Hollanda	1.15	1.46	0.76 (1978)
İngiltere	0.79	1.13	0.83 (1978)
İsveç	0.78 (1936-1939)	1.06	0.81 (1975-1979)
İtalya	1.18 (1936-1939)	1.08 (1959)	0.91 (1977)
Japonya	1.49	0.96	0.86 (1977)
Norveç	0.81	1.32	0.88 (1975-1979)
Polonya	1.15 (1932-1934)	1.52	1.05 (1977)
Sovyetler Birliği	1.53 (1938-1939)	1.29 (1958-1959)	1.07 (1978-1979)
Türkiye	---	1.90	2.30

Kaynak: UNdata ve (Rostow, 1990: 200)

Karl Gunnar Myrdal eşi Alva Myrdal ile birlikte 1930’larda iktisadi konuların haricinde başta nüfus politikası olmak üzere sosyal konulara da yönelmeye başladılar. 1936-1939 yılları arasında Amerika’nın net yeniden üreme oranı 0.96 iken İsveç’in zaten düşük seyir izleyen net yeniden üreme oranınının 0.78’e¹⁰ gerilemesi Myrdal’ın bu konuyu irdelemesine neden olmuştur. Bu konu üzerine 1933 yılından itibaren birçok monograf ve makale yazıldı. Harvard Üniversitesi’nde öğretim üyesi olan Godkin, 1940 yılında “*Population: A Problem for Democracy - Nüfus: Demokrasi için Bir Sorun*” isimli eserini tamamladı. İktisat, sosyoloji, toplum bilimi ve psikolojinin nüfusla ilgisini inceleyen Godkin’in dersleri çok disiplinlerdi. Derslerinde optimum nüfus kavramını reddederdi. Yoksul aileleri daha fazla çocuk sahibi olmaya teşvik edecek gelir

¹⁰ Net yeniden üreme oranınının 1.0 olması, ortalama ömür fizyolojik limitlerine yükseldikten sonra uzun vadede nüfusu sürdürmek için gerekli olan oranı gösterir (David Swanson, Jacob S. Siegel, Henry S. Shryock, 2004:431).

dağılımının yeniden düzenlenmesi için bir dizi öneri de bulundu. Bu konuda eşi Alva Myrdal'da Gunnar Myrdal'a yardımda bulunmuştur ve Myrdal'ın önerilerine destek çıkmıştır. Ayrıca Alva Myrdal bu konular ile ilgili 1941 yılında önemli bir çalışma ortaya koymuştur: “*Nation and Family-Millet ve Aile*”. Alva Myrdal bu çalışmasında nüfus problemi için oluşturulmuş resmi komisyonun faaliyetleri ve kararlarına değinmiş, bunun yanında eğitim, sağlık ve kültürden kaynaklanan sorunları ele alarak nüfus problemini incelemiştir (Kindleberger, 1987: 395).

Myrdal 1930'larda klasikleşen Amerika'daki Zenci ırk ile ilgili araştırmasına multidisipliner bir yaklaşımla başlamıştır. Bu araştırma ile Amerikan halkı onu iyi tanıdı. The New York Times gazetesi yayınladığı Myrdal'ın biyografisinde onu “*İrk Krizinin Analisti ve Kâhini* ” olarak tanıttı (The New York Times, 1987). 1944 yılında yayınlanan kitabın orijinal ilk baskısı 2500 adet basıldı. İlk baskıyı 30 yeni baskı takip etti. Toplamda 100.000'den fazla kopyası satıldı. *An American Dilemma*, Myrdal'ın akademisyen tarzını çok iyi yansıtmaktadır. İlk baskının önsözü, sayfalarca bu çalışmada kimlerin katkısı olduğunu listeleyerek göstermektedir. Bu kitabın önsözünde Arnold Rose ve Richard Sterner, Myrdal'ın yardımcıları olarak tanıtılmaktadır. Önsözde ismi geçenler arasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olan ve 1950 yılında Nobel Barış Ödülünü kazanan Ralph Bunche'de yer almaktadır. Myrdal, *American Dilemma* ve diğer kitaplarından öylesine gelir elde etmiştir ki kendi imkânı ile *Uluslararası Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü*'nü kurmuştur (Kindleberger, 1987: 396).

Gunnar Myrdal'ın renkli bir kişiliğe sahip olduğu katıldığı konferanslarda ve sosyal ortamlarda da görülmektedir. Bunu göstermek için Myrdal'ın *An American Dilemma*'yı yazdığı günlerde başına gelen ve kitabında da yer verdiği bir anısına değinmek yararlı olacaktır:

Güney boyunca seyahat edip birçok okulu ziyaret ederken, bir siyah öğrenci kuruluna konuşmaya davet edildim. Okulun müdürü Zenci öğrencilerden birkaçını gelen konuklar için oluşturulan, üç sesli şarkı korosunda ilahiler söylemekle görevlendirmişti. Kitabımda da belirttiğim üzere bazı Zenciler ilahi söyletilmenin köleliğin bir işareti olduğuna inanırlardı. Konuşma sırası bana geldiğinde, beni yerel şarkılar ve ilahiler ile karşıladığımız için bende size aynı şekilde karşılık vermek istiyorum dedim. Daha sonra amatörce ve eşlik edilmeyen bir sesle İsveç'in yerel bir şarkısını söyledim (Myrdal,1997: 754).

Myrdal bu seyahatlerinde okul müdürlerinin dayatmacı tavırlarını görmüş ve Zenci öğrencilerin arasına girmeyi başarmıştır. Bu beyaz İsveçli adamın sözleri ve fikirleri güneydeki Zenci nüfusu içerisinde hızla yayılmaya başlamıştır.

An American Dilemma, Amerika'daki Zencilerin yaşamlarında sonradan gerçekleşen Kuzeydeki ırk ayrımcılığı, Zenci ailelerin zayıflığı, Zenci toplumunun eğitim ve oy verme oranlarının yükselmesi gibi gelişmeleri ele alamamıştır. Irklar arasındaki uyumsuzluk sadece Amerika'da değil Dünya'nın birçok yerinde görülmüştür. Notting Hill Gate¹¹ sorunu ile Britanya, beyaz insanları aralarına almayan Güney Afrika'nın çoğunluğu, Hindistan ve Sri Lanka gibi ülkelerde meydana gelen ayrımcılıklar ırklar arasındaki diğer uyumsuzluk örneklerinden bir kaçıdır (Myrdal,2002: 26).

¹¹ İkinci Dünya Savaşı sonunda Karayip'ten İngiltere'ye olan göç sayısı arttı. İngiltere'de kendilerine "Teddy Boy" denilen genç gurubun bu göçmenlere ve diğer azınlıklara olan ırkçı tavırları sonucu 1958 yılı Ağustos ve Eylül başlarında ortaya çıkan siyah ve beyaz ırklar arasındaki çatışmalara verilen genel isimdir (BBC,2001).

Myrdal, *An American Dilemma* kitabında adalet, özgürlük ve eşitlik inancı ile Amerika'daki ırkçı problemler konusunda iyimser bir tavır sergiliyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın sarsıcı etkisinin kendisini hissettireceğini ve işsizlik sorunu üzerine baskı oluşturacağını doğru tahmin etmişti. Myrdal'ın bu iyimser tablosu yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştı. 1951 senesinde Kansas eyaleti Topeka vilayetinde bir devlet okulu öğrencisi olan Linda Brown adlı kızın “ Her gün bir mil yolu yürüyerek tren yolundan da geçmek kaydıyla Zenci kesimin gittiği okula gitmek benim için çok büyük bir eziyet olmaktadır. Oysa ki evimin dibinde sadece beyaz öğrencilere yönelik bir devlet okulu bulunmaktadır. Ancak ben ona gidemiyorum” serzenişi ile başlayan ve Amerika'daki Yüksek Mahkeme'nin ilk Zenci üyesi olan Thurgood Marshall'ın da çabasıyla dava açılmıştır. 1954 yılında Yüksek Mahkeme'nin bu dava karşısında 60 yıldır uygulanan “*separate but equal – ayrı fakat eşit*” içtihadını bozmasıyla devlet okullarında siyah-beyaz ayırımı ortadan kalkmıştır (<http://brownvboard.org/summary>).

Avrupa Ekonomi Komisyonu, W. Rostow'un 1946 yılında Almanya'nın bölünmesi ve Avusturya ile olan ekonomik ilişkilerden sorumlu komisyonda bir ekonomist olarak ortaya attığı bir fikirden doğmuştur. Karl Gunnar Myrdal, ECE'yi yöneten Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal Konseyi'nin Genel Sekreteri olarak seçilmiştir. Bu komisyon adı altında birçok ünlü ekonomist ile birlikte çalışmalar ve araştırmalar yapılmıştır. Bu ekonomistler arasında Mogens ve Esther Boserup, Nicholas Kaldor, Albert Kervyn de Lettenhove, Hal B. Laryi, W. W. Rostow, Hans Staehle, Ingvar Svennilson ve Ninan Watt yer almaktaydı. Bu komisyon adil davranabilmek için yapmış olduğu tasarıları eşit sayıda ülke vatandaşlarının incelemesine tabi tutuyordu (Jackson, 1990: 323).

Myrdal, Ticaret Bakanı olarak yaptığı yurtdışı turlarında Sovyetler Birliği ile de yakından ilgilenmişti. 1946 yılında savaşın sonunda 1920-21'dekine kıyasla dünya çapında daha büyük bir buhran çıkacağı varsayımına dayanarak, İsveç için U.S.S.R. ile uzun vadeli ticari bir anlaşma yaptı. Sovyetler Birliği Marshall Planı'na katılmayı reddettikten sonra ECE, Sovyetler Birliği'ne önemli faaliyetlerde çok az görev verdi. Bir yanda Batı ülkeleri bir yandan Doğu bloğu arasındaki uluslararası ödemeleri denkleştirme için systemsiz düzenleme girişiminde bulunuldu. Doğal olarak pek faydalı olunmadı. Fakat Myrdal'ın Doğu-Batı ekonomi ilişkileri konusundaki on yıllık çabası sonucu Marshall Plan'ı Amerika'da yasallaştırıldı. Bu süreçte büyük oranda Kaldor'un eseri olan "*Survey of the Position and Prospects of Europe-Avrupa'nun Durumu ve Olasılıkları Araştırması (1948)*" ve Ingvar Svennilson'ın "*Growth and Stagnation in the European Economy-Avrupa Ekonomisinin Büyümesi ve Durgunluk (1954)*" başlıklı savaşlar arası iki önemli çalışma ECE'nin de katkısı ile çıktı. Svennilson'un eseri Avrupa savaşlar arası ekonomisi üzerinde önemli bir istatistiksel belge olarak literatürdeki yerini aldı. ECE çalışan bir kuruluştan çok araştırmaları ile öne çıkan bir komisyon olarak göze çarptı (Kindleberger, 1987: 398).

ECE'de görev aldığı yıllarda Myrdal'ın ilgisi Avrupa'daki yapılanma ve büyümeden çok, Asya'daki ekonomik kalkınmaya yöneldi. Myrdal, "*Asian Drama*" isimli kitabında bu ilgisinin Asya ve Uzak Doğudan Sorumlu Birleşmiş Milletler Komisyonu (ECAFE) sekreteri P.S.Lokanathan ile birlikte yaptıkları altı haftalık Pakistan, Burma, Hindistan, Tayland ve Endonezya turundan sonra başladığını söylemektedir.

Myrdal'ın bir diğ er ünlü eseri de 1956 yılında yazdığı “*An International Economy: Problems and Prospects*” başlıklı kitabıdır. Bu kitabın ortaya çıkışı Kindleberger'in makalesinde şöyle anlatılmaktadır:

Kolombiya Üniversitesi, 1954 yılı Mayıs ayında 200. yıldönümünü kutlamak için Myrdal ve diğ er önde gelen ekonomistlerden “*İçte ve Dışta Ekonomik Refah İçin Milli Politika*” başlıklı sempozyumda yer alarak katkıda bulunmalarını istedi. Organizasyon Komitesi Myrdal'dan, “Daha Sıkı Bir Şekilde Bütünleşmiş Bir Serbest Dünya Ekonomisine Doğ ru” konulu bir makale yazmasını istedi. Süre bakımından sıkış an Myrdal, Hal Lary'den makale için temel oluşturması açısından bir taslak hazırlamasını istedi. Benimde Lary'e yardımım ile taslak oluşturuldu. Kolombiya sempozyumunda Myrdal bu temeli geliştirerek 50-60 sayfalık bir makale yazdı. Daha sonradan bu makalenin üzerine gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerdeki ulusal ve uluslararası bütünleşme, faktör hareketliliği, ticaret ve ticaret politikasıyla ilgili konuları ekleyerek 375 sayfalık “*An International Economy: Problems and Prospects*” isimli bir kitaba dönüştürdü.

1955 yılı Ekim ayında Myrdal Mısır Ulusal Bankası'nın 50. yıldönümü etkinliklerine katıldı ve Kahire'de 3 seriden oluş an uzun öğütler içeren yazılar verdi. Bunlar *An International Economy, Problems and Prospects*'i tamamlayıcı nitelikteydi. Mısır'da “*Development and Underdevelopment: A Note on the Mechanism of National and International Economic Equility-Geliş me ve Az Geliş me: Ulusal ve Uluslararası Ekonomi Eşitliğ i Mekanizması Üzerine Bir Not*”; İngiltere'de genişletilerek “*Economic*

Theory and Underdeveloped Regions-Ekonomi Teorisi ve Az Gelişmiş Bölgeler (1957)” ve incelenmiş ve genişletilmiş son hali ile de Amerika’da “*Rich Lands and Poor: The Road to World Prosperity-Zengin ve Fakir Topraklar: Dünya Zenginliğine Giden Yol*” başlığıyla yayınlandı (Jackson, 1990: 333).

Myrdal, klasik iktisat teorilerinin az gelişmiş ülkelerin büyümelerine yardımcı olmak için önerebileceği çok az şey olduğunu düşünüyordu. Fiyat sisteminin, zengin ülkeler ve bölgeler için artan gelir, fakir bölgeler için de artan bir yoksulluk döngüsüne neden olduğundan belirli oranda hükümet planlamasının gerekli olduğunu savunuyordu. Zayıf devletlerin varlığı planlamayı güçleştiriyordu. Machlup’a göre Myrdal’ın ekonomik bütünleşme ile ilgili görüşleri temel ekonomik bütünleşme teorilerinden çok uzaktır (Machlup,1977).

Alva Myrdal Hindistan’ın İsveç elçisi olduğunda, Myrdal 10 yıllık bir süreden sonra ECE’den ayrıldı ve *Asian Drama*’yı üreten araştırma projesini başlatmak için Yirminci Yüzyıl Fonu’ndan bağış aldı. *Asian Drama*’da ilk etapta çok uzun olan bir önsöz göze çarpmaktadır. Önsözde deneyimsiz akademisyenlere, altı yönetici asistanına ve Kamal Amfar, William Barber, Mogens ve Esther Boserup, Mishael Lipton, Altti Majava, Paul Streeten, David Wightman, George Wilson, Shu-Chi Yand ve ara ara katkıda bulunan Alva Myrdal’a yer verilmektedir. Kitabın uzunluğunu Myrdal’ın kendisi bile “felaket” olarak nitelmiştir (Kindleberger, 1987: 400).

Myrdal, *Asian Drama*’yı yazarken ekonomik planlamayla bölgedeki büyümenin sağlanabileceği konusunda iyimser bir görüş içerisindeydi. Ancak bu konu ile ilgili cesareti yavaş yavaş kırıldı ve planlamanın çok da etkili olamayacağını düşünmeye başladı. Neden olarak da Hindistan’daki Kast Sistemini, bölge içerisindeki yolsuzluğu ve onun deyimini ile “yumuşak” hükümetleri, gelir dağılımındaki düzenlemeye

zenginlerin karşı çıkmasını, insanların kısıtlı eğitim imkânlarını ve nüfus problemleri gibi kurumsal engelleri gösterdi. Ayrıca ekonomik kalkınmayı, refah dünyası oluşturabilmek için gerekli olan uluslararası eşitsizliklerin giderilmesinde bir sorun olarak gördüğünü de belirtmektedir. Asya ülkelerinde fiyat sisteminin serbest bırakılmasına karşı olarak planlama inancının korunması gerektiğini söylemiştir. Ancak ithalat kısıtlamalarının direkt olarak kalkınmayı sağlayacak kaynaklardan çok, eldeki mevcut kaynakları desteklediği de göz ardı edilmemelidir (Myrdal,1956: 119).

Hong Kong, Tayvan, Kore ve Singapur gibi ülkelerin başarılarına rağmen Myrdal ithalatın getirdiği büyümeye karşı çıktı. Endüstriyel projelerin yerel ticarete olan yararlarından şüphe duyan Myrdal, daha çok tarımsal verimlilik, su, temizlik, eğitim ve benzer kamu işlerine odaklanmanın gerekli olduğu sonucuna vardı. Bu yüzden de Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen için Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)'nın taleplerini reddetti (Kindleberger,1987: 401).

Myrdal ilerleyen yıllarda Amerika'daki zenci problemini tekrar ele almak istedi. Bunun için gönlünde “*An American Dilemma Revisited-Yeniden Değerlendirilmiş Bir Amerikan İkilemi*” başlıklı bir çalışma yapmak olduğunu söylemiştir. 1975 yılında yayınladığı “*Against the Stream-Akıntıya Karşı*” adlı eserinin önsözünde kendisini ayrımcılığa karşı adanmış olduğunu belirtmektedir. Kindleberg'in belirttiğine göre, ana akımlara karşı sürekli olarak bir direniş gösterdiği için kitabına *Against the Stream* ismini uygun gördü. 1974 yılında Nobel Ödülü'nü aldıktan sonraki yıllarını akademik zaferin tadını çıkararak geçirmek yerine, bildiğinden vazgeçmeyerek ve sözlerini esirgmeden akademik ve sosyal hayatına devam etti. Öyle ki Nobel Ödülü'nü aldıktan sonra bile aslında bu ödülü almaması gerektiğini çünkü bu ödülün iktisat gibi bilimsel olmayan bir alan için uygun olmadığını yazdı. Çoğu kişiye göre bunları yazmasındaki

sebeple Nobel Ödül Komitesi'nin ödülü kendisiyle, değer yargılarını paylaşmadığı Hayek arasında bölüşürmesine kızmış olmasıydı. Ek bilgi olarak 1982 yılında eşi Alva Myrdal'ın Nobel Barış Ödülü'nü tek başına kimseyle paylaşmadan aldığını hatırlatmak gerekir (Pressman, 1999: 115).

Myrdal'ın genellikle bütün çalışmalarındaki teması iktisatın normatif, gizleyici ve bir değer sistemi olduğu yönündeydi. Bazı ekonomistler tarafından sunduğu öneriler pek kabul edilmese de iktisat biliminin bu öneriler sayesinde ileriye yönelik gelişme kaydettiği bir gerçektir. Myrdal'ı iyi tanıyanlar egoizmi, kararlılığı, düzensizliği, enerjisi, aktifliği ve dost canlısı sıcak tavırlarından dolayı onu çalışmalarından ayırmanın ne denli zor olduğunu bilirler (Kindleberger, 1987: 402).

80'li yaşlarına kadar çalışmayı bırakmayan Myrdal, hayatının son yıllarını İsveç'teki evinde istirahata çekilerek geçirmiştir. Karl Gunnar Myrdal, 17 Mayıs 1987 yılında İsveç'in Danderyd şehrinde hayata gözlerini yummuştur.

2.2. Myrdal'ın Düşünce Dünyası ve Ekonomi Bilimine Katkıları

Gunnar Myrdal sadece iktisadi konularla ilgilenmeyip sosyal konular hakkında da görüş bildiren bir bilim adamı olduğundan, basitçe ekonomist demek yerine, onu sosyal bilimci olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Yaşadığı dönemde yaptığı çalışmalar ile çok az kişiye nasip olan dünya çapında tanınırlığa ulaşmayı başarabilmiştir.

İktisat alanında ünlü olmayı başarmış birinci sınıf ekonomistler genelde pür teorisyen olarak akademik hayata başlamayı tercih ederler. Gunnar Myrdal'da da durum aynen böyle olmuştur. 1920'li ve 1930'lu yıllarda Myrdal, İngiltere'deki J.M. Keynes ve Robertson'un fikirleri ile birlikte İsveç'in Stockholm şehrinde modern

makroekonominin temellerini atmaya çalışan, geleceği parlak bir gurubun üyesiydi. Myrdal'ın parasal denge üzerine yaptığı çalışmalar halen daha döneminin klasikleri ile kıyas kaldıracabilecek nitelikte olduğu göz ardı edilmemelidir (Reynolds, 1974).

Karl Gunnar Myrdal'ın ekonomi bilimine olan katkısı binlerce sayfa tutabilecek nitelikte olduğundan tek bir çalışmada toplamak gerçekten güç olmaktadır. Bu yüzden Myrdal'ın kendisine şöhreti kazandıran, 1940 yılından sonra yapmış olduğu çalışmaları detaylara girmeden kısa bir şekilde incelemek daha makuldür. Bu noktada, Amerika'daki Zenci Toplumu, Nüfus Problemleri, Planlama-Demokrasi, Gelişmişlik ve Azgelişmişlik, Birleşmiş Milletler, Tarım, Ulusal-Uluslararası Birleşme ve Güney Asya'daki Ekonomik Kalkınma gibi başlıklar altında Myrdal'ın temel çalışmaları üzerine odaklanmanın daha yararlı olacağı düşünülmüştür. Bunun sonrasında, Myrdal'ın, bilimsel kişiliği olarak da adlandırabileceğimiz, onun ekonomideki bilimsel çalışmalara genel yaklaşımını özetlemek, Myrdal'ın bilimsel tarzının anlaşılması açısından daha faydalı olacaktır (Reynolds, 1974). Özet oluşumu esnasında Reynolds'un Myrdal hakkındaki yazıları ve Myrdal'ın kendi makalelerinden yararlanılmıştır.

2.2.1. Amerika'daki Zenci Toplumu Hakkındaki Düşünceleri

Karl Gunnar Myrdal'ın Carnegie Kuruluşu tarafından finanse edilen 1944 yılında tamamladığı “*An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy*” isimli kitabı daha ilk yıllarından itibaren bir klasik haline gelmiştir. Bu çalışma Amerika'daki zenci popülasyonunu tam anlamıyla inceleyen ilk bilimsel analiz olma özelliği taşımaktadır. Myrdal eserinde genel olarak konuya eleştirel bir bakış açısıyla yönelerek, görüşlerini belgeler ile desteklemeye çalışmıştır. Kitabında zenci

problemini, bazı temel sorunlara indirgemeyi başarmıştır. İsveç ve Amerika arasında sürekli seyahat etmesine ve o dönemde birçok savaşın olmasına rağmen bu çalışmanın 4 yıl gibi bir sürede tamamlanması da Myrdal'ın çalışkanlığını ve azimini gösteren hayret verici bir başka unsur olarak göze çarpmaktadır (Reynolds,1974: 479).

Konuyu temel sorunlara indirgemeyi başarması ekonomik eşitsizlikten kaynaklanan veya yalnızca ekonomik değişkenlerin neden olduğu sorunları akıla getirebilir. Ancak Myrdal doğru bir yaklaşım ile ekonomik durumun, kökleri geçmişe dayanan politik ve sosyal eşitsizliğe bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. Bu yüzden sosyal tarihin, entelektüel tarihin, antropolojinin, sosyolojinin ve politikanın araçlarını da çalışmasına koymaya karar vermiştir. Bu konularda uzmanlaşmış kişilerden yardım almayı ihmal etmeyen Gunnar Myrdal, böylelikle alanında saygın bir kaynak olan çalışmasına son şeklini vermeyi başarmıştır (Reynolds, 1974: 480).

Myrdal'ın "*An American Dilemma*" isimli kitabına baktığımızda ekonomi ile alakalı bölümün kitabın yalnızca dörtte birlik bir bölümünü oluşturduğunu görebiliriz. Kitabın büyük bir bölümünde Myrdal, daha çok Zenci toplumun protestolarını ve organizasyonlarını içeren uluslararası örgütlenişlerini ele almaktadır. Aynı zamanda Zencilerin politik-siyasal statülerini, mahkemeler tarafından gördükleri muameleleri, sosyal eşitsizlikleri, tabakalaşmaları ve ırksal farklılıkları bilimsel sorguyla incelediği uzun tartışmalar yer almaktadır (Myrdal, 2002).

Ekonomik analiz niteliği taşıyan bu kalın kitap tarihsel bir gözden geçirme ile başlamaktadır. Örneğin, Zenci nüfusunun yakın geçmişe kadar Amerika'nın güney eyaletlerinde yoğunlaştığından bahsetmektedir. 1910'lu yıllara kadar Zenci nüfusun yalnızca %10'luk kısmının kuzey ve batı eyaletlerinde yaşadığını ve bu bölgelerdeki toplam nüfusun sadece %1,6'sını oluşturduklarına kitapta yer verilmektedir. Gunnar

Myrdal' a göre, kuzey ve güney bölgeleri arasındaki ücret farklılıkları ve kişi başına düşen gelirdeki orantısızlık, 1870-1914 dönemi boyunca daha çok arttığından az sayıda Zenci kuzeye göç etmiştir. Benzer bir şekilde güney eyaletlerinde yaşayan az sayıda beyaz ırk da kuzeye doğru taşınmıştır (Myrdal, 2002: 183-189).

Ekonomik durumun bu olumsuz koşulu, I. Dünya Savaşı sırasındaki aşırı işçi talebi ile değiştirmiştir. Yüksek işçi talebinin teşvik edilmesi ve Avrupa'dan gelen toplu göçlerin engellenmesi 1920'li yıllarda kuzey bölgesine olan göçleri devam ettirmiştir. Bu dönemdeki Zenci göçleri, sanayileşmiş kuzeydoğuya olan son göçler olarak bilinmektedir. Kuzeye olan göçlerin devam etmesindeki bir diğer faktör ise 1920'li ve 1930'lu yıllarda güney bölgelerindeki geleneksel pamuk ekonomisinin yaşamış olduğu gerilemedir. Toprağın ve mahsülün verimliliğindeki azalış, makineleşmedeki artış, dünyadaki talep miktarındaki düşüş ve dolayısıyla fiyatlardaki azalma iş bulma fırsatında keskin düşüşler meydana getirmiştir. Bu durum karşısında güneyde yaşayan Zenci kesim kentsel işçiliğe yönelmiş ve sonucunda kuzeyde yer alan eyaletlere göç etmek zorunda kalmışlardır (Reynolds, 1974: 480).

Myrdal bu meşhur kitabında Zenci nüfusun, beyaz nüfusa kıyasla 1940'lardaki sosyo-ekonomik durumu hakkında en ince ayrıntısına varana kadar bilgi vermiştir. Mesleki dağılım, gelir düzeyleri, ırk ayırımı, işçi ayrımcılığı, sendikaların soğuk davranışları ve ırki kökenden kaynaklanan düşmanlık Myrdal'ın kitabında analizini yaptığı bazı konulardır. Irk ayırımı siyahi nüfusun eğitim düzeyini kötü yönde etkilemektedir. Bu durum meslek dağılımında Zenci kesimin aleyhine bir sonuç doğurmakta ve yaşam standartlarının düşük olmasını sürekli kılmaktadır (Myrdal,1997: 895).

Gunnar Myrdal “*An American Dilemma*” adlı kitabında Zenci problemi ile ilgili gördüğü dinamikleri şu şekilde ifade etmektedir:

(1) Ekonomik seviye, (2) Zekâ, hırs, sağlık, eğitim, uyumluluk, davranış ve ahlak standartları (3) Beyazlar tarafından yapılan ayrımcılık. Birbiriyle nedensel bir ilişki içinde olan bu faktörlerin herhangi birinde meydana gelen bir değişim diğer faktörleri de etkiler. Bu durumda ekonomik sistemin bütün olarak değişmesine sebebiyet verebilir (Myrdal, 2002: 208).

Bu dinamikler ışığında beyaz nüfusun yapmış olduğu ayrımcılık Zenci kesimi sağlık, eğitim ve davranış gibi konularda kötü yönde etkilemektedir. Bu durumun beyaz ırk tarafından olumsuz karşılanmaması, ayrımcılığın maruz görülmesine neden olmuştur.

Böyle bir sosyal sistem içinde Myrdal’ın “*Kümülatif Nedensellik*” adını verdiği yöntem ile sistemin olumlu yada olumsuz yönde hareket etmesi sağlanabilecektir. Herhangi bir nedenden ötürü beyazların ayrımcılığının arttığı düşünüldüğünde bu, Zencilerin sağlık, eğitim, uyumluluk ve bunun gibi diğer değerlerde bozulmaya yol açarak gelir düzeyinde düşme eğilimi oluşturacaktır. Bunun sonucu olarak daha ileri bir beyaz ayrımcılığına, gelir bozulmasına ve bunun gibi sonuçlara da yol açacaktır. Bu olayı ifade eden *kısır döngü* kavramı genellikle olumsuz yönde olan ekonomik durumlar için kullanılmaktadır. Benzer şekilde bir nedensel faktörde oluşan gelişme, olumlu kümülatif bir hareket meydana getirme ihtimalini de barındırmaktadır. Bu durum “*temiz döngü*” diye adlandırılabilir (Reynolds, 1974: 481).

Örneğin sağlık hizmetlerinin yetersiz olması, tedavi sürecinin gecikmesine, uzamasına ve zaman kaybına neden olacaktır. Bu süreçten kötü yönde etkilenen işgücü piyasasının verimliliği düşecektir. Sağlık hizmetlerinin yeterli seviyeye gelememesi modern tıbbı olan güveni sarsacak ve halkın kendi imkânları ile yaptığı ilaçlara olan talebi arttıracaktır.

Myrdal, dinamikler arasındaki nedensellik bağımlı anlatırken şunları söylemektedir:

Problemin dinamikleri şunlardır: Teşvik edilmiş yahut da planlanmamış birincil bir değişiklik, birbirleri ile ilişki olan nedensel faktörlerin üçünden herhangi birini etkilediği takdirde, diğer ikisi de etkilenecektir. Karşılıklı etkileşimle beraber, sistemi olumlu ya da olumsuz bir tarafa doğru itecektir. Teorik açıdan, hiçbir tekil faktör, bu durumda, bir şeyin tek başına nedeni değildir. Pratik bir bakış ile, yine de bir bakıma kontrol edilebilen bu faktörleri ‘stratejik’ olarak adlandırabiliriz (Myrdal, 2002: 208).

İşverenler tarafından işe alım esnasında yapılan ayrımcılığa da değinen Myrdal, bu konu üzerinde incelemelerde bulunmuştur. İşverenlerin tavırları ve beyaz işçilerin davranışlarının karşılıklı etkileşimi sonucu Zencilerin işe alınmasına karşı olan bir direnç ortaya çıktığını tespit etmiştir. Myrdal’a göre “ Karşılıklı etkileşim içerisindeki bu davranışlar, taraflardan birinin, potansiyel olarak diğerini iyi ya da kötü yönde etkilemesi olarak görülmektedir” (Myrdal,2002: 393). Doğal olarak başlangıçtaki işe almama direnci güçlüdür. Fakat siyahi işçiler bir şekilde Henry Ford gibi adil davranan bir işveren ile çalışmaya başlarlar ise iş için kendilerinden beklenen performanstan çok

daha fazla bir gayret sarf ederler. Böylelikle buldukları işte uzun süre kalma imkânları doğar. Myrdal, bu durumu genelde ekonomik ve sosyolojik teorilerde kullanılan sabit dengeden ziyade “*farksız denge*” olarak kabul etmektedir. Bu kavram, bahsedilen direncin üstesinden geldiği takdirde endüstriyel işlerdeki Zenci işçilerin görev dağılımının beyaz işçilerle eşit olması ve sabitlenmesi açısından cesaretlendirici bir durumu ifade edecektir (Myrdal, 2002: 392).

Bir işverenin çalıştırdığı işçiler ayrımcılığa devam ederken kendisinin ayrımcılığı terk etmesi oldukça güç olacaktır. İşveren ayrımcılığa karşı olan tavrını başarı ile sürdürebildiği takdirde siyahi işçilerin akınına uğrayacağı da bir gerçektir. Bunun sonucu olarak da zamanla tamamıyla siyahilerden oluşan bir işgücü ile baş başa kalacaktır. Eğer bu sonuca razı olacak ise işveren dirence karşı bir adım atacaktır. Aksi halde ayrımcılığa karşı durmadan devam edecektir. Kısacası işverenin ayrımcılığa karşı bir duruş sergilemesi toplu bir hareketi beraberinde getirecektir (Reynolds, 1974: 482).

Myrdal’ın bu çalışmaları diğer ekonomistlerin de dikkatini çekmiş ve bu alanda çalışmalar yapılmaya başlanılmıştır. 1970 yılında Zenci problemi halen temel bir sorun olarak görünmekteydi. Myrdal’ın 1944 yılında tamamladığı bu eserinin o ana kadarki sorunları çok iyi irdelediği bir gerçektir. Fakat geleceğe yönelik problemlerin ne kadarını öngörebildiği de bazı sosyal bilimciler tarafından eleştirildi. Reynolds’ un makalesinde de bahsettiği gibi bu eleştiriler aslında pek de adil değildir. Çünkü Myrdal, politik tavsiyelerden uzak durduğu gibi, genel olarak gelecek tahminlerinde bulunmaktan da özellikle imtina etmiştir. Kitabında yer alan tartışmaların tonuna dikkat etmiş ve analizlerinde acele etmekten sakınmıştır.

Karl Gunnar Myrdal, kuzeye doğru yaşanan göçün giderek artacağını ve aynı zamanda bu göçlerin Zenci toplumuna faydalar getireceğini kitabında öngörmüştür. İlk

olarak, kuzeyde yaşayan Zenci toplumunun güneyde yaşayanlara nazaran daha iyi durumda olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kuzey bölgesinin Zencilerin statüsünde temel bir tanım değişikliğine hazır vaziyette olmasını da göstermiştir. Sadece ekonomik açıdan değil politik açıdan da faydalar getiren değişikliklerden bahsetmiştir. Myrdal kitabında “Kuzeyde önümüzdeki birkaç yıl içerisinde Zenci kesimin oyu yalnız kuzey siyasetinde değil, ulusal siyaset seviyesinde de güçlü olmaya başlayacaktır. Kuzeyin oyu, federal yasama mekanizmasını ve yönetimi kullanarak ayrımcılığı ortadan kaldırmada önemli bir araç olacaktır” ifadesi ile Zenci toplumunun elde edeceği politik güç hakkında öngörülerde bulunmuştur (Myrdal, 2002: 440).

Myrdal, Zenci ırkın ekonomik statüsündeki değişimin kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Fakat gerçekleşen değişimin bu denli hızlı olacağını beklemiyordu. 1970’li yıllara gelindiğinde Zenci kesimin ekonomik statüsünde meydana gelen belirgin ilerleme ekonomik göstergelerde de göze çarpmaktaydı. Bu ilerlemeye rağmen Zenci toplumunda protest hareketlenme güç kazanmaya başladı. Crane Brinton’un¹² “*The Anatomy of Revolution – Devrimlerin Anatomisi*” adlı eserinde de vurguladığı üzere, devrimler sosyal tabakaların durumu daha da kötüleşirken değil, bu kesimin yükselen beklentileri tatmin olmamaya başladığında gerçekleşir.

1940’lı yıllarda Myrdal “Zenci Probleminin” yalnızca beyaz kişilerin akıl ve vicdanlarında var olan bir sorunsal olduğunu kabul etmekteydi. Bu sorunsalın beyaz kişilerin içerisinde zaman geçtikçe düzeldiği görülmektedir. Beyaz ırkın vicdan savaşının halen devam ettiğini söyleyebiliriz. Ancak bu iyi gidişata rağmen Brinton’un hipotezinde de belirttiği gibi siyahi ırkın sömürgeyle ilgili ayaklanmaları artmakta ve geçmiş nesillerde görülmeyen boyutlara ulaşmaktadır. Yaklaşık 20-30 yıl önce olan bu

¹² Clarence Crane Brinton 1898-1968 yılları arasında yaşamış , düşünceler tarihi ile ilgilenen bir sosyal bilimcidir (Knutsen ve Bailey,1989).

ayaklanmalar ve kazanılan politik güç kendisini bugün göstermektedir. Örneğin, bugün dünyada ekonomik ve siyasi anlamda en güçlü konumunda olan Amerika Birleşik Devletleri'nin başında siyahi ırktan gelme bir devlet adamı, Barack Hussein Obama bulunmaktadır.

2.2.2. Nüfus Problemleri ve Politikaları

Karl Gunnar Myrdal, nüfus konusu ile ilgili ekonomik tartışmalarda her zaman ve her şartta siyasi amaçların ve çıkarların iktisadi düşüncenin herhangi bir parçasından daha ağır bastığını belirtmiştir. Myrdal, nüfus konusuyla ilgili görüşlerini belli temel başlıklar altında incelemiştir. Makalesinde yer alan bu başlıklar altında konu hakkında kısaca bilgi vermek yararlı olacaktır.

2.2.2.1. Siyasi Yönleri ile Nüfus Problemi

Nüfus problemine dar bir bakış açısıyla yaklaşan ve bu sorunun devlet yada egemen güç tarafından ilgilenilmesi gereken bir konu olduğunu düşünen merkantilistler, doğal olarak ucuz ve çok sayıda işgücünden yana olmuşlardır. Kendi nüfus teorilerinin tıpkı diğer teorilerde olduğu gibi en avantajlı yönetim teorisi olduğu iddiasında da bulunmaktadırlar. Teorilerinin mükemmel olduğunu düşünmeleri yanlışlarını görmemelerine sebebiyet vermiştir. Merkantilistlerin nüfus politikası Klasik İktisatçılardan çok farklı olarak Ortaçağ düşüncesine yakındır. Merkantilistler nüfus artışını desteklemişlerdir. Bir ülkenin en büyük servetinin, iyi beslenmiş insan sayısı olduğunu savunmuşlardır (Overbeek,1974: 29). Merkantilistler, henüz makineleşmenin az sayıda olduğu ve gelişmiş silahların bulunmadığı bir dönemde askeri gücün insan sayısına dayanmasından dolayı nüfus artışından yana bir tavır sergilemişlerdir. Bir diğer

neden ise bir ülkenin daha fazla ihracat yapabilmesi için uluslararası alanda maliyet avantajına sahip olması düşüncesidir. Özellikle de üretimin yoğun olduğu bu çağda emek faktörüne yapılan ödemeler en önemli maliyet unsurlarından biridir. Nüfus artışı, emek arzını arttırarak ücretler üzerinde aşağı doğru bir baskı yaratır (Dave, 2007).

İktisadi konularda mutlak hâkimiyet gösteren krallar veya egemen kişiler 18. yüzyılda yerini, doğal dünya görüşü ve faydacılık prensibine bırakmıştır. Ekonominin temeli kuşkusuz bu tarihten sonra çok radikal değişiklikler göstermiştir. Bu radikal eğilimler aracılığıyla, prensip olarak herkes eşitti ve aynı haklara sahipti. O dönemdeki gelir dağılımındaki eşitlikte bu durumu kanıtlamak için gösterilebilecek nitelikteydi (Myrdal,1938: 200).

İlerleyen zamanlarda meydana gelen Fransız Devrimi ve olayların gelişimi ekonomi düşünürlerinin ezberini bozmuştur. Bu olaydan olumsuz etkilenen düşünürler, kendi düşüncelerinin temelindeki radikal eğilimlerden korktular. Malthus tam da bu dönemde 1798 yılında yayınladığı “*An Essay on Population - Nüfus Hakkında Bir Deneme*” adlı eserinde geniş ölçüde tanınmasına neden olan nüfusla ilgili ünlü teorisine yer verdi. Malthus, nüfusun geometrik bir şekilde artarken yiyecek arzının aritmetik bir şekilde artacağını ve bu durumun kitlesel açlığa yol açacağını öne sürdü. Malthus, doğrudan nüfusun artışına değil, yiyecek arzının artışının nüfus artışına yetişmemesi durumuna karşı çıkmıştır. Gıda maddelerindeki artışın nüfus artışına yetişemeyeceği teorisini Azalan Verimler Yasasına dayandırarak geliştirmiştir (http://www.canaktan.org/politika/liberal_demokrasi/dusunurler/malthus.htm). Malthus’un teorisinin gerçek sonucu şu idi: uzun vadede yoksul kesimlerin standartlarını iyileştirmeye yönelik bütün sosyal reformlar fayda etmemişti. Ayrıca Malthus, nüfus ile ücret düzeyi arasında ilişki bulunduğunu öne sürmekteydi. Nüfustaki artış emek arzını arttıracığından

ücretlerde bir azalmaya neden olacaktır. Ücretler işçilerin dayanabilecekleri maksimum düzeye kadar düşecektir. Ücret düzeyinin asgari geçim düzeyinin altına düşmesiyle sefalet ve hastalık artacaktır. Bunun sonucu olarak emek arzı azalacak ve ücretler yükselecektir (Malthus, 1976). Klasik Manchester Liberalizm’de¹³, Malthus’un nüfus teorisi üzerine kurulmuştur.

Myrdal’ a göre, doğum oranıyla ilgili varsayımının doğruluğu kanıtlanıyorsa, Malthus kesinlikle haklı bulunur ve görüşleri yadırganmazdı. Yıllar sonra siyasal düşünceler tekrar radikalleşme sürecine girince, gerçekte geliştirilmemiş olan doğum kontrolünün uygulanması gerektiği daha da anlaşılır hale gelmekteydi. John Stuart Mill ve diğerlerinin liberalizmine göre nüfus artışını kontrol etmek için kötülük ve acının yerine doğum kontrolü gerekiyordu. Mill’e göre, işçiler nüfus artışını hızlandırmakla sefaletlerini bizzat kendileri hazırlamaktadırlar. Bu görüş onu özgürlük ilkesinden vazgeçerek, fakirler arasında evlenmelerin yasaklanmasını isteyecek kadar ileri götürmüştür (Mazlish, 1988: 106-107). Godwin, 1820’de yazdığı eseri “*Of Population*” da, Malthus’un fikirlerini sorgulamış ve kişilerin hayat standartlarının iyileşmesi durumunda üreme hızlarında azalma olacağını iddia etmiştir (http://www.canaktan.org/politika/liberal_demokrasi/dusunurler/godwin.htm). Bazı filozoflar gibi insanların mükemmelliğini savunan Condorcet’te, Godwin ile benzer görüşleri desteklemektedir. Myrdal’ın düşüncesine göre, Malthus’un o zamanlar ortaya attığı fikirler halen ekonomik hayatta liberal reformcu bakış açısı olarak nitelendirilmektedir.

Myrdal, İsveç’te doğum kontrolünün uygulanması düşünüldüğü zamanlarda şu ifadeleri kullanarak bu uygulamayı desteklediğini belirtmiştir:

¹³ “Herkes Herkese Karşı” ilkesini benimseyen Herbert Spencer’in öncülüğünü yaptığı liberal bir akımdır. Kontrolsüz liberalizm olarak da adlandırılabilir (İşte Almanya, 1999:253).

Doğum kontrolü insanların üremesinde gerçekten ciddi bir tehlike oluşturduğunda, siyasi fonksiyonlardaki temel değişiklikler ile bu problemin ortadan kaldırılacağı görülmektedir. İsveç ekolünün yaşlı temsilcilerinden bir ekonomistin azarlaracasına ama çok uygun bir şekilde söylediği gibi doğum kontrolü sosyal reformlar için adeta bir levye olacaktır. Nasıl ki zamanında merkantilistler, Malthus ve J.S.Mill kendi bakış açılarıyla doğum kontrolünde haklı iseler, bizde şu an haklıyız (Myrdal, 1938: 201).

2.2.2.2. Değişimlere Neden Olan Sebepler

Nüfus sorunu siyasi bakışla gün geçtikçe değişime uğramıştır. Yüz yıl önce nüfusun sınırlı geçim kaynaklarına olan kaçınılmaz baskısı yada doğum kontrolünün nasıl uygulanması gerektiği konuşulurken, günümüzde insanların üremesinin nasıl arttırılabileceği tartışılmaktadır.

Myrdal'a göre, uzun vadede siyasi ideolojilerdeki sapmaları ve yakın gelecek ile günümüzdeki nüfus problemlerinin kapsamlı etkilerini anlayabilmek için, vatandaşların kişisel, ahlaki, dinsel tutumları ile toplumsal ve ekonomik politikaların karşılıklı ilişkisine bakılmalıdır (Myrdal,1938: 201).

İsveç'te de Batı dünyasında yaşanan nüfus politikalarındaki büyük değişimler görülmüştür. Ancak iktisadi düşüncelerde ve gelişmelerde olduğu gibi nüfus tartışmaları da İsveç'e, İngiltere'ye nazaran hatırı sayılır bir gecikmeyle gelmiştir. Knut Wicksell'in İsveç'te Neo-Malthusyan akımın anlaşılmasını sağlaması ile nüfus tartışmaları İsveç'te yerini almaya başlamıştır. Öyleki 17. yüzyılın sonuna kadar bu konudaki tartışmalar yok denecek kadar azdı. Aslına bakılırsa Knut Wicksell'i ekonomiye çeken konunun da

nüfus problemine olan ilgisi olduğu söylenmektedir. Parasal alandaki önemli çalışmalarının ve genel ekonomi teorilerinin yanında Knut Wicksell her zaman nüfus sorunu üzerine düşünmüştür. Wicksell'in bu ilgisi konuyla alakalı bir nüfus teorisi geliştirmesiyle devam etmiştir (Myrdal A., 1968: 77-79). İsveç'li iktisatçı Knut Wicksell bütün Avrupa ülkelerinde nüfusun optimal sayıyı aşmış olduğunu ve kişi başına geliri arttırmak için bu sayının azaltılması gerektiğini söylemiştir. Optimum nüfus teorisi adı verilen bu görüş günümüzde hakim olup, çeşitli fikirlerin sentezi sonucu meydana gelmiştir. Nüfus artışı, kişi başına gelirin azalmaması için yatırım yapılmasını, istihdam edilebileceği iş alanlarının oluşturulmasını ve alt yapı hizmetlerini genişletmeyi gerektirmektedir (Ergin, 1973: 717-719).

2.2.2.3. Doğum Oranını Düşürme Çabası

İsveç'te 19. yüzyıl boyunca % 3'ün yukarısında seyreden doğum oranı 1880'li yıllarda yavaşça düşmeye başlamış, 1900 yılında bu oran binde 27'nin altına düşmüştür. Bu verilere göre doğumlar savaştan hemen önceki dönemde düşmeye başlamamıştır. Sonra bu düşüş ivme kazanarak devam etmiştir. Ancak 1920-1921 yıllarında beklenmedik gizemli bir artış söz konusu olmuştur. 1934 yılına bakıldığında doğum oranı yaklaşık binde 13.68'lerde seyrediyordu. Bu minimum seviyedeki oranlar birkaç sene boyunca aynı kaldı. Ölüm oranı binde 12'nin altında seyir izledi. Anormal yaş dağılımı nedeniyle nüfusun yılda binde 2'nin biraz üzerinde artış gösterdiği görülmekteydi (Myrdal,1938: 201).

Myrdal'a göre, bu gelişme süresince sadece işçi hareketleri ve liberal çevrelerin görüşleri değil Neo-Malthusyan düşünceler de geniş çapta kabul görmüştür. Düşen doğurganlığın genelde kültür ve yaşam standardını yükselteceği düşünülürdü. Fakat

böyle bir gelişmenin er yada geç bir krize neden olması da kaçınılmazdı. Bu konudaki ani değişim 1934 yılında Gunnar Myrdal ve eşi Alva Myrdal'ın "*Kris i befolkningsfrågan - Nüfus Hususunda Kriz*" adlı çalışmalarıyla açıklığa kavuşturulmuştur. İsveç Meclisi'nde bütün parti mensupları bu durumdan bahseder olmuştur. Basın ve radyolarda yoğun şekilde bu çalışma tartışılmıştır. Bunun sonucunda 1935 yılının ilkbaharında İsveç Hükümeti nüfus problemi ile ilgilenen bir Kraliyet Komisyonu oluşturmuş, ardından sırasıyla Danimarka ve Finlandiya'da da benzer komisyonlar kurulmuştur (Carlson A., 1990: xvi).

Tabii ki bu çalışmada ekonomik, sosyolojik ve psikolojik problemleri bütün detaylarıyla incelemek pek mümkün değildir. Fakat genel anlamda Myrdal, İsveç ve İskandinav ülkelerindeki nüfus problemine yaklaşım farklılıklarına dikkat çekmiş ve şu açıklama da bulunmuştur:

Bence biz nüfus politikalarımızda genellikle Anglosakson ülkelerinde neler olacağı veya olması gerektiği konusunda öngörülerde bulunuyoruz. Bu öngörülerde de biz başı çekiyoruz. Çünkü İsveç'te uygulanan doğum kontrolü Amerika'dakinden çok daha ileri bir düzeyde ve biz dünyanın İngiltere'den daha sakin bir köşesinde yaşıyoruz. Ayrıca belki yanılıyor olabilirim ama biz halen sorunlar ile savaşa hazırlanmak yerine kalbimize ve duygularımıza daha yakın olan hedefler için çaba sarf ediyoruz (Myrdal,1938: 202).

2.2.2.4. Doğurganlık Farklılıkları

Myrdal, yaşadığı dönemde nüfus mekanizmasıyla ilgili gelecekteki olası gelişmeler hakkında bazı öngörülerde bulunmuştur. Doğum olayı da nüfus

mekanizmasının en önemli unsurudur. Myrdal'ın doğum konusu ile ilgili öngörülerini şöylece:

Doğum hızındaki beklentiler düşüşün devam edeceği yönündedir. Değişik yerler ve değişik sosyal sınıflar arasındaki doğurganlık farkı çok büyüktür. Kasabalarda net yeniden üreme oranı yüzde 50 iken Stockholm ve diğer bazı şehirlerde yüzde 30 ile 40 arasındadır. Kırsal kesimde ise net yeniden üreme oranı hala yaklaşık yüzde 100 dür. İsveç'in kuzey bölgesindeki doğum oranı aslına bakılırsa ülkenin savaştan önceki genel doğum oranı ile aynıdır. Yüksek sosyal sınıflar arasında ve şehirlerde doğum oranları yıllardır hızla düşmektedir. Doğurganlık farklılığındaki yüksek oranlar dinamik kalkınmada sosyal geri kalma olgusu olarak değerlendirilir (Myrdal,1938: 202).

İsveç'teki doğum oranlarına bakıldığında neredeyse bütün ailelerde bir tür doğum kontrolünün uygulandığı görülmektedir. Çıkarımlar ve doğrudan yapılan araştırmalardan anlaşıldığı üzere uygulanan yöntemlerin (coitus interruptus - geri çekme yöntemi gibi) çoğu da güvenilir değildir. Fakat daha etkili yöntemlerin uygulanması hızla yayılmaktadır (Myrdal A., 1968:200-201). Doğum kontrolü uygulamasının devam ettiği dönemde bile evlilik dışı doğumlar yaklaşık olarak yüzde 12 ile 15 arasında seyir izlemektedir. Myrdal'a göre, sosyal tecrübesi olan birinin bilebileceği gibi sadece evlilik dışı doğumların değil aynı zamanda evliliklerdeki doğumların birçoğunun sebebi de yalnızca kötü şans ve etkisiz doğum kontrolüdür. Bu tarz evlilik dışı ve istenmeyen doğumlardan gitgide kaçınılacağı da bir gerçektir. Bu durumu İsveç'te rahatlıkla görebiliriz. Çünkü net yeniden üreme oranı yaklaşık olarak üçte bir oranında azalmıştır.

Edin ve Hutchinson, 1935 yılında yaptıkları “*Studies of Differential Fertility in Sweden*” isimli çalışmada şunu söylemektedirler: “Yıllarca içinde doğurganlık ile sosyal ve ekonomik statü arasında olumlu bir beraberlik sürdüren Stockholm gibi bir şehir bile bu problemle karşı karşıya gelmiştir”.

2.2.2.5. Evlilikler ve Doğumlar

Bu karamsar nüfus tablosunun bir göstergesi olarak 1930’lu yıllardaki doğum oranlarına bakmak yeterli olacaktır. İsveç’teki evlilik oranlarında büyük bir artış söz konusudur. Örneğin, 1932 yılında binde 6.75 olan evlilik oranı 1936’da binde 8.51’e yükselmiştir. Bu yükselmenin nedenini Myrdal, anormal yaş dağılımı ve ekonomideki canlılığa bağlamıştır (Myrdal,1938:203). Genellikle evliliklerde birden fazla doğum gerçekleşir. Ailede ilk olarak doğan çocuklar, bütün çocuk doğumlarının en büyük kısmını oluşturur. Doğum oranı için evlilik oranının büyük önem taşıdığı görülmektedir. 1930’lu yıllarda İsveç’te işsizliği ve yarı zamanlı iş oranını düşürmek için maaşlar üçte bir oranından daha fazla arttırılmıştır. Bu durum sayesinde canlılık kazanan ekonomi, evlilik ve dolayısıyla da doğum oranlarının artmasında büyük rol oynamıştır. Ancak bu gelişmeye rağmen doğum oranlarının çok arttığı söylenemez. Anormal yaş dağılımı ve ekonomik canlılık, devamlı bir şekilde düşüşü gösterir gibi görünen nüfus indeksini, geçici olarak dengeleyecek kadar güçlü olmuşlardır (Myrdal,1938: 203)

Sonuç olarak o dönemde net yeniden üreme oranı yüzde 30’un altında olan İsveç, Myrdal’a göre etkili önlemler alınmaz ve başarıyla uygulanmaz ise bu oran düşmeye daha da devam edecekti. Hatta İsveç’in mevcut nüfusunu çoğaltmaya yetmeyecek bir doğurganlık oranından öteye gidilemeyecekti. Myrdal bu problemin

çözülmesi için “*Population Problems and Policies*” başlıklı makalesinde şu öneriyi getirmiştir:

Yüzde 100'lük çoğalma oranını sürdürmek için evliliklerin yarısından ziyade en az üçte ikisinin üç ve daha fazla çocuk sahibi olması gerekmektedir. Meşru evlenme oranında fark edilebilir bir artış gözlenmez ise evli çiftlerin beş çocuğu olması bile gerekebilir.

2.2.2.6. Nüfus Sorununa Ailesel Bir Bakış

Nüfus sorunu bireyin çıkarı dahilinde düşünüldüğünde yani kişiselleştirildiğinde temelinde aile kurumunun olduğu görülmektedir. Modern küçük bir aileyi özel yaşamında serbest ve geleneksel bir birim olarak tanımlayabiliriz.

Eşler arasında olaylar karşısında iyi ve kötü yönde yaşanan kararsız davranışlar eşlerin psikolojisini kötü yönde etkilemektedir. Örneğin, tek çocuklu bir ailenin çocuklarını eğitmek için sürekli yaşamış olduğu tedirginlik kararsız kalmalarına neden olabilir. Bu yüzden İsveç'te oluşturulan Nüfus Komisyonu şu sonuca varmıştır: Kendi başlarına incelenmesi gereken ekonomik etmenler dışında, uzun vadede istikrarlı bir nüfus elde edebilmek için ideal ailenin büyüklüğü, eşler adına kişisel mutluluğu maksimum kılan büyüklük olmalıdır (Myrdal A.,1968: 161-163).

Karl Gunnar Myrdal'da yetişkin eğitiminin önemini vurgulayarak gelecek nesillerin bilgilendirilebileceğini söylemiştir. İdeal çocuk sayısı konusunda Myrdal, “Bu olgu kesinlikle millet için yapılması gereken bir görev olarak düşünülmemelidir. Aileler devlete itaat için değil, kendi mutlulukları için çocuk sahibi olmalıdırlar. Bu yaklaşım hem bizim ideallerimize uygundur hem de daha etkili bir politika olarak düşünülmektedir. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki en azından İsveç'te yaşayan bireyler,

hiçbir durumda devlet adına çocuk bakmamaktadırlar” söyleminde bulunarak daha özgürlükçü bir politikadan yana olduğunu ifade etmiştir (Myrdal, 1938: 204).

2.2.2.7. Nüfus Sorununun İktisadi Yönden Değerlendirilmesi

Nüfus sorununun iktisadi yanını ele aldığımızda bireysel ve toplu çıkarlar arasında önemli bir çatışmanın olduğu dikkat çekmektedir. Katı bir şekilde uygulanan doğum kontrolünün, doğurganlığı sıfıra düşürmesi bütün insanlığın standartlarına tamamen zarar verici olsa da bireylerin yaşam standardını yükseltebileceği göz ardı edilemeyen bir gerçektir. Bu yüzden ekonomik etmenler ilk olarak sosyal açıdan incelenmelidir. Bu konuda Myrdal ve Sven Wicksell¹⁴ ‘in çalışmalarında çıkardıkları ortak sonuç şu şekildedir: “Genellikle durağan ve istikrarlı giden bir nüfus yararlı iken düşüş gösteren nüfus insanların yaşam standartları için tehlikeler içermektedir”.

Myrdal bu sonuca nasıl vardığını anlatırken “İşe optimum nüfus gibi bir genellemenin boşluğunu vurgulamakla başladık. Yaş dağılımı farklılıklarıyla birlikte farklı bir çoğalma hızı ve hepsinden önemlisi değişim farklılıklarının dinamik etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yüzden, bu problemle zaman içindeki dinamik etkileri hariç tutarak durağan bir ekonomi teorisi çerçevesinde ilgilenmek mümkün değildir” ifadelerini kullanmıştır (Myrdal,1938: 205).

2.2.2.8. Yaş Dağılımı Faktörü

Yaş dağılımı faktörünün önemli olduğu ve iyi irdelenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Çünkü yaş dağılımı hem insanın üreticiliğini hem de toplam tüketici talebini etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Özünde sanayileşmeden kaynaklanan, çeşitli

¹⁴ 1890-1939 yılları arasında yaşayan Sven Dag Wicksell, Stockholm Okulu’nun kurucularından Johan Knut Wicksell’in oğludur (Carlson, 1990).

mesleklerdeki ve sosyal sınıflardaki insanların nispi dağılımındaki değişimler hem farklı yaş gruplarının üreticiliğini hem de onların tüketici taleplerini değiştirmektedir. Aynı sonuçlar artan yaşam standartları ile sosyal ve eğitim alanındaki reformların bir etkisi olarak da gerçekleşmektedir.

Ayrıca Myrdal, yaş dağılımı hakkındaki görüşlerini belirtirken şu söylemde bulunmuştur;

Yaş dağılımı farklılıkları hakkında yapılan statik analizlerde, sadece nüfus gelişimi eğiliminin, İsveç halkının ekonomik refah düzeyini fazlası ile etkilediğini düşünmemekteyim. Bu duruma önemli bir koşulunda eklenmesi gerekmektedir. Kararlı ve istikrarlı bir yaş dağılımına ulaşıldığında nüfus gelişiminin ekonomik refah düzeyini olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Şu an İsveç'te yaşanıldığı gibi nüfus trendi artan bir eğilimden azalan bir eğilim içerisine girebilir. Böylelikle içinde çocukların az olduğu azalan bir nüfus eğilimine uyan ve yaşlı insanların çok az olduğu daha önceki artan eğilime uyum sağlayan anormal bir yaş dağılımı aralığına sahip oluruz (Myrdal,1938: 205).

Gunnar Myrdal'ın kurmuş olduğu bu cümlelerden İsveç'te yaşam standartlarını arttırmaya yönelik bir politika izlendiği bu yüzden de nüfus trendinde bir azalış görüldüğü anlaşılmakta ve bilinmektedir. Nüfusun artmasına yönelik izlenen politikaların, yaşam standardının düşmesine neden olacağı da unutulmamalıdır. Aynı zamanda kısa sürede değişik yönde eğilim göstermeye başlayan nüfus dağılımları, halk üzerinde geçici baskıların ve politikaların olduğunun bir göstergesidir.

2.2.2.9. Nüfus Sorununun Sermaye Yapısına Etkisi

Dinamik etkilerin analizinin genel anlamda daha önemli olduğu bilinmektedir. Çoğunlukla azalan nüfusu, durağan veya artan bir nüfus ile kıyaslayınca bu konu üzerindeki dinamik etkilerin sebebi anlaşılmaktadır. Örneğin orta yaş insanların sayısının azalmaya başlaması, normalde önceden beklenen üretim ve tüketim miktarının oransal düşüşüne sebebiyet verir. Orantısız, ve büyük boyutlardaki savurganlık reel sermaye yapısındaki risklerin artmasına da neden olmaktadır. Çünkü üretim araçları ayarlanırken oluşan sermaye kayıpları da bu savurgan davranıştan dolayı artmaktadır.

Myrdal nüfusun sermaye yapısına etkisini anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır:

Gelişen bir şehirde nüfus hızla artarken sıradan bir konutun aşırı üretimi ciddi bir sorun teşkil etmez. Bundan dolayı kısa sürede bu konutlar giderek çok büyük sayılara ulaşır. Aşırı düzeye ulaşan konut yatırımlarına piyasadaki güçler tepki gösterir ve bu tepkinin sonucunda konutların inşasına belirli bir süre ara verilir. Ancak tersi durumda durağan yada gerileme gösteren bir şehirde yapılan yanlış yatırımlar sonucunda oluşan kayıplar telafi edilemez neticeler doğurabilir. Ferdi teşebbüsün ve piyasanın kontrol edilmesinin zor olduğu kapitalist toplumların sürekli büyüdüğü görülmektedir. Her çeşit girişimin riski, düşüncesizce yapılan yatırımlar sonucu artacak, bunun sonucu olarak da özel yatırımlar zarar görecektir (Myrdal,1938: 206).

Genellikle direk yada dolaylı yollar ile ihtiyaçlarını karşılayarak, yaşam standardını sürekli arttıran İsveç halkı gibi toplumlarda, sermaye biriktirmeye yönelik

güçlü bir eğilim olacaktır. Hane halkı sayısındaki hızlı artış, yaşam standardındaki ve yatırımlardaki yükselen eğilimi çok fazla etkilemez. Yatırımların sadece reel sermayeye yöneltilmesi gerekir. Diğer taraftan nüfus durağanlaştığında veya azalmaya başladığında durum değişmektedir. Myrdal'ın "*Population Problems and Policies*" isimli makalesinde vermiş olduğu örnek ile bu durumu açıklamaktadır:

İnsanların yaşam standartları arttığı zaman yaşadıkları küçük dairelerden kurtulmak isteyeceklerdir. Ancak daha önceden bu tarz dairelere yapılan aşırı yatırımlardan dolayı sayıca fazla olan bu daireler yaşam standartlarının yükselmesini geciktirecektir. İmkânları olsa bile kişiler büyük dairelerde oturma şansı elde edemeyecek ve böylelikle eski küçük dairelerinde hayatlarını sürdürmeye devam edeceklerdir. Sonuçta elde bulunan kaynakların ve mal varlıklarının tükenmesi insanları yatırıma sevk edecektir.

2.2.2.10. Geciken Ekonomik İlerleme

Myrdal, ticarete ve üretimde uygulanan modern devresel hareket teorisinin, ekonomik kalkınmada yatırımları itici bir güç olarak gördüğünü ve daha fazla dikkat çektiğini söyler. Buna dayanarak düşen bir nüfusun ticarete ve üretimde yatırımı azalttığı düşünüldüğünde yavaş bir ekonomik kalkınma ortaya çıkarmaktadır.

Devletin merkezi planlama ve yatırım kontrolüyle yatırımdaki riskleri düşünmesi mümkündür. Aynı zamanda yatırımlarda olan eksiklikleri görerek devletin kendisi de yatırımlarda bulunabilir. Nüfustaki eğilim devletin ticaret ve üretim gibi konularda kontrol mekanizmasının oluşmasını destekleyen en etkili güçlerden biridir. Fakat İsveç gibi bir ülkede, bu dinamik faktörlerden dolayı nüfustaki azalma trendi

üretim, istihdam ve dolayısıyla tüketim düzeylerinde de azalmaya sebep olacaktır. Bu durum genellikle işgücü piyasası ve tarım sektöründe kendisini göstermektedir. Myrdal tarafından yaşlı insanların azalan nüfusa karşı baskın geleceği görüşü vurgulanmıştır. Genelde genç insanlar işe başlamak için daha kolay şans bulacak ama geçinmek ve yükselmek için çok daha büyük zorluklarla karşılaşacaklardır (Myrdal,1938: 206).

Ayrıca azalan nüfusun psikolojik ve kültürel etkilerinin yararlı olmadığı da ortaya çıkmaktadır. Genelde İsveç gibi bir ülkede farklı sınıfların etkileri de düşünülünce Nüfus Komisyonu, durağan nüfusun azalan bir nüfustan daha avantajlı olduğunu düşünmektedir (Myrdal,1940: 56).

2.2.2.11. Bağımlı Gruplar

Nüfus politikalarına olumlu bir yaklaşım için değer öncülerinin tespit edilmesi, sorunun çözülmesine yetmemekte ve bu politikaların gerçekleşme şansının ne oranda mümkün olduğu ve uygulanabilirliği de önemlidir. Gunnar Myrdal yazdığı makalelerde yöntem tartışmasından çok doğum kontrolüne sebebiyet veren nedenler üzerinde durmaya çalışmıştır. Myrdal İngilizceye “*Crisis on Population Questions*” diye çevirilen İsveççe olarak eşi Alva Myrdal ile birlikte yazdığı kitabının son bölümünde, İsveç’te doğum kontrolünün sanayileşme ve bütün ekonomik hayat ile bunların aile kurumu üzerindeki etkilerinin çok yakından ilişkili olduğunu vurgulamıştır (Myrdal ve Myrdal A., 1934).

İsveç’te doğum kontrolüne ekonomik nedenlerin yol açtığı bir gerçektir. Yine burada da toplu çıkar ve bireyin çıkarları arasında dikkat çeken bir çatışma bulunmaktadır. Bir bütün olarak düşünüldüğünde nüfus politikalarında, sadece çocuklar ve genç yaştaki kişiler değil yaşlı insanların da desteklenmesi gerekir. Ancak aile

açısından düşünüldüğünde normalde sadece çocukların desteğe ihtiyacı vardır. Yaşlı kesimin önceden yapmış olduğu birikimlerle yaşamları beklenmektedir (Myrdal A., 1968).

Çatışma genellikle üç kuşaklı ailelerde yaşanmaktadır. Yaşlıların kendi varlıkları doğru dürüst geçinmeleri için yetersiz gelse bile toplumun yaşlılara desteğini kesmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Hiç bir çift yaşlandıklarında etrafındaki kişilerden almayı umdukları destek ile çocuk sahibi olmayı düşünmez.

Myrdal'a göre prensipte bu sorunu çözümlen iki yolu bulunmaktadır:

(1) Ya yaşlıları destekleme sorumluluğu, bütün yaşlılara sosyal destek yapısının uygulamadan kaldırılıp kendi geçimleriyle yaşama hakları da görmezden gelinerek genç ailelere yüklenmelidir. (2) Ya da ekonomik külfetin büyük bölümünü oluşturan çocuk yetiştirme, aileler değil bütünüyle toplum tarafından sürdürülmelidir. Örneğin, vatandaşlar da çocukları olup olmadığı düşünülmeden vergi mükellefleri gibi bu sorumluluğu taşımalarıdır. Gerçekte son söylediğim uygulananabilirliği güç olduğundan diğer alternatif ele alınmalıdır (Myrdal,1938: 207).

2.2.2.12. Gelir Transferi Olgusu

Nüfus politikasının gelir transferi ile ilgili yöntemi gelirin çocuksuz birey ve ailelerden, çocuklu olanlara transferi olarak tanımlanabilir. Bu ifade açık olduğu için kolayca anlaşılabilen ve birçok otorite tarafından da bu politika üzerinde anlaşmaya varılmaktadır. Myrdal, nüfus mevzusunda yaşanan gelişmelerin ekonomik dağılım konusuna verilen önemi değiştireceğini iddia etmiştir. Görüşünü “Şu zamana kadar

iktisadi analiz, prensip olarak farklı mesleki ve sosyal gruplar arasındaki dağılımla sınırlı kalmıştır. Gelecekte aile bakış açısının bir o kadar, hatta daha fazla öneme sahip olduğu da belirtilecektir” şeklinde ifade etmiştir (Myrdal,1938: 207).

Modern koşullarda çocuk sahibi olmaktan kaynaklanan yaşam standardında bir düşüş söz konusu olabilir. Bu düşüşü yavaşlatmak için nüfus içerisinde yeniden gelir dağılımı düzenleme konusunda uzlaşmak, problemin sadece küçük bir kısmını çözmek anlamına gelir. Çünkü bu gelir transferinin hangi yolla yapıldığında başarıya ulaşabileceği akıllarda soru işareti oluşturmaktadır.

Myrdal, gelir transferlerinin nasıl gerçekleştirileceği sorusu üzerine yapılan araştırmaların aile sosyolojisi, sosyal politika ve kamu ekonomisi gibi konularla da ilgilenmesi gerektiğini ancak o takdirde uygun yolun bulunabileceğini belirtmiştir (Myrdal ve A. Myrdal, 1934). Ayrıca Myrdal, gelir transferi hakkındaki İskandinav nüfus politikasına rehberlik eden bazı genel ilkelerden bahsetmektedir. Bu ilkelerden ilkinde, baskı rejiminin hakim olduğu ülkelerde nüfus politikasının amacının kabaca çocuk yetiştirmeye özendirmek olduğunu söylemiştir. Ancak kendilerinin sıradan vatandaşların normal olarak evlenme ve çocuk sahibi olma isteğinin önüne çıkan engelleri ortadan kaldırmayı amaçladıklarından bahsetmiştir. Bunun daha karmaşık ve dolaylı bir yol olduğunu kabullenen Myrdal, böylelikle aile kurumunun sosyal ve ekonomik temelinde daha köklü bir değişikliğe sebebiyet vereceklerini düşünmektedir. İkinci ilke olarak, İskandinav ülkelerinin nüfusun miktarından çok fiziksel, zihinsel ve ahlaki durumu ile ilgilendiklerini vurgulamaktadır. Örnek olarak da İsveç’in en azından türdeş bir nüfustan oluştuğunu ve halkının niteliğinin ırksal farklılıklara değil sosyal çevreye, özellikle de genç neslin yaşam koşullarına bağlı olduğuna değinmiştir (Myrdal, 1938: 208).

İsveç'te gelecek nesillerin kalitesinde büyük bir artış olması için ailelerin daha iyi beslenme, barınma ve sağlık bakımı imkânlarına sahip olması gerekir. Ayrıca ailelerin eğitim alan çocuklara sahip olmasının sağlanması ve esaslı bir gelişme için benzer yardımlarda bulunulması gerektiği araştırmaların sonucunda ortaya çıkmıştır (Sterner,1938). Myrdal'da Sterner'in görüşlerine katıldığını yazdığı makalelerde belirtmiştir.

2.2.2.13. Nüfus Politikalarında Nitel ve Nicel Amaçların

Birbirine Karışması

Nüfus politikalarındaki temel ilkelerden birisi nicel ve nitel amaçların bir çatışma içerisinde olmadan beraber yürütülmesidir. Vergi mükelleflerine güvenilerek çocuk sahibi ailelerin çeşitli ihtiyaçları karşılandığında sonuç sadece çocukların iyiliği için daha yüksek standartlar ve gelecek nesiller için daha yüksek bir kalite düzeyi olmayacaktır. Aynı zamanda çocuk dünyaya getirmenin ve yetiştirmenin ekonomik külfetinin düzgün hale getirildiği ve sonucunda çocuksuz ailelerde de yaşam standardının yükseldiği görülecektir. Myrdal, İsveç'te çocuk refahı konusunda eksiklikler bulunmaya devam ettikçe, nüfus politikalarını güvenle nitel amaca yönlendirebileceklerini ve nicel amacı sadece uygulanan reformlar için genel bir tartışma olarak görebileceklerini söylemiştir (Myrdal, 1938: 208).

Nüfus politikası gerçekte aile ve çocuklarla ilgili olan toplumsal politikanın önemli bir parçasına yoğunlaşmak anlamına gelir. Öncelikli olarak sıkıntılı olan konularla ilgilenmek gerekir. Yoksullar, hastalar, yaşlılar, alkolikler, hayat kadınları, suçlular ve diğer bütün sosyo-patolojik grupların sorunları ortaya konulmalıdır. Bunun sosyal bir görev olduğu unutulmamalıdır. Var olan mevcut düzeni iyileştirmeyi

amaçlayan politikalar İsveç'te iyi uygulanmıştır. Ancak toplumsal politikada sıkıntılara yardım etmek, kusurları düzeltmek ve aynı zamanda bunların olmasını önleyici politikalara yönelmek daha mantıklı olacaktır. Bu tür önleyici politikalarda, doğal olarak aile ve çocuklara yöneltilmelidir. Bu durum ülkede yapılan kişisel sermaye kaynaklı yatırımlardan daha yüksek bir değere ve öneme sahiptir. Böylece bu politikalar sadece iyilik ve adalet temelinin yanı sıra insan sermayesi ve ulusal ekonomiden dolayı da savunulacak bir yana sahiptir (Myrdal, 1940).

İsveç'te nüfus sorunu çok uygun bir zamanda ortaya çıkmıştır. Devletin mali sıkıntıları olmayan aileler üzerinde bile para harcadığı ve onlarla ilgilendiği görülmektedir. Bu gereksiz harcamalar üzerine sosyal ve ekonomik güçlerle birlikte bir reform isteği olarak nüfus sorunu ortaya çıkmıştır. Ayrıca nitel nüfus tartışması, çocuk yetiştirme konusunda ekonomik yükün eşit olması gerektiğini savunduğundan varlık testlerini olabildiğince kaldırmayı uygun görür. Sosyal yardımı, sadece yoksullar için yapılan bir yardım olarak değil, genel olarak ekonomik akılcılık ve etkinlik ile yetişen nesiller için toplu dayanışmanın teşvik ettiği yardımlar olarak değerlendirir. Yoksulluk yardımının genel yardımlaşmaya dönüşmesinin tabii ki çok büyük mali etkileri bulunmaktadır ve bu değişim bir seferde başarılamaz. Nicel ve nitel amaçları ve bir bütün olarak nüfus politikasını, koruyucu sosyal politika ile bir araya getirmenin, kişileri nüfusun geleceği hakkında olumlu yönde etkileyeceği düşünüldüğünde bu politikalar önem arz etmektedir. Eski önyargılar kapasite eksikliği veya diğer nedenlerden dolayı nüfus politikalarına sıcak bakmayan kişiler uygulanan yeni politikaların eski politikalara karşı bir duruş gösterdiğini anladıklarında genellikle hemen ılımlı bir tavır sergilerler (Myrdal, 1938: 209).

Düşünülen yeni politikalar, aynı zamanda farklı tür aileler arasındaki yatay ve dikey yeniden gelir dağılımının nasıl birleştirileceği problemini de çözmektedir. Bunu Myrdal şu şekilde açıklamaktadır:

Gelir dağılımındaki problem, zenginlik testi yapılmaksızın, bütün çocuklar ve aileler için geçerli olan belirli ücretsiz hizmetlerle çözülür. Bu hizmetler milli dayanışma ilkesine bağlı olarak mantıklı bir yardım planı şeklinde verilir. Milli bütçeyle yürütülen bu yardımlarda vergi kapasitesi ve yeterliliği ilkeleri göz önünde bulundurulur (Myrdal,1938: 210).

2.2.2.14. Aynı Yapılan Yardımlar

Myrdal üçüncü ve en önemli ilke olarak da gelirin yeniden dağılımı konusunda, mutlaka nakit olarak yardımda bulunulması yerine mal şeklinde (in natura) olan yardımların İskandinav ülkelerinde özellikle de İsveç'te daha çok tercih edildiğini göstermiştir. Aile yardımlarını parasal olarak yapmak yerine, yerleşme ve iyi beslenme imkânı sağlamak, tıbbi hizmetleri oluşturmak ve eğitim reformu yapmak daha faydalı olacaktır. Bu konuda İsveç'te uygulanan aile politikaları ile Fransa, Belçika ve diğer ülkelerin uygulamış olduğu politikalar arasında keskin bir fark vardır (Myrdal A., 1968: 133).

Mal şeklinde yapılan yardımların nedeni olarak ekonomik bakış açısı gösterilebilir. Tüketimin bir parçası olarak kolektif örgütlenmenin etkisiyle natura yöntemini izleyen, etkinliği artıran ve fiyatların düşmesini sağlayan bütün sosyal reformlarda modernleşme unsuru bulunmaktadır. Okullardaki çocuklara sağlık kontrolü düzenleyerek, ailelerin aralarında para dağıtımını yapılırsa da aynı ücretle

gerçekleştiremeyeceği kadar çok sağlık harcaması yapılır. Toplumsal politika böylelikle natura yöntemi ile birlikte genel ekonomik politikalarla rasyonel bir biçimde bütünleşmektedir. Konut politikası, yatırım miktarına ve dolayısıyla da işgücü talebine olan etkisinden ötürü krizlerde uygulanabilen etkin bir politika olarak görülebilir. Bir gıda programının düzenlenmesi ile ülkelerde tarım sektöründe yaşanan aşırı üretim sorunu çözülebilir. Fakat natura yönteminin başka üstünlükleri de bulunmaktadır. Sadece bu yolla ödemelerin çocuklar için kullanılmasını güvence altına almak mümkündür. En yüksek niteliksel etkiyi elde etmek amacıyla ödemeler, çocukların sosyal çevresini geliştirmek için gerekli olarak kabul edilen, onlara özgü tüketime yönlendirilmelidir (Myrdal A., 1968: 137-140).

Diğer yandan nakit ödemeler doğum oranında en çabuk etkiye sahiptir. Fakat bu durumun sebebi ödemelerin çocuklar için ayrılmayıp, daha çok anne ve babaların ihtiyaçları için kullanılabilmesidir. Bu yüzden nakit ödemeler, niceliksel olarak çocuklarıyla az ilgilenen, hoş karşılanmayan anne ve babalar için en etkili yöntemdir. Burada nitel ve nicel amaçlar arasında bir çatışma olduğu görünmektedir (Myrdal, 1938:210). Myrdal bu çatışma hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir;

İsveç'te nitel amaçlara önem verdiğimiz için doğum oranı konusunda daha az etkili olduğundan, natura politikasından vazgeçmemiz gerektiğine inanmıyoruz. Ayrıca aile yaşamının ekonomik temeli için daha derin bir reforma ihtiyaç duyan bu politikanın, uzun vadede nicel anlamda da daha etkili olacağına inanıyoruz (Myrdal, 1938: 210).

2.2.2.15. Doğum Kontrolünün Koruma Özelliği

Dördüncü ilke doğum kontrolünün aslında iyi bir şey olduğunun İskandinav ülkeleri arasında düşünülmesidir. Dünyaya geldikleri zaman ilgisizliğe ve kötü hayat şartlarına maruz kalan istenilmeyen çocukların doğumuna neden olmamak adına İsveç doğum oranını yüksek tutmak istememektedir. Pratikte bütün evli insanlar çeşitli doğum kontrolü türlerini uygulamaktadırlar. Tersine bir uygulama ile yani doğum kontrolü engellenerek nüfus artışı sağlanamaz. İsveç'teki Nüfus Komisyonu'nun bu konu üzerindeki görüşü açıktır. Komisyon, Cinsel Sorun Bildirisi'nde doğum kontrolünü, özellikle normal sayıda çocuk isteyen aileler ve doğum aralıklarının oldukça önemli olduğu evliliklerde genel bir uygulama olarak göstermiştir (Myrdal A., 1968: 187).

Bu yüzden komisyon 1910 yılında duyurulan doğum kontrol aletlerinin satılmasına ve propagandasına engel olan kanunların ilgasında ısrar etmiştir. Ayrıca kapsamlı bir okul ve makul doğum kontrol yöntemleriyle ilgili bilgilerin gerekli olduğu, cinsel konularda yetişkin eğitimi tasarısı önerilmiştir. Komisyon bu reformların içinde insan özsaygısının ve vefasının önemli bir yeri olduğunu görmektedir. İnsanların normal davranışlarıyla ve kişisel inançlarıyla çelişen kanunlara sahip olmanın, bir çeşit milli ahlaka zarar verme yolu olduğu söylenmektedir. Bundan dolayı bu tür kanunlar kendi amaçlarıyla da çelişmektedir. Ancak halkın büyük bir kesimi riyakârlıktan kurtulunca, doğum kontrolünün aslında iyi bir şey olduğu anlaşılır. Bu yüzden etkisi az olan veya çok zarar veren yöntemleri uygulamaktansa, akla uygun yöntemlerin daha yararlı olduğu kabul edilir. Ancak halk tarafından benimsenmiş yararlı sosyal reformlar ve doğru bir eğitim ile doğum kontrolüne gerek duyulmaz. Çünkü yanlış uygulanan doğum kontrolü uygulamasının ailenin mutluluğunu, refahını ve milletin varlığını sürdürmesini tehlikeye sokabileceği de bir gerçektir (Myrdal A., 1968: 175-180).

İsveç halkına gebeliği önleyici hap ve aletlerin önerilmesini yasaklayan ve o dönemde hali hazırda yürürlükte olan kanunu açıkça çiğneyen, Nüfus Komisyonu'nun Cinsel Sorun Raporu'nu sadece ilgili komisyon değil kilise, muhafazakâr düşüncenin güçlü bir şekilde sunulduğu tıbbi konulardaki istişare heyeti ve nüfus probleminin ahlaki boyutu üzerine görüş bildiren heyetler tarafından da kabul edildiği göz ardı edilmemelidir (Myrdal, 1938: 211).

2.2.2.16.Nüfus Sorunu Karşısında Kamuoyunun Değişmesi

İskandinavya'daki nüfus sorunu, politik açıdan sol görüşe sahip kişiler tarafından ele alınmıştır. Bu girişim tamamen sosyal demokrasi konusunda uzlaşmayı hiç düşünmemiş insanların elinde bulunmaktadır. Liberal aydınların ve çalışan sosyalist sınıfın görüşlerini kısa bir süre zarfı içerisinde olumlu yönde ve büyük ölçüde değiştirmenin ne kadar zor olduğunu Myrdal belirtmiştir. Bu gruplar içerisinde Neo-Malthusyan öğretinin baskın olduğu, Almanya ve İtalya'da uygulanan nüfus politikalarının İsveç'te olumlu bir havadan çok nefret uyandırdığı unutulmamalıdır. Bu yüzden İsveç'te yaşanan nüfus problemleriyle ilgili tartışmalar kamuoyunda kesin bir değişimin olduğunu göstermektedir (Myrdal,1938: 211).

Kadınların çalışma ortamında karşılaştıkları sorunlar ve İskandinavya'daki nüfus politikasının liberal değil de gerici iktisadi düşünce sistemiyle birleşmesi gerçeği, liberal düşünceye daha olumlu bakılmasını sağlayan önemli olaylardır. İskandinavya'daki kriz sırasında kadınların özellikle de evli olanların çalışma hakkına saldırılar gerçekleşmiştir. Anlaşılması güç bir şekilde gerçekleşen bu saldırılar genelde nüfus tartışmaları ve ailesel nedenlerle savunulmuştur. Buna rağmen nüfus sorunu gündeme geldiğinde ve ekonomik açıdan gelişimin aile kurumuna olan bağlılığı göz önünde

bulundurulduğunda nüfus tartışmasının aslında kadınların çalışma hakkı için yapılan bir tartışma olduğu ortaya çıkmıştır (Myrdal ve A.Myrdal, 1934).

Muhafazakâr parti uygulanan politikaların başarısı karşısında, 1935 yılının baharında İsveç Meclisindeki nüfus önergesinde, kadınların çalışma hayatında artık engellerin olmayacağını, aksine onların korunacağını açıklamıştır. İsveç Nüfus Komisyonu'nun ilk raporunda, evli kadınların kamu hizmetinden uzaklaştırılmalarına karşı onları korumak ve evli veya değil kamu hizmeti yapan kadın sayısının ve bu kadınlara doğum izni aldıklarında ödenen ücretin öncekiyle aynı kalmasını sağlamak amacıyla önergeler sunulmuştur. Bu önergeler 1936 yılında Meclis'te karşı oy almaksızın kabul edilmiştir (Myrdal, 1938: 211).

2.2.2.17. Nüfus Sorununa Yönelik Çeşitli Düzenlemeler

İsveç Nüfus Komisyonu daha önce bahsedilen bildiri ve önergelerin yanı sıra, öncelikli amaçları çocukların sağlık ve bakım standartlarının yükseltilmesi olan, çok sayıda toplumsal planı 1930'lu yıllarda yürütmekteydi. Komisyonun son tasarıları haricinde üzerinde düşündükleri bütün konular ve öneriler İsveç Hükümeti tarafından kabul edilmiştir.

Komisyonun ilk yıllarında yapmış oldukları düzenlemeler daha çok anneler üzerineydi. Teknik sebepler gösterilerek ve hasta masraflarını azaltarak annelerin bakımı ile ilgili bir düzenleme teklifinde bulunulmuştur. Bu teklifte bir İsveç doğumevindeki hastanın sadece yemeğini karşılaması hesaplanan günlük masrafının bir İsveç kronası olacağı belirtilmiştir. Belirli bir limitin altında geliri olan her anneye (yaklaşık olarak İsveç'teki annelerin %92'lik bir kesimi) devlet tarafından ekstra doğum

masraflarını karşılaması için 75 krona verilecektir. Maddi sıkıntı içindeki annelere 300 kronaya varan yardım yapılacaktır (Myrdal A., 1968: 157).

Anne ve çocuğu koruyucu sağlık hizmeti için bütün ülkeyi kapsayan bir çalışma ağı ve devlet kuruluşu düzenlenecektir. Buna göre dispanserlerde, tüm anneler sağlık memurları ve hemşirelerden ücretsiz danışma hizmeti alabileceklerdir. Evlenmek isteyen genç çiftler ilk etapta evlilik masrafları için bu kuruluştan 1000 kronaya varan kredi temin edebileceklerdir. Taksitle alımı azaltma isteği 1000 kronluk yardımın oluşmasına neden olmuştur. Çocuklu ailelerin önceden yararlandıkları vergi kesintisi yeniden gözden geçirilmiştir. Dul kadınlara ve engelli kadınlara çocukları için birtakım ödenekler verilmiştir. Evli olmayan ya da boşanmış annelere, devlet fonundan ödemeler yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak bu ödemelerin sonradan babadan tahsil edileceği duyurulmuştur. Bu son iki düzenleme için Meclis'te özel bir komite de oluşturulmuştur (Myrdal,1938: 211).

2.2.2.18. Barınma'nın Nüfus Sorununa Etkisi

İsveç'te Nüfus Komisyonu'yla yakın işbirliği içinde olan özel bir komisyon, çok çocuklu ailelere yardım ederek konut desteğini daha da ileriye taşımayı sağlamak amacıyla konut problemleri üzerinde çalışmıştır. İskân Komisyonu tartışma ve planlama için temel oluşturacak şekilde yoğun konut istatistikleri hazırlamıştır. Böylece bu ailelerin yaşadığı konutlardaki aşırı kalabalıklaşma göz önüne serilmiştir. Myrdal bu konu hakkındaki düşüncelerini maddeler halinde şöyle açıklamaktadır:

- 1)Kötü dairelerde yaşayan çok çocuklu ailelerin sayısı diğer ailelerden daha fazladır. Çocuk sayısındaki artış konut darlığına yol açmaktadır.
- 2) Gelir, aile genişlemesiyle artmadığı için bu aileler çoğunlukla

yardıma muhtaç olmaktadır. 3) Kötü konut şartları, çocukların üstünde yetişkinlere göre çok daha ciddi etkilere yol açmaktadır (Myrdal, 1938: 212).

Diğer ülkelerde olduğu gibi İsveç'te de konut desteği en alt kademede bulunan yoksul nüfusa yardım etmekte başarılı olamamıştır. İsveç'te yapılan çalışmalar daha çok, çocuklu aileler üzerine yoğunlaştırılmış, böylelikle güçlü halk desteği de elde edilmiştir. Aynı zamanda komisyon aracılığıyla devletten alınan para ile daha geniş daireler inşa edilerek yaşam standartları yükseltilmeye çalışılmıştır. Komisyonun genel prensipleri gereği, bu ödenekler sadece yoksul ailelerle sınırlı değildi. Gelir sınırı o kadar yüksek bir seviyede belirlenmişti ki neredeyse bütün çalışan sınıfı bu projenin kapsamına girmektedir. Nüfus politikasının içerisindeki konut politikasının daha detaylı bir tanımı için Myrdal, konut komisyonunun baş sekreteri ve en aktif üyesi olarak hizmet veren Alf Johansson'ın makalelerinin incelenmesi gerektiğini söylemiştir (Myrdal, 1938: 213).

2.2.2.19. Gıda ve Diğer Yardımlar

Komisyon beslenme ve çok çocuklu yoksul ailelere destek konuları hakkında iki bildiriye 1933 yılında birlikte yayınlamıştır. Beslenme üzerine olan bildiriye komisyon şu önerilerde bulunmuştur: 1) Bütün annelere ve okul çağının altındaki bütün çocuklara ücretsiz koruyucu besin ve dispanserlerde doktor reçeteleriyle ücretsiz ilaç verilecektir. 2) Devlet okullarındaki tüm çocuklara, gıda standartlarını güvence altına almak için bilimsel yollarla düzenlenmiş ve denetlenmiş günlük yiyecek sağlanacaktır. Bunun yanında ihtiyaçları var ise ilaç temin edilecektir. 3) Üç veya daha fazla çocuklu ailelere, babası işsiz, yoksul veya ölmüş ya da annesi evlenmemiş, boşanmış ya da

çeşitli zorluklar yaşayan ailelere yabancı pazarlarda ucuza satmak zorunda kalınan ve tarımda aşırı üretilen yiyecekleri satın almak istediklerinde indirim yapılacaktır. Buda ailelerin tarım ödeneği yükümlülüğünden kurtarılması anlamına gelmektedir (Myrdal A., 1968: 281-285).

Besin standartlarını yükseltmeye yönelik bu önlemlerin tümü yetişen nesil üzerindeki nitel etkiler sayesinde oluşmuştur. Bu bakış açısıyla bu önlemler milletin sermayesine bir yatırım anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, çocuk yetiştirmenin ekonomik külfeti açısından önemli derecede bir rahatlama sağlamıştır. Böylece ekonominin, çocuk sahibi olma üzerindeki olumsuz etkisi azalmıştır. Bunun yanında bu önlemlere rasyonel açıdan İsveç tarım politikasını da dahil etmişlerdir. Bu düzenlemelerin gerçekte ekonomik masrafları, parasal olarak çok büyük değildir. Çünkü İsveç tarımı aksi takdirde üretim fazlası tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Bu tehlikenin de ulusal damping önlemi ile giderilebileceğini düşünülmüştür (Myrdal, 1938: 213).

Bahsedilen diğer bildiride komisyon, düşük gelirli ve çocuklu ailelere ücretsiz ayakkabı ve elbise dağıtımını projesini sunmaktadır. Bu raporda ayrıca çocukları içeren zayıf hukuk sisteminin tamamının yeniden düzenlenmesi teklif edilmekte ve çocuk refahını yeniden oluşturmak için bir plan tasarlanmaktadır. Ana okullarının sayısının artırılması ile hijyenik ve pedagojik standartları geliştirmek hedeflenmiştir. Böylece çalışan anneleri, kalabalık dairelerdeki çocukları, yalnız çocukları ve benzeri durumda olanları rahatlatarak Nüfus Komisyonu'nun okul çağı altında olan çocukların daha iyi bakılması için ulusal bir plan üzerinde olduğundan da bahsedilebilir. Amaç devlet okullarında söz konusu olan masrafsız eğitim gibi çocukların bakımına yetecek kadar büyük devlet ödeneği sağlamaktır. Standartları güvence altına almak için kamu denetimi yaptırılmış ve öğretmenler için öğretmen okulu oluşturulmuştur. Aynı zamanda, devlet

ödeneği ile çocuklar için şehirlerde uzman öğretmen ve hemşirelerin olduğu oyun alanları ve ülkedeki göllerde yaz kampları kurma tasarısı da sunulmuştur (Myrdal A.,1968: 366-375).

2.2.2.20. Myrdal'ın Uygulanan Politikalarla İlgili Uzun Dönemli

Siyasi Tahmini

Gunnar Myrdal, İsveç'in uyguladığı politikalarla ilgili siyasi bir tahmin yapmış ve nüfus konusuna olan ilgide kısa bir süre belirli bir azalma olacağını iddia etmiştir. Böyle düşünmesinin nedenlerini de şu şekilde ifade etmiştir:

Aşırı ilgiyi, psikolojik olarak bir tepki takip eder. Ayrıca sıradan bir İsveç vatandaşı bu problemin baskısından nüfus komisyonu tarafından önerilen kapsamlı düzenlemelerin tartışıldığı ve giderek etkin hale geldiği gerçeği ile rahatlamış olacaktır. Kaldı ki düzensiz yaş dağılımı yüzünden, son yıllarda biraz daha yavaş olsa da nüfus artmaya devam etmektedir. Evlenme oranlarının da arttığı görülmektedir. Bu yüzden kamuoyunun büyük bir kısmını oluşturan sıradan insan, yetişkin eğitiminin yüksek olduğu İsveç gibi bir ülkede bile, doğum oranındaki düşüşün durduğunu ve trendin geri döndüğünü düşünecek ve rahatlamış hissedecektir (Myrdal,1938: 214).

Bunun yanında Myrdal uygulanan politikaların yararlılığı hakkında ise şunları söylemiştir:

Resmi olarak yürürlüğe giren düzenlemelerin yararlılığından şüphe etmek bana göre değildir. Kesinlikle doğru yönde çalışmaktadırlar.

İsveç'te şu an uygulanmakta olan düzenlemelerin çoğu - örneğin okuldaki ortak öğle yemekleri gibi - iki üç sene öncesinde saygın bir uzman ya da politikacının desteklemeyeceği, mantıksız ütöpik öneriler olarak görülmekteydi. Fakat mevcut kanunlar eski geleneklerle kıyaslandığında radikal olsa da, İsveç gibi bir ülkede kısırlığı ve nüfusun son bulmasını önlemek için gerekli olan aile kurumunun ekonomik temellerinin tamamen yeniden yapılandırılması ile karşılaştırıldığında oldukça faydasızdır. İsveç'in hayata dair bakış açısını anlayan, demokratik yapısını ve devlet desteği ile uygun yaşam standardının ne anlama geldiği hakkındaki kültürel ve sağlıklı fikirleri yayan yoğun halk eğitimini unutmamalıyız. Fakat bu standart normal sayıda çocuk sahibi olmakla bağdaşmamaktadır (Myrdal,1938: 214).

Sabit bir nüfusta, kısırlığın olmadığı evliliklerde dört çocuk olmalıdır. Sıradan işçiler, çiftçiler, memurlar ve bunun gibi insanların on dokuzda birini ve daha fazlasını oluşturan bu düşük gelire sahip kişiler, kendilerini katı bir sağduyu ve sorumlulukla bu nüfus politikasına yönelmezlerse çocukların yüzdesindeki dağılım çok fazla değişim gösterecektir. Bu alandaki düzenlemeler için kamuoyu, kesinlikle hazır değildir. Bu sebepten dolayı düşüş çok güçlü olduğundan, doğum oranındaki azalma devam edecektir (Sterner, 1938).

2.2.3. Planlama ve Demokrasi Hakkındaki Fikirleri

Sosyal tepkilerin bir sonucu olarak meydana gelen genel seçim hakkı, batılı ülkelerde demokratik sistemin temel taşlarından biri olmuştur. Ortaya çıkan bu sistem

zamanla planlama ile karakterize edilmeye çalışılmıştır. Sistem gereği demokrasi ile planlama iç içe hale gelmiş olmasına rağmen, planlamanın demokrasiye zarar verebileceği ihtimali üzerine tartışmalar ortaya çıkmıştır. Hatta demokratik sistemin kendi içerisinde, tahribata neden olan mikropların bulunduğu ve demokrasinin bir çeşit kötü kadere sahip olduğu düşünülmüştür (Myrdal, 1957).

Yerel yönetimlerin büyümesi ve demokratik modern refah devletinin alt yapısını oluşturan yönetim organlarının giderek güçlenmesi, vatandaşların kendi kaderlerini şekillendirme konusunda bir parça da olsa söz sahibi olduğu anlamına gelmektedir. Çünkü bu organlarda görev alan kişileri halk seçim ile belirlemiştir. Kamu politikaları ile kolektif kararlar alan yönetim organları, kendi aktivitelerine şablon oluşturan devlet planlamasının, hızla bir parçası haline gelmektedirler. Özel yönetim organlarının tüzüklerinde ve faaliyetlerinde yer alan, demokratik prensiplerin şeffaflığı ve etkili denetim konusunda yükselen vurgular da söz konusudur (Myrdal,1958: 75).

Sağlam ve dayanıklı bir demokrasi için katılım gücü, toplumsal sadakat ve dayanışma hissiyatı gereklidir. Günümüzü değerlendirecek olursak vatandaşların demokratik sisteme katılım seviyesi arzulanan düzeyde değildir. Güçlü bir demokrasi ile insan davranışları daha rasyonel bir hal almakta ve bu durum batılı ülkelerde varlığını hissettirmektedir.

Konuya tarihsel bir açıdan bakıldığında batılı demokrasilerin mekanizmasının içinde planlı bir gelişim sonucunda verimliliğin elde edildiği görülmektedir. Batılı demokrasiler üzerinde yapılan analizler, planlamadan çok fazla yoksun bir demokrasinin olmadığını göstermektedir.

Alman Weimar¹⁵ Cumhuriyeti'nde başlangıç düzeyinde bir demokrasi vardı. Fakat 1930'lu yılların başında aşırı safhada planların olmasından dolayı Alman demokrasisi çöktü. I.Dünya Savaşı'ndan alınan ağır yenilginin sonucu olarak Alman halkı Hitlerizm¹⁶ akımına yönelmiştir. Hitlerizm üstelik Alman halkı arasında asabiyet, asilik ve mahrumiyet duygularını ön plana çıkarmıştır. Büyük buhranın doğurduğu yaygın işsizliğin depresyonu ile bu durum kuvvetlenmiştir. Bazı batılı refah devletlerinde, buhran döneminde ekonomik planlamaya önem verilerek buhranın etkileri hafifletilmiş ve demokrasi muhafaza edilmiştir. Günümüzde halen, eğer 1931 yılı sonbaharında H. Brüning¹⁷ ve danışmanları yanlış politika izleyerek altın standardı ve ölü liberal doktrinlere tutunmasalardı Alman demokrasisinin çok zarar görmeyeceği iddia edilebilirdi (Myrdal,1958: 76).

Fransa'daki demokratik sistemin gücünün azalmasında Alman Weimar Cumhuriyeti'nde olduğu gibi aşırı planlamadan söz edilemez. Devlet merkezîyetçiliği ve bireyselleşme çabaları demokrasiyi tahrip etmiştir. Bu durum yerel yönetimin sağlıklı gelişimini engelleyerek alt yapının zayıf kalmasına neden olmuştur. Ayrıca Fransa'nın yaşamış olduğu koloni savaşları, halkı maddi ve manevi olarak ciddi felakete sürüklemiştir. Fransa'nın dışında, batılı ülkeler arasında içsel sebepten dolayı demokrasisi zarar görmüş başka bir ülke yoktur (Myrdal, 1958: 77).

Demokrasiyi etkileyen bir diğer konuda haberleşme özgürlüğüdür. Haberleşme özgürlüğü, demokrasinin temel prensiplerinden birisidir. Haberleşme hizmetleri tamamıyla ortadan kaldırılamaz ancak fiyatlandırılabilir. Bu hizmet insanları bugüne

¹⁵ 1919 ile 1933 arasında Almanya'yı yönetmiş olan cumhuriyetin adıdır (Widding, 2001).

¹⁶ İsmi Adolf Hitler'den alan ve A.Hitler'in düşüncelerini benimseyen kişilerden oluşan bir akımdır (<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=hitlerism>).

¹⁷ Heinrich Brüning, (Kasım 1885, Münster, Almanya - 30 Mart 1970, Norwich, Vermont, ABD), Adolf Hitler'in iktidara gelişinden kısa süre önce, Mart 1930 - Mayıs 1932 arasında şansölye ve dışişleri bakanı olan Alman bir politikacıdır (<http://www.nndb.com/people/751/000089484/>).

kadar hep etkilemiştir. Örneğin sadece tüketici alışkanlıklarını değil, kişilerin kullandıkları oyları ve gerçekleşen olaylara karşı kamuoyunun görüşlerini yönlendirmektedir.

Gelişmiş refah devletlerinde güç bütün gruplar arasında dengeli şekilde dağılmaktadır. Memurlar, çiftçiler ve emekliler çıkarlarını korumak için organize bir şekilde hareket ederler. Refah devletin yapısının içinde çalışanın, çiftçinin ve emeklinin organizasyonları engellenemez biçimde güçlenmektedir. Bu gruplar politik güçlerini, kendi inisiyatifleri altında olan yerel ve ulusal seçimlerde gösterirler. Ayrıca bir yönetim mekanizmasının altyapısı, güçlü ve etkili tüketicilerin organizasyonları ile genişlemelidir. Bu durum üretici organizasyonların varlığını dengeleyebilir. Tüketici organizasyonları zayıf yada hiç olmadığı zaman yönetim, kural olarak var olan üretici organizasyonların baskısı altında hareket edecektir. Böylelikle de demokratik sistem kötü yönde etkilenecektir (Myrdal, 1958: 85).

Özetle, genel seçim hakkı, güçlü yerel yönetim, haberleşme özgürlüğü, iyi düşünülmüş planlamalar, gruplar arasındaki dengeli güç dağılımı, katılım oranı, sadakat ve dayanışma hissi gibi konularda alınan yol demokratik sistem açısından önem arz etmektedir.

2.2.4. Gelişmişlik ve Az Gelişmişlik Üzerine Düşünceleri

Gunnar Myrdal'ın ilgisini çeken önemli konulardan birisi de ekonomik yapı ve az gelişmiş ülkelerin gelişimi olmuştur. Birçok eserinde bu konular üzerine fikir beyan etmiştir. Bunlardan en önemlisi de 1968 yılında yazdığı 3 ciltlik "*Asian Drama-Asya Dramı*" isimli kitabıdır. Bu çalışma Hindistan ve Pakistan'dan Filipinlere kadar 9 ülkeyi

kapsamakta ve 1960'lı yıllardaki ekonomik yapılarını, geçmişte yaşadıkları birikimleri ele alarak incelemektedir.

Yoğun emekler harcanarak yapılan *Asian Drama*, uzun bir hazırlık dönemini barındırmış ve büyük boyutlara ulaşan bir kitap olarak sonuçlanmıştır. Bu kitap çeşitli ilgi alanlarına sahip okuyucuların farklı amaçları için faydalandıkları bir eser olarak sosyal bilimlerde kabul görmüştür. Myrdal'ın önemli gördüğü noktalara değinerek kitabın genel içeriği hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır.

Tarihi ve tanımsal bölümleri atlayıp, kitabın analiz kısımlarını göz önünde bulundurarak maddeler halinde sıralarsak; (1) nüfus boyutu ve politikası hakkında 150 sayfalık bir tartışmanın ele alınması. (2) 300 sayfalık işgücünün kalitesinin sağlık, eğitim ve diğer açılardan incelenmesi. (3) 250 sayfalık bir ekonomik çöküşü de içeren politika ve kamu yönetimi analizi. (4) Düşük katılım oranı, hafta boyunca ve yılbaşı gibi özel günlerde kısa çalışma saatleri ve Myrdal'a göre en önemlisi saat başına düşük üretim oranından dolayı işgücünün yetersiz kullanımını konu edinen 400 sayfalık bir tartışma yer almaktadır. Bu konular etrafında Myrdal tarım, ticaret ve hizmet aktiviteleri, küçük ölçekli sanayiler ve modern imalat analizleri üzerinde durmuştur. Myrdal her fırsatta vurguyu üretimdeki insan faktörüne yapmıştır. Bu kitapta Myrdal ve çalışma arkadaşları tarafından neden tarım arazilerinin düşük gelir sağladığı ve mümkün olan gelişim yolları üzerine düşünülmüştür (Reynolds, 1974: 483).

Myrdal'ın bu ekonomileri ve toplumları anlaması, yakından ilgi göstermesi bu çalışma için aslında ne kadar çaba sarf ettiğinin göstergesidir. Çünkü bunlar uzun uğraş ve süre isteyen konulardır. Myrdal'ın gelişmişlik problemini nasıl kavradığını ve hangi yöntemler geliştirdiğini anlayabilmek için sadece *Asian Drama* kitabına yönelmek

yeterli olmaz. Kahire'deki gelişmişlik, azgelişmişlik ve uluslararası ekonomi derslerine ve buna benzer yazılarına da dikkat etmemiz gerekir.

Myrdal'dan önce ekonomik gelişmeler üzerine yapılmış çalışmalara karşı Myrdal'ın katkıları göz ardı edilmemelidir. Az gelişmiş ülkeler üzerine yapılan çalışmaların başlangıcı çok eski tarihlere dayanmakta, bu çalışmalar 1950'li yılların başında kendisini göstermektedir. Bahsi geçen konular ile ilgili o dönemde çok az teori ve bilgi söz konusudur ve bilimsel çalışmaların çoğu siyasi konular üzerinedir.

Gelişmişlik üzerine yapılan ilk çalışmalarda birincil vurgu sermayenin rolüne yapılmıştır. Büyüme modelleri sermayedeki artışların otomatik olarak ulusal üretime yansması üzerine geliştirilmiştir. Bu tartışmaların iyimser bir bakış açısına sahip olduğu düşünülebilir. O dönemde ki inancıya göre, zengin milletlerden gelen belirgin ve devamlı bir sermaye akışı sayesinde fakir ülkeler birbiri ardına sürdürülebilir büyümeyi başarma imkânına sahiptirler (Myrdal, 1956: 107).

Myrdal'ın katkısı, esasen bu yaklaşıma temel bir muhalefetten oluşmaktadır. Bu sayede bu yaklaşımın değişimine yardımcı olmuştur. Myrdal'ın inancına göre,

Yapılması gereken ilk iş, az gelişmiş ülkelerin yapısını ve işleyişini anlamaktır. Bu aynı zamanda, şu anki durumlarına nasıl ulaştıklarının tarihsel anlamda araştırmasını da gerektirir. Üretici enerjileri, kısıtlayan ya da serbest bırakan politik kurumların ve kültürel tavrın da araştırılması buna dahildir. Gelişmenin daha erken modellemelerinde sermayenin rolü aşırı vurgulanmıştır. Yalnızca bu kaldıracı kullanarak bir ekonomiyi kalkındırma çabası ya da gerçekten yalnızca herhangi bir kaldıracın çalıştırılması kesinlikle başarısızlığa mahkûmdur (Reynolds, 1974: 484).

1950’li ve 1960’lı yıllarda yaygın olan iyimser anlayışa karşılık Myrdal, objektif ve bağımsız bir realist görüş ortaya koymuştur. Ekonomik kalkınmanın birçok ülkede gerçekleşeceğinden emin değildir. Ancak ekonomik gelişmenin beklenildiği gibi kolay olmayacağını farkında olduğunu Kahire’deki yazılarında ifade etmiştir.

Myrdal’ın kavramsal katkılarına göz atmanın onun ekonomi bilimine olan katkısını anlamada faydalı olacağı da muhakkaktır.

2.2.4.1. *Az gelişmişlik Kısır Döngüsü*

Gelişen bölge ile kurdukları ilişkilerinden zarar gören ve gelişmesi tamamıyla sınırlanan durgun bölgeler, gelişmelerini sağlayacak alt yapı çalışmalarını tamamlama imkânlarından yoksundurlar. Durgun bölgelerin gelişmesini engelleyen bu durumu Myrdal, “*az gelişmişlik kısır döngüsü*” olarak nitelendirir (Gravier,1971:71, akt. Dinler, 2001: 116).

Alt-yapı yatırımlarını kendi imkânlarıyla gerçekleştirme durumunda olan bölgeler için Myrdal’ın ortaya attığı *kısır döngü* kavramı önem arz etmektedir. Myrdal’a göre durgun bölge ekonomik canlanmanın ilk şartı olan iyi bir yol şebekesinin yapımı ve bakımı ile sağlık tesis ve hizmetlerinin finansmanını sağlayacak olanaklardan yoksundur. İyi bir yol şebekesine sahip olmadığından dolayı bölgede ticari ilişkilerin gelişmesi güç olacaktır. Böylelikle bölge gelişme dinamizmini yakalayamayacak duruma gelecektir. Gelişen bölgenin olumsuz etkilerinden ötürü gerileyen bölge, mevcut yolların onarımını bile sağlayamayacak konuma gelecektir (Dinler,2001: 116).

Sağlık hizmetlerinin ve tesislerin yeterli düzeyde olmaması hastalığın tedavisinin gecikmesine ve zaman kaybına neden olacağı için işgücünün verimliliğinde bir azalma gözlenecektir. Sağlık hizmetlerinin uygun hale getirilememesi durumunda modern tıp kendisini batıl inançlara ve eskilerin deyimi ile kocakarı ilaçlarına ve tedavilerine bırakacaktır. Bahsedilen yetersiz altyapı ve sağlık koşulları, yoksulluğun ortadan kalkması için gerekli olan dinamizmi engelleyecektir. Sonuçta fakirlik daha da fakirleşmeye neden olurken geri kalmışlık kısır döngüsünü kırmak git gide zorlaşacaktır (Dinler,2001: 117).

Genel olarak kalkınmayı sağlayacak altyapı yatırımlarını kendi kaynaklarıyla finanse etmek zorunda olan yerel yönetimler ve ülkeler için, gelişmeyi engelleyen azgelişmişlik kısır döngüsünden bahsedebiliriz.

2.2.4.2. Gelişmenin ve Az Gelişmişliğin İşleyişi (Mekanizması)

Sosyal sistem, birbiriyle ilişkileri karşılıklı olarak yönlendirilmiş olan çok sayıda bireyin etkileşiminin teşkil ettiği sistem olarak kabul edilir. Bir ülkenin belli bir zaman dilimindeki durumu da sosyal sistemin bir parçası olarak nitelendirilebilir. Bu sistem çok sayıda koşuldan oluşur ve bunlar da nedensel olarak birbirine bağlıdır. Myrdal bunları 6 kategoriye ayırmıştır: (1) üretim miktarı ve gelirler; (2) üretim koşulları; (3) tüketim seviyeleri; (4) yaşam ve çalışmaya karşı tavırlar; (5) kurumlar; (6) politikalar. Bu kümelerin hiç biri bir diğerinden daha temel ve önemli değildir. Özellikle, (1)-(3) arası ekonomik koşullar öncelikli olarak algılanmamalıdır (Reynolds, 1974: 484).

Başlangıçta, fakir bir ülkede, (1) ve (5) arasındaki koşullar, arzu edilmeyen bir biçimde çeşitlilik göstermektedir. Genel olarak Myrdal, tek yönlü nedensel ilişkilerin bir bakıma bu koşul kümelerinden herhangi birisinin değişiminin, diğerlerini de aynı

yönde değiştireceğini varsaymaktadır. Bu değişimler, daha önceki değişime geri bildirim sağlayacak ve bu böyle devam edecektir. Koşul kümelerinin birinde gerçekleşen olumlu yöndeki hareket tüm sistemi olumlu yöne doğru hareket ettirecek ve tüm sosyal sistemdeki olumlu hareketlenme de tam anlamıyla gelişmişlik olarak kast edilen durumu oluşturulacaktır (Myrdal,1968: 1868).

Bu durumda sosyal bilim araştırmalarının görevi, sistemdeki çeşitli tepki katsayılarını taramaktır. Gelişme politikasının görevi ise sistemin yukarı doğru yani olumlu yönde hareket etmesini sağlamaktır.

Kümülatif bir yukarı yönlü sürecin olma ihtimalinin var olduğu bir durumda, bunun avantajlı ve istenen birincil bir gelişmeden kaynaklanacağını söylemek mümkün değildir. Zira sistemde yüksek seviyede atalet ve uzun zaman aralıkları mevcuttur. Başta yüksek nüfus artışı olmak üzere, istenmeyen dış kaynaklı eğilimler mevcut olabilir. Gelişimin kendisi çeşitli birçok negatif geri dönüş oluşturabilir. Örneğin, toprak ıslahına yol açan aşırı sulama ya da eğitilmiş bir işsiz kesimin meydana gelmesine neden olan eğitim programları. Bu tip negatif eğilimlerin üstesinden gelmek Myrdal'ın tabiri ile "büyük bir itme" gerektirebilir. Bu yalnızca yüksek miktarda sermayenin akıtılması değil, sistemin temel durumlarının birçoğu üzerinde aynı anda çalışmak demektir (Reynolds, 1974: 485).

2.2.5. Ekonomik Modellerin Kısıtlamaları Hakkındaki Görüşleri

Myrdal, Harrod-Domar tipindeki sermaye temelli modeller başta olmak üzere yalnızca birkaç ekonomik veri üzerinde durarak, gelişim problemini analiz eden modellere eleştirel yaklaşmıştır. Bu modeller genelde tamamen birikimseldir. Bu iyi bir piyasaya ve esnek üretim faktörlerine sahip bir ekonomi için anlam ifade ederken, daha

az gelişmiş ülkelerin parçalanmış ekonomileri için bir anlam ifade etmez. İki sektörlü büyüme modellerinin, tek sektörlü modellerin noksanlığını açığa çıkarıyor olmasına rağmen, kullanılabilirlik açısından Myrdal, bu modellerin çok yararlı olduğu kanaatinde değildir. Aynı zamanda, sermaye-üretim oranının önceden tahmin edilmiş değerlerinde bir sabitlik olması da söz konusu değildir. Bu oranının birçok şekilde tanımlanabileceği unutulmamalıdır. Ülkeler bazındaki ekonomik sektörler ve zaman periyotları bağlamında bu oran çok çeşitli bir seyir izlemektedir. Myrdal sermayeyi ziyan etmekten daha kolay bir şeyin olmadığını vurgulamıştır (Reynolds, 1974: 485).

Bu modeller üretim miktarı, koşulu ve gelire odaklanırken, tüketim seviyesinin üretimde hiçbir geri besleme etkisi olmadığını varsayarlar. Ayrıca davranışlar ve kurumlara verilmesi gereken önem de verilmemiştir. Bu durum değerlerin ayarlanabileceği, üretimdeki artışların, kurumlar ve davranışlar üzerinde istenilen değişikliği oluşturacağı varsayımına dayanmaktadır (Myrdal, 1974).

Myrdal kuvvetli bir biçimde gelişim planlamasını desteklemesine rağmen, ağırlıklı olarak geleneksel ekonomik modellere dayanan bir planlamaya yönelik genel yaklaşıma da eleştirel yönden bakmaktadır. Sermayenin ana değer olarak muamele görmesiyle kalkınma planları devlet fonlarının, sermaye oluşumu ve diğer kalkınma amaçları için paylaştırılması temeline dayanıyordu. Bu finansal planlama, çoğu zaman dikkatli fiziksel bir planlama ve yeterli proje değerlendirmesi ile de desteklenmiyordu. Kurumsal devrimler gibi biraz finansal gider gerektiren ya da hiç gerektirmeyen ölçümler de, gözden kaçma eğilimine sahipti. Özel yatırımların tahminleri genelde istenilen yatırımı sağlayacak politikalar, akıllarda kesin şekillenmeden havadan çıkarımlarla yapılmaktadır. Bu da yapılan yatırımlarda istenilen sonucun elde edilmesine engel olmaktadır (Reynolds, 1974: 486).

Myrdal kurumsal reform, vergi politikaları ve diğer düzenleyici ölçütleri içeren anlamlı bir kalkınma programının devlet harcamalarından ziyade daha çok göze görünür olan bir politik program olarak tasarlanması gerektiğini belirtmiştir. Myrdal buna ters bir biçimde, varsayılan bir çok kalkınma planının sadece atıllığı örtmek işine yarayan kâğıttan cephelerden ibaret olduğunu da savunmuştur (Myrdal,1974: 731).

2.2.6. Birleşmiş Milletler, Tarım ve Dünya Ekonomik Devrimi

1960'lı yıllardan önce az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelerdeki teknik bilgileri uygulaması halinde gıda üretiminde, nüfusa göre daha hızlı bir artış olacağı tahmin ediliyordu. Ancak durum beklenildiği gibi olmadı ve artış hızı tatmin edici düzeye ulaşamadı. Teknik bilgiler aracılığıyla az gelişmiş ülkelerde ölüm oranlarının düşürülmesi ve gelişmiş ülkelerin bu ülkelerden yapmış oldukları ithalatın arttırılması düşünülmüştü. Ancak bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için Teknik bilginin mevcut şeklini az gelişmiş ülkelerdeki koşullara adapte etmek yerine özellikle bu ülkelerin sorunlarına yönelik yerel araştırmalar teşvik edilmeliydi. Sanayileşmenin iş gücü talebini arttırmadaki etkisi az olduğundan yeni tarım teknolojilerinin iş gücü ağırlıklı olması gerekmektedir. Az gelişmiş ülkelerde ihtiyaç duyulan kurumsal reformlar yeni nesli böyle bir teknolojinin benimsenmesine özendirilmelidir. Artan nüfus için yiyecek üretiminin arttırılması ihtiyacı az gelişmiş ülkelerde de giderilmelidir. *Birleşmiş Milletlerin Gıda ve Tarım Örgütü'nün (Food and Agriculture Organization-FAO)* önemli amacı olan az gelişmiş ülkelerdeki yiyecek üretiminin arttırılması Myrdal'a göre, Birleşmiş Milletler'in politik yapısı tarafından ciddi şekilde baltalanmıştır (Myrdal,1965: 889).

Karl Marx'ın ilk sanayi ülkesi olan İngiltere'yle ilgili yaptığı çalışmanın temelinde olduğu gibi dünyanın asıl işçi sınıfını, az gelişmiş ülkelerde arazisi olmayan ya da toprak kirasını ürünle ödeyen çiftçileri de kapsayan tarım işçileri ve çok küçük arazilere sahip köylüler oluşturmaktadır. İş gücünün yarıdan fazlasının tarımla ilgilenmesine rağmen açlık ve yarı açlık birçok az gelişmiş ülkede yaygındır ve genelde açlıkla mücadele edenlerin çoğunu tarımla uğraşan fakir kesim oluşturmaktadır. Latin Amerika ülkelerinin pek çoğunda da bu böyledir (Marx, 1990: 411- 417).

Myrdal'ın düşüncesi ile FAO'nun, amacını yerine getirebilmesi için az gelişmiş ülkelerde yapılacak reformları teşvik etmesi ve bu ülkelerin zengin ülkelerle olan ilişkilerinde bu zamana kadar olduğundan daha ihtilalci bir rol oynaması gerekmektedir (Myrdal, 1965).

2.2.6.1. Birleşmiş Milletlerin Desteğine Engel Olan Faktörler

Birleşmiş Milletler, genellikle sosyal, ekonomik ve teknik alanda uzmanlaşmış uluslararası kuruluşlar için teknik şirketler ile anlaşma yoluna giderek bu kuruluşları düzene sokmak istemiştir. Bu uluslararası kuruluşların arasında FAO'da yer almaktadır. Birleşmiş Milletler'in karşısına bu süreçte ciddi engeller çıkmıştır. Kendi genel kurulu ve alt organları işlevini yerine getiremez hale gelmiştir. Sekreteryası ve uygulayacağı eylemler için mutlaka gerekli olan bütçe yetkisi şüpheli olarak çıkarılan yasalarla hile ve manevralara maruz kalmıştır. Uzun meclis tartışmalarının sonunda kurulun kendi çalışmaları tamamen durdurulmuştur. Bu durum dünyanın birçok bölgesinde açık kavgaların yapıldığı bir dönemde olmuştur. Bu kavgaların etkisi ile artık kurum ekonomik ve sosyal sorunlardan çok barış yanlısı mücadele içerisine girmiştir (Reisman, 1993).

Birleşmiş Milletlerdeki bu çok tehlikeli durum, daha çok zengin ve gelişmiş ülkelerin politik çekişmeleri yüzünden meydana gelmiştir. Reisman, bu çekişmenin başlangıçta önemsiz bir finansal konu gibi görülebileceğinden bahsetmiştir. Ancak ona göre derinlemesine incelendiğinde aslında Kore Savaşı'ndan sonra benimsenen çözümlerin barış ve yasallığını sağlaması gereken BM Genel Kurulu'nun bir rolü olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çekişmenin aralarında FAO'nun da bulunduğu özelleştirilmiş devletlerarası kuruluşlar için ciddiyeti, çözümün Amerika Birleşik Devletleri'nin Birleşmiş Milletler'e teknik destek faaliyetleri için kaynak vaadinde bulunmasıyla vurgulanmıştır (Reisman, 1993).

Bu hareket birçok az gelişmiş ve gelişmiş ülke tarafından sıcak karşılanmamıştır. Bu olay fakir ülkeleri, aslında politik meseleyle ilgilenen diğer tarafın yanına çekmek için kandırma amaçlı bir ekonomik baskı olarak yorumlanmıştır. Myrdal ise bu hareket ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etti:

Ben bu duygunun Amerika Birleşik Devletleri'nin içinde yer alan ve gittikçe yaygınlaşan bir duygu olduğunu ve bu hareketin sadece bir manevra olarak algılandığını biliyorum. Kişisel olarak, ABD'nin kendi payını omuzlamaktan çekilmeyi ciddi anlamda asla düşünmediğine ve aslında paylaşması gerekenden çok devletlerarası kuruluşlar tarafından verilen teknik desteğin fiyatlarıyla ilgilendiğine eminim (Myrdal, 1965: 890).

Bu olay sosyal, ekonomik ve teknik alanlarda çalışan kuruluşlarla ve ağırlıklı olarak politik alanda çalışan Birleşmiş Milletler arasındaki bağlantıdan kaynaklanabilecek birçok tehlikenin su yüzüne çıkmasını sağlamıştır. FAO yada Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO) gibi birçok kuruluşun faaliyetleri

Birleşmiş Milletlerde olduğu gibi politik gözükmemektedir. Bu önemli kuruluşların Birleşmiş Milletler gibi bir çıkmazın içerisine sürüklenmesine izin verilmemelidir. Süper güçler kendilerini, uluslararası bir kurumun gelişimi için uzun zamandan beri gerekli bulunan prensipleri uygulamaya zorlamalıdır. Politik çekişmelerin teknik yönetime müdahalede bulunmamasının işleyiş açısından çok önemli olduğu anlaşılmalıdır (Ryan, 2000: 33-35).

On yıllık Birleşmiş Milletler yöneticiliği tecrübelerimden bildiğim kadarıyla hükümetler son derece karmaşık işlerini yürütürken müdahalede bulunmama zorunluluğu onlara sürekli olarak hatırlatılmalıdır. Ancak şunun altını özellikle çizmek isterim ki bu hükümetler kendilerine tarafsız fakat aynı zamanda katı bir üslupla hatırlatmada bulunan uluslararası memurlardan çekinecek ve onlara saygı duyacaklardır (Myrdal, 1965: 891).

Politik çalışmalardan dolayı Birleşmiş Milletler'in özelleştirilmiş organlarla bağı güçlenecektir. Bu bağ aracılığıyla ekonomik ve sosyal programlar hazırlanmaya zorlanırsa, cesur ve katı memurlar veya ilgili çalışanlar tarafından güçlü bir itiraz ve direnç gösterilmesi gerektiğini Myrdal'ın söylemlerinden anlayabiliriz. Ayrıca az gelişmiş ülkelerin hükümetlerinin politik çatışmalardan kaynaklanan gelişmelere müdahale etmekten kaçınmaları Myrdal'ın yazılarında vurguladığı bir diğer konudur.

2.2.6.2. Teknolojiyi Ekonomik Kalkınmaya Adapte Etmek

Myrdal'ın bu konuyu ele aldığı dönemde zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki gelir uçurumu giderek büyümekteydi. Bu manzara genellikle her dönemde

rastlanılan bir durumdur. Ancak zengin ülkeler sanayileşmesini tamamlarken fakir ülkelerin süregelen bir durgunluğa terk edilmesi 20. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Amerika'da Başkan Kennedy'nin tasarısında 1960'lı yıllar Kalkınma Çağı olarak ilan edilmişti. Bu ilan bilimin yararlarının geliştirilmesi için verilmiş bir söz niteliğindedir. Böylece sanayi devrimi yerini tüm dünyada ekonomik devrime bırakacaktı. Ancak beklenildiği gibi olmadı ve az gelişmiş ülkeler duraklama çağına girdi. Pek çoğu kişi başına düşen gelir ve yaşam standartları bakımından çok geri seviyede kaldı. Bu arada zengin ülkeler her zamankinden daha hızlı bir ekonomik gelişme kaydetmiştir (Unicef, 1996).

Az gelişmiş ülkelerin çoğu genellikle artan sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle karşı karşıya olduğu için özellikle tarımla uğraşan insan kitleleri, ortalama rakamların gösterdiğinden daha sefil ve yoksul bir hayat sürmekteydi. Deneyimli devlet adamları ve bilim adamları çok uzun bir zamandır gelişmiş ülkelerde hızla gelişen bilimsel ve teknik bilginin, az gelişmiş ülkelerde üretim artışına dönüştürüleceği yönündeki umut ve beklentilerini açıklamışlardır. İktisatçılar ve hatta sosyologlar böylesi bir dönüştürmenin yol açacağı zorluklara dikkati çekme eğilimindeyken; bu tartışmada yer alan diğer katılımcılar gibi onlar da büyüyen bilimsel ve teknik bilginin bünyesinde, az gelişmiş ülkelerdeki planlamacıların yaşadıkları sorunlar için bir umut görüyorlardı. Ancak gelişen bilimsel ve teknik bilginin az gelişmiş ülkeler için olumsuzluklar meydana getirdiğinin farkına az sayıda kişi varabilmiştir. Az gelişmiş ülkelerde, nüfus artışının hızlanması ve uluslararası ticari ilişkilerin kötüye gitmesi bu ülkelerde istikrarsız durumların oluşmasına neden olmuştur. Bu da büyük ölçüde zengin ülkelerdeki bilimsel ve teknik bilgideki ilerlemeden kaynaklanmıştır (Myrdal, 1965: 892).

Nüfus patlaması, az gelişmiş ülkelerdeki nüfus oranını gelişmiş olan ülkelerde hiç görülmediği kadar yüksek oranlara itmektedir. Ancak nüfus artışı bu ülkelerdeki insanları giderek yoksullaştırmakta ve kalkınmalarına büyük engeller oluşturmaktadır. Nüfus artışındaki en önemli neden ise doğum oranı sürekli artma eğilimindeyken ölüm oranındaki hızlı düşüştür. Ölüm oranındaki düşüşün sebebi en düşük gelir ve hayat standardında olan insanların bile ölümü engelleyecek ucuz yollar geliştirerek ilaç, bilim ve teknoloji gibi konularda ilerleme kaydetmeleridir. Şu unutulmamalıdır ki teknoloji hayatları kurtarmıştır ancak hepsi için daha büyük yoksulluklar meydana getirmiştir (Myrdal, 1987: 534).

Zengin ülkeler tarafından talebin arttığı petrol ya da başka kaynaklara sahip olan birkaç ülkenin haricindeki diğer az gelişmiş ülkelerde ihracat oranlarının Birinci Dünya Savaşı'ndan beri düşüşte olduğu görülmektedir. Ticari alandaki bu kötüye gidişin açıklaması bu ürünlere olan talepteki düşük gelir esnekliği ve bazı açılardan da zengin ülkelerin koruma politikalarıdır. Bir diğer neden olarak da sanayileşmiş ülkelerin daha önceden az gelişmiş ülkelere ithal ettiği ürünlerle aynı türden ürünler üretmesi gösterilebilir. Üretimdeki bu artış büyük oranda bilimsel araştırmalara bağlıdır. Az gelişmiş ülkelerdeki ürün ihracatlarını kötü etkileyecek olan teknolojik gelişme açık şekilde görülmektedir. Bu ülkelerin yarışta olduğu her bir yerde, üretkenlik hızla artış göstermektedir. Sanayi ham madde birikimi hızlı bir şekilde artmakta, ham madde yerine geçen maddeler ucuzlamakta ve yeni maddeler üretilmektedir (Myrdal, 1965: 893).

Myrdal, çalışmalarında bu konuyla ilgili Latin Amerika'daki önemli bir örneğe vurgu yapmaktadır:

Yakın gelecekte kahvenin ham maddesi yerine geçebilecek yeni bir maddenin üretilmesi fikri pek hoş karşılanmamıştır. ABD’de birçok laboratuvar kahve lezzetini oluşturan bileşenlerin saptanması için çalışmaktadır. Çay ve kakaonun da aynı tehlike içine girmesi oldukça muhtemel bir durumdur. Eğer kahve hatta sonra da kakao ve çay maddeleri sentetik madde üretimi tehlikesine girerse, az gelişmiş ülkelerin ticari hayatlarında hızlılaşan bir kötüleşme yaşama olasılıkları yüksektir. Eğer ipek, yün, pamuk ve lastik için de bu ham maddelerin yerini alabilecek daha iyi ve daha ucuz maddeler üretilirse bu durum daha da kötüleşebilir (Myrdal, 1965: 893).

Tıbbi ve doğal bilimdeki ilerlemeler de az gelişmiş ülkelerin ekonomik kalkınmasına büyük engeller oluşturmuştur ve oluşturmaya da devam edecektir. Myrdal’a göre bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirecek plana yardımcı olmasını sağlayacak yollar üretilmelidir. Az gelişmiş ülkeler, zengin ülkelerdeki bilgi ilerlemesini engelleyemezler. Bunu yapmayı isteyemezler isteseler bile bunu başaramazlar. Bundan dolayı nüfus patlamasının sosyal ve ekonomik sorunların artışına neden olması, az gelişmiş ülkelerin zengin ülkelerdeki gibi tıbbi anlamda gelişmemesine sebep olarak gösterilemez. Medeniyetlerin ortak hedeflerinden biri de hastalık ve ölümü engelleyebilmek için gerekli olabilecek her yolun kullanılmasıdır. Bu hedefler Batılı ülkelerin ve komünist devletlerin, zengin ve fakir tüm ülkelerin ortak amacıdır. Hiç kimse sağlık araştırmalarının kesilmesini ya da az gelişmiş ülkelerde ölüm oranını dengelemek için araştırmaların kullanımının yasaklanmasını isteyemez. Az gelişmiş ülkelerin ihracat imkânlarına zarar veren bu

bilimsel ve teknolojik gelişmelerin durdurulması ya da kullanılmaması da beklenmemelidir (Myrdal, 1965: 893).

İskandinav ülkeleri mantıklı medeniyetlerdir. Bizler çok büyük ihtimalle herhangi bir alandaki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin engellenmesini istemeyiz. Bilimsel ve teknolojik gelişmenin az gelişmiş ülkelere zarar verme eğilimini yok etmek için gerekli olan doğrudan az gelişmiş ülkelerin neye ihtiyacı olduğunu belirlemek ve araştırmalar yapmaktır. Örneğin, Avrupa'daki zengin ülkelerde tarımın yedi misli artmasının sebebi yıllardır süren iklim, su ve türlü gübrelere bağlı olarak kalabilecek çeşitli topraklarla ilgili araştırmalardır. Tamamen farklı doğal koşullara ve üretim etkenlerine sahip tropikal ve yarı tropikal ülkelerle ilgili nispeten çok az ayrıntılı araştırma yapılmıştır (Myrdal, 1965: 894).

Özetle, bilim ve teknolojideki hızlı ilerlemenin etkisi altında gerçekleşen ekonomik devrimin az gelişmiş ülkelerdeki insanların standartlarını düşürmekle kalmayıp aynı zamanda bu insanları çok gerilere götürdüğü ortadadır. Myrdal'a göre tehlikeyi görmek modern teknolojiyi, az gelişmiş ülkelere benimsetmek ve adapte etmek için yeterli değildir. Tehlikeyi fark etmenin yanında az gelişmiş ülkelerdeki üretim problemlerine yönelmek gereklidir.

2.2.6.3. Kısa ve Uzun Dönemde Sanayi İstihdamı ve Sanayileşme

Nüfus patlamasından sonra planlama yapanların önemle üzerinde durması gereken bir diğer konuda az gelişmiş ülkelerde işgücünün hızla artış göstermesidir. Az

gelişmiş ülkelerdeki nüfusun genç olması, nüfus artışında muazzam bir moment olan yüksek doğurganlık oranının bir sonucudur. Myrdal, bu bağlamda doğum oranındaki bir düşüşün gelecek 15 yıl içindeki iş gücünü herhangi bir şekilde etkilemeyeceğini ve ilerideki 20 yıl için de çok küçük bir etki göstereceğini söylemektedir. Myrdal, az gelişmiş bir ülkede doğum oranının düşmesinin çok yavaş ve aşamalı bir süreçten geçeceğini belirtmiştir. Bundan dolayı Myrdal, bu yüzyılın sonuna kadar hatta daha uzun bir zaman sonra bile az gelişmiş ülkelerde iş gücünün bir yılda % 2'den fazla bir artış göstereceğini ve Latin Amerika'da doğum oranının yaklaşık % 3 artacağı tahmininde bulunmuştur (Myrdal, 1965).

Sanayileşme az gelişmiş ülkelerde en önemli hedeflerden biridir. Sanayileşme hedefine ulaşılabilmesi için işgücünde gözle görülür hızlı bir artış olması gerekir. Özellikle de toprak başına düşen insan sayısının çok olduğu ülkelerde bu durum gözlenmektedir. Ancak bu süreçte bir konu asla unutulmamalıdır: belli bir zamandan sonra sanayileşme önemli bir iş imkânı sağlamayacaktır. Çünkü sanayileşmenin doğurduğu iş gücü ihtiyacı sadece hızlı sanayi gelişiminin değil aynı zamanda başladığı düzeyin düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Myrdal, 1959).

Kullanılabilir kaynaklara, sermayeye ve teknik personele olan yatırımlar çok büyük boyutlara ulaşmış olsa bile, rasyonellik, modernlik ve makineleşmeden dolayı ek işgücü talebi azalacaktır. Rasyonelliğin erken başladığı emek yoğun endüstrilerde endüstri geleneksel üretim tekniklerini bırakacak ve gelişmelere ayak uyduracaktır. Bu da işçilerin bir kısmının endüstri tarafından işlerine son verilmesi ile sonuçlanacaktır. Endüstriyel kalkınmanın ihracat ve ithalat açısından da büyük avantaja sahip olduğu ortadadır. Ancak az gelişmiş ülkelerin hiçbiri özellikle de bu konularda fazla gelişim gösterememişlerdir (Cypher ve Dietz, 2009: 433).

Sanayileşmenin ilk aşamalarında, etkilerini düşürücü, yok edici ve işgücü sağlamaya yönelik gelişmeleri baltalayıcı engeller olacaktır. Avrupa Ekonomi Komitesi Sekreterliği'nin Orta Asya Sovyet Cumhuriyetleri'nin gelişimiyle ilgili yaptığı bir çalışmada önemle üzerinde durulan, tüm sanayileşme çabalarına rağmen üretimdeki iş gücünün 20 yıl öncesinde olduğu gibi azalma eğilimine girdiğidir (www.unescap.org). Ancak bu dönemin sonunda sanayi tabanı yeterince genişlemiş ve böylece devamlılık gösteren iş gücü ihtiyacında hızlı bir artış sağlanmıştır.

2.2.6.4.Sanayileşme, Tarımsal Gelişme ve İstihdam

Az gelişmiş ülkelerde sanayileşmenin iş sağlayıcı etkilerinin daha az hatta daha olumsuz olacağı ve iş gücünün yılda ortalama olarak yaklaşık % 2 ile % 4 oranında artacağı şeklindeki Myrdal'ın yaşadığı döneme ait bulgular birleştirildiğinde; iş gücündeki bu artışın büyük kısmının, temel olarak sanayinin dışında tarım alanında olması gerektiği sonucuna varılmaktadır (Myrdal, 1968).

Şehirlere taşınarak yoksulluktan ve baskıdan kaçmaya çalışan iş gücü fazlalığı çoğunlukla küçük ticaret yollarına, değişik türlerdeki hizmetlere ya da tarım sektöründe olduğu gibi iş gücünün yetersiz kullanımıyla yoğrulmuş işlere yöneleceklerdir. Myrdal bu durumun, tuhaf işler arayanların, işsizlerin ve dilencilerin sayısını artıracığını söylemektedir. Ayrıca Myrdal, az gelişmiş ülkelerdeki kentleşmenin sanayileşmeyle eş değer olmadığını belirtmektedir (Myrdal, 1965: 896).

Tarım alanında dinamik gelişme çabalarının yokluğu durumunda, sanayileşme için en şiddetli girişimler bile özellikle de en fakir tabakadaki ve ülkelerdeki kitleleri daha da artan bir yoksulluğa sürüklemeye eğilimini engelleyemeyecektir. Böylece, bütün

az gelişmiş ülkelerdeki gelmiş geçmiş en büyük ekonomik sektör olan tarım ve tarımsal gelişme, temel mesele ya da Dünya Gıda Kongresi'nin ifade ettiği gibi “ekonomik kalkınmanın temel taşı” olarak kalacaktır (BIFAD, 2003). Tarım sektörü birçok ülkede nüfusun yarısından fazlasının geçimini sağlamaktadır. Bu oran Asya ve Afrika'da genellikle %80'in üzerindedir. Az gelişmiş ülkelerde tarımsal iş gücünü köklü bir şekilde artırmaksızın önemli bir ekonomik gelişmenin olacağına inanmak oldukça tehlikeli bir hayaldir (Karshenas, 2001).

İş gücünden yeterince faydalanılamaması planlamacılar için ciddi bir zorluktur ve bu olay iktisatta bilinen ‘eksik istihdam’ deyimine oldukça uygun bir durumdur. Bu yüzden mantıken tarımsal politika sürekli ve hızlı büyüyen, faydalanılmayan iş gücüne daha yoğun şekilde yönlendirilmelidir. Birçok az gelişmiş ülke bulunduğu tropikal ve astropikal alanları hesaba katarak, zengin ülkelerdeki hızlı tarımsal ilerlemenin türü ve kapsamına ait detaylı, yerelleştirilmiş ve yoğun bir araştırma yapmamıştır. Zengin ülkelerdeki tarımsal gelişme, tarıma bağlı iş gücündeki hızlı bir düşüşle her zaman desteklenmiştir. Bu ülkelerin araştırma ve tekniklerinin daha az insan gücüyle daha çok üretim sağlamaya yönelik olması çok doğaldır. Az gelişmiş ülkelerde bu politikanın izlenmesi mümkün değildir. Tarımdaki kaçınılmaz iş gücü artışı büyük problemler oluşturmaktadır. Eğer bu durum çözülmezse insanlar için artan bir yoksullukla sonuçlanacaktır (Myrdal, 1965: 897).

Kısacası, az gelişmiş ülkeler ve bütün insanlık, bu umutsuz ve tehlikeli durumda zor olan bu görevde başarısız olmayı kaldıramaz. Myrdal'ın da yazılarında belirttiği üzere, iş gücü girdisinde çok büyük artış ve etkinlik oluşturabilecek ve dönüm başına mahsul oranını da artıracak yollar olduğunu düşünmek ve bunları uygulamaya koymak oldukça mantıklıdır. Ayrıca bir çok Latin Amerika ülkesinin henüz

kullanılmamış arazilere sahip olması da onları avantajlı kılmaktadır.

2.2.6.5. Tarımsal Gelişme ve Kurumsal Reformlar

Geliştirilen yeni teknolojilerin yararlı hale getirilmesinde oluşan temel engelleri politik, kurumsal ve kişisel olarak sınıflandırabiliriz. Az gelişmiş ülkelerde güç arazi sahiplerinde ya da arazileri kiralayan kişilerin elindedir. Hatta politik kontrol altındaki ulusal liderler bile ağalar, tefeciler ve diğer aracılar tarafından bazen güçsüz ve aciz hale getirilmiştir. Genellikle köylerde ortaya çıkan bu durum benzer bir şekilde parlamentoda da görülmektedir. Fakir insanlar özellikle de köylüler çoğu zaman başkaldırmazlar. Onlar, duyarsızlık, ilgisizlik ve fakirliklerinden doğan ve süregelen batıl inançları içinde boğulmuşlardır (Myrdal, 1965: 897).

Bu gerçekler hakkında genel bir uzlaşma vardır. FAO bu problemi çözmek için cesaretle çalışmıştır ve arazi reformuna dair kararlılık aynı yönde devam etmiştir. Ancak uygulamada az gelişmiş ülkeler arasında düşük düzeyde bir başarı gözlemlenmiştir. Tarımsal iş gücünde süregelen artışla beraber bu durum oldukça tehlikeli bir hal almıştır. Az gelişmiş ülkelerdeki politik kurumların, arazi ve mülkiyet hakkı reformlarını tetiklemeleri gerekmektedir. Böylece Marx'ın elverişsiz halk kitleleri ve eşitsizliğin sonucunda, kaçınılmaz hale geleceğini öne sürdüğü şiddet devrimi hipotezi çürütülmüş olacaktır. Bu görüş çerçevesinde sanayileşmeyi az gelişmişliğin her derdine deva olacak bir olgu olarak düşünmek tehlikelidir. Çıkar çevreleri, tembelleşmiş insanlar ve diğer pek çok güçlü isteklere sahip kişilerin zorluk çıkarmasından dolayı tehlike büyüktür. Myrdal'a göre,

Eğer sanayileşme görüntüsü popüler düşüncede “hareket” olarak bilinen “kendi kendini geçindiren” büyüme yöntemi olarak inşa edilebildiği takdirde, insanlar köylerdeki ekonomik ve sosyal düzenin sürdürülmesinde başarılı olamadıklarında çok da endişelenmemeleri gerektiği düşüncesine sahip olabilirler. Böylelikle de tarımsal emek ve toprak verimliliğini arttırmak mümkün olabilir (Myrdal, 1965: 898).

Aynı zamanda belki yabancı sermaye ve teknisyenlerin yardımıyla da olsa fabrikalar kurmak, köylerdeki ekonomik ve sosyal düzeni, milyonlarca yoksul insanın hayata ve işe bakışını değiştirmek daha kolay olacaktır. Sanayileşmeye karşı olmak pek de mantıklı değildir ve az gelişmiş ülkelerde başarılı olanların çoğu da sanayileşme ile doğrudan ilgilidir.

Gerekli olan kurumsal reformlar ilk etapta az olan sermayenin yabancı döviz oranla az kullanılmasıdır. Dahası tarımda ihtiyaç duyulan buluşlardan çoğu, arazideki kalıcı ilerlemelerin tümü için kullanılmayan iş gücünün harekete geçirilmesi gibi yoğun emek gerektiren türdendir. Aynı şekilde eğitim, sağlık ve hijyeni artırma çabaları çok sermaye veya yabancı döviz harcaması gerektirmez. Bir çok az gelişmiş ülkede bu çabalar verimlilikleri göz önünde bulundurulmadığı takdirde bile oldukça zayıftır (Cypher ve Dietz, 2009).

Tarımsal reformlar ve diğer gelişme çabaları sermaye ve yabancı döviz yatırımı gerektirir. İhtiyaçlar, sanayileşmeyle tutarlıdır. Gübre, araç ve tarımsal makine üretimi için fabrikalar kurulması pek de üretken bir durum değildir. Ancak tarımda karşı karşıya bulunan umutsuz durumda mantıklı bir kalkınma planı için bu fabrikalar zorunludur. Kalkınma planlamasında daha ileri noktalara ulaşan ve planlarında sanayileşme

ihtiyacını vurgulayan birkaç az gelişmiş ülke için Myrdal'ın analizlerinde vardığı sonuç bu ülkelerin kalkınma çabalarının tamamında başarı ya da başarısızlık için büyük bir önem taşıyan tarımsal gelişmeye yönelmeleri gerektiğidir (Myrdal, 1965: 899).

2.2.7. Eksik İstihdam Teorisi ve Kavramı Üzerine Yorumları

Myrdal, Batılı ülkelerin eksik istihdam ve gizli işsizlik kavramlarının uygun olmayan ekonomilere uyarlanmasına karşı çıkmıştır. Geleneksel yaklaşıma göre işçi başına düşen düşük emek girdisi irade dışıdır ve eksik olan bu emek bir “hâlihazırda kullanılabilir emek arzı” oluşturur. Bu Batı için gerçekçi bir yaklaşım olabilir. Ancak Güney Asya'da “hâlihazırda kullanılabilir emek arzı” ve “emek rezervi” arasındaki ayrımı yapabilmek şarttır. Birinci kavram genelde küçük boyuttadır. Diğeri ise çok daha geniş boyutlardadır öyle ki basitçe para talebinin artırılması ile aktive edilemez. Myrdal'a göre, çalışma eylemi, emekten düşük bir şekilde faydalanmayı sürekli hale getirmeye eğilimli kültürel ve kurumsal bir matrisin içine gömülü durumdadır. Bu ülkeler, emek fazlasının olduğu bir duruma fazlasıyla alışmış durumdadır. Myrdal, kimsenin politik varsayımlarda bulunmadan emek rezervi hakkında konuşamayacağını iddia etmiştir. “Emek rezervinin büyüklüğü, uygulanması planlanan politika ölçütlerinin bir fonksiyonudur ve objektif olarak ölçülemez ya da tanımlanamaz” (Myrdal, 1968: 1002).

Geniş ölçeklerdeki emeğin, çıktı düzeyinde herhangi bir kayıba uğramadan, tarım sektörü dışına transfer edilmesi ile ilgili birçok tartışma yapılmıştır. Bu tartışma bir saatlik çalışma ve işçiler arasında kronik bir karışıklığa yol açmıştır. Bu görüşün genel dayanağı makul olmayan, tarımdaki emeğin sıfır marjinal üretkenliği varsayımıdır. Bu her durumda gerçekte çok nadir gerçekleşecek bir olaydır. Gerçek

sorun, az gelişmiş yerlerde yaşandığı gibi, kırsal kesim nüfusu arttığı takdirde, emek faydalanmasının ve üretkenliğin ne duruma geleceğidir (Myrdal, 1968: 1003).

Myrdal eksik istihdam yerine, iş gücü faydalanması kavramını önermiştir. Faydalanmanın boyutları: (i) işgücüne katılım oranları; (ii) işin devam süresi (gün ve yıl olarak) ve en önemlisi (iii) çalışmanın yoğunluğu ve etkinliğidir. Bu üç bileşenin hepsi de hem kırsal hem de geleneksel kentsel ekonomilerde düşük olma eğilimindedir. Myrdal'ın düşüncesine göre sorunun çözümü, bu üç bileşenin neden düşük olduklarını analiz etmek ve hangi politikaların bu geniş potansiyel rezervlerin önünü açabileceğini bulmaktadır (Reynolds, 1974: 486).

2.2.8. Ulusal Ekonomik Birleşme ve Uluslararası Ekonomik Birleşme Üzerine Fikirleri

20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası ekonomik birleşmelerin hız kazandığı görülmektedir. Başlangıçta bazı zengin batı ülkelerinin birleşmesinden oluşan topluluk, göz alıcı bir şekilde kendi içerisinde ekonomik işbirlikleri yapmakta ve deneyimlerini grup üyelerine aktarmaktaydı. Grupta yer alan bazı ülkelerin kalkınma açısından zorluklarla mücadelesinin devam ettiği göze çarpmaktadır. Genellikle bu ülkelerin korkulan ekonomik durumlarından kurtulmaları için uluslararası entegrasyonlarda bu ülkelere dikkat çekilmekte ve durumlarının iyileştirilmesi için politikalar uygulanmaktaydı (Myrdal, 1956: 32).

Bahsi geçen zengin batı ülkelerinde ekonomik işlemler, kendiliğinden otomatik olarak süregelmekte, yüksek seviyede ekonomik kalkınmaya sahip ülkelerde ise eğitim sisteminin ülkenin her bölgesinde ve her sınıf insanında gelişmiş olduğu görülmektedir. Kültürel ilerleme ve milli birlik bilincinin gelişmesi, ulaşım ve iletişim imkânlarının

uygun olması ile birlikte batı ülkelerinde bir endüstrideki gelişim, bir diğer endüstriye hızlı ve etkili bir şekilde yayılmaktaydı. Bu durum tekrardan ekonomik süreci kamçulamakta ve teşvik etmekteydi (Myrdal, 1958: 112).

Aynı zamanda bu koşullar altındaki ekonomik ilerleme, iç eşitsizlikleri de azaltma imkânı vermektedir. Grup üyeleri tarafından desteklenen ekonomiler ve eşitsizliklerin azalması, zengin ülkelerde etkili bir devlet yönetim şekli olan siyaset demokrasi için sıkı bir temel oluşturmaktaydı. Böylece demokratik siyasi araçlar, ekonomik sistemlerin Batılı ülkelerin herkese eşitlik ve özgürlük fırsatı ideallerine uygun bir şekilde yönetilmesi için kullanılabilir olmaktadır (Myrdal, 1956: 38).

Batılı zengin ülkelerde bu idealler etkin sosyal zorluklardır ve gerçekleştirildikçe de güç kazandırmaktadır. Bir ülkede mesleki grupların, bölgelerin veya sosyal sınıfların olmaması genel standartları arttırmaktadır. Sosyal hareketlilik ve bireysel gelişim, eğitim-öğretim ve iş performansı aracılığı ile korunmalıdır. Büyük eşitlik fırsatı genellikle yeni doğmuşlara sağlanır. Bir ülkenin entegrasyonu demek, her bir ülkenin önemli doğal kaynaklarındaki verimli kullanım potansiyelinin artması anlamına da gelmektedir. Kümülatif sosyal ve ekonomik süreç, eşitlik imkânı ve siyaset demokrasi olgularının hepsi birbiri ile nedensellik bağlantısı içerisinde etkileşimde bulunmaktadır. Zengin refah devletlerindeki bütün hatalar bu döngüden kaynaklanmaktadır (Myrdal, 1958: 112).

Bu mutlu ülkelerde yaşayan sıradan bir insan ekonomik servetinde istikrarlı bir büyümeye sahiptir. Geleceği hakkında açık fikirleri olmakta ve çocukları sürekli zenginleşerek büyümektedir. Aynı zamanda bu insanlar bazı reformlar sonucunda ortaya çıkan sosyal demokrasi fikirlerine başvururlar ve çocuklarına değer vererek yetiştirirler. İlgili kişinin aklında uluslararası ilişkiler ne durumda veya yurtdışında neler

oluyor gibi büyük sorunlar yada düşünceler yoktur. Bu olaylar kendi refah ve güvenliği için tehdit oluşturmamaktadır. Dış konular hakkında kafa yordukları taktirde doğal olarak milliyetçi bir görünüm içerisinde olurlar: Dünya perspektifinde uluslararası gelişmeler hakkında yorum yapmaktan kaçınırlar ve özgürlük ile eşitlik ideallerini çoğunlukla insanlık açısından değerlendirirler. Vizyonlarında daralma yoluna gitmek yerine, onlar kolay olanı yaparlar ve yabancıları suçlarlar (Myrdal, 1956: 38-39).

Soğuk savaş kişilere daha çok sorumluluktan kaçma fırsatı vermiştir. Bütün tehditlerin tek bir noktada toplandığı görülmektedir: Ruslar, yaşanan kötü olayları uluslar arası bir komünist komplo olarak algılamışlardır. Bu konuyla ilgili Myrdal şu fikirleri beyan etmektedir:

Eğitim girişimlerinde sosyal bilimcilerin üzerine düşen; dünyadaki sıradan bir halkın görünümünü daha rasyonel, doğru ve gerçekten kompleks problemlerin üstesinden gelebilecek ve kafa yorabilecek kişiler oluşturmaktır. Soğuk savaş, uluslararası ekonomik ayrımcılık açısından sadece bir saç teli gibidir. Ancak soğuk savaş bahanesi üzerine geniş bir yayılma vardır (Myrdal, 1958: 113).

Soğuk savaş bahanesinin arkasına sığınmanın yanlış olduğu fikrini destekleyen Myrdal'ın açıklamaları ile bu konuyu kapatmak onun düşünce dünyasını anlamamız açısından faydalı olacaktır.

Zengin ülkelerin, kendi ulusal ekonomileri arasında yeni ve geçerli bir uluslararası denge bulma konusundaki yetersizliğinin sebebi Rusya değildir. Sovyetler Birliğinin etkisi altında olmayan, siyasi bağımsızlık ve ekonomik kalkınma konusunda inişli, çıkışlı bir

görünüm sergileyen az gelişmiş ülkeler ile olan iletişimdeki aksaklıkların da kaynağı Rusya Devleti değildir. Az gelişmiş ülkelerin yaşamış oldukları ekonomik kalkınma ve siyasi bağımsızlık sorunları bu ülkeler ile ilgilenilmesi için bir sebep oluşturmaktadır. Böylelikle Sovyet etkisinden de soyutlanacaklardır (Myrdal, 1958: 114).

2.2.9. Kalkınma ve Ticaret Konusundaki Görüşleri

İki farklı ülkenin ya da aynı ülkenin iki farklı bölgesinin ekonomik bağlantıları olması durumunda, birinde beliren avantajın diğerine de iletileceği genel anlamda kabul gören bir durumdur. Kahire'deki derslerinde Myrdal, bölgelerarası ticareti ele alarak bunun doğru olmadığını savunmuştur: 'A bölgesinin' büyümesi esnasında geri kalmış 'B bölgesi' üzerinde "yayılm etkileri (*spread effect*)" olmasının yanı sıra çeşitli istenmeyen etkileri de olabilir. İstenmeyen bu negatif etkileri, "polarize etkiler veya geri yankılama (*backwash effect*)" olarak adlandırabiliriz. Eğer polarize etkiler, yayılım etkisinin önüne geçerse, iki bölge arasındaki gelir farkı artma eğilimine girecektir (Myrdal,1957: 27-31).

Başka bir ifade ile gelişmişlik seviyeleri farklı düzeylerde olan ülkelerin, mal ve faktör hareketlerinin serbest olduğu iktisadi bir gruba katıldıklarında, içinde buldukları sistem yani serbest piyasa aralarındaki gelişme dengesizliğini daha da çok artırır. Böylelikle zengin ülkeler daha zengin, fakir ülkelere daha fakir duruma gelirler. Myrdal'ın öne sürdüğü bu görüş "Kutuplaşma Teorisi (*Polarization Theory*)" olarak ekonomi literatürüne geçmiştir (Seyidoğlu, 2003: 216).

Myrdal, bir ülkenin ortalama gelir seviyesi ve bölgesel eşitsizlikleri arasında fonksiyonel bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Zengin ülkelerde yayılım etkileri, polarize etkilere nispeten daha güçlü olmaktadır. Piyasa mekanizması işleyişi dâhilinde daha da genişleyen bölgesel farklılık eğilimlerine, merkez devlet bütçesi tarafından zengin bölgelerden fakir bölgelere yapılan transferle karşı konulmaktadır. Ancak fakir yani yayılım etkisinin zayıf olduğu ve merkez bütçenin küçük olduğu ülkelerde, geniş ve muhtemelen büyümekte olan bölgesel farklılıklar bulmak mümkündür. Sonuç olarak az gelişmiş bir ülkenin dış ticareti, çevredeki belirli liman şehirlerine canlılık getirse bile, bütün ekonomiyi ileri götürecektir kadar yeterli bir yayılım etkisine sahip olamayacaktır (Myrdal, 1959).

Myrdal Ricardo-Heckscher-Ohlin ticaret teorisi geleneğini kendi varsayımları dahilinde doğru tahminler yapan teoriler olarak görmektedir. Ancak ona göre bu varsayımlar öyle kısıtlanmıştır ki teori gerçeğin asıl özelliklerini açıklayamaz duruma gelmiştir. Gerçeğin en çarpıcı özelliği milletler arasındaki geniş gelir düzeyi farklılığıdır. Ticaret teorisyenleri geçiş döneminde aynı faktörün kalite ve verimlilik açısından ülkeden ülkeye değişiklik gösterebileceğini belirtmişlerdir. Ancak bu görüş sistematik olarak takip edilmemiştir. Ters bir şekilde, faktör kalitesindeki ve teknolojiadaki farklılıkların, ticaret modellerinde işlenilmesine ve varsayılmasına uzak durulmuştur. İkinci bir gerçek ise, daha zengin ülkeler ve daha fakir ülkeler arasındaki gelir düzeyindeki farklılık, kesin bir temelde olmanın yanı sıra, Myrdal'a göre nispi temelde de artmaya devam etmektedir. O yüzden bu ticaret teorilerinin farklılıklarının azalacağını göstermelerine gerek yoktur. Myrdal nasıl bir teoriye ihtiyaç olduğu sorusunun cevabını şu şekilde vermektedir: "Ticaret ilişkisi içerisinde olan iki milletin

gelir düzeyi konusundaki farklılığın azalacağını yada artacağını tahmin edebilecek daha dinamik bir teoriye ihtiyaç vardır” (Reynolds, 1974: 487).

Aynı zamanda Myrdal geleneksel doktrindeki serbest ticaret uygulamalarının az gelişmiş ülkelerdeki politikalarda yanlış yönlendirmelere neden olduğunu düşünmektedir. Ona göre bu ekonomiler yalnızca başlangıç aşamasında olan bir endüstri değil, başlangıç aşamasında olan bir ekonomi sorunsalı içindedir. İhtiyaçları olan geniş yapısal değişiklikleri meydana getirmek, ticaret ilişkilerinin devlet tarafından sistematik ve yargısal biçimde düzenlenmesini sağlamakla mümkün olacaktır (Myrdal, 1959).

Myrdal’ın ticaret teorilerinin dinamikleşmesi gerektiğini ifade etmesi ve gerçeği yansıtmada eski teorilerin başarısız olduğunu ısrarlı bir şekilde savunması, ticaret teorilerinin yeniden yapılanmasına katkı sağlamıştır.

2.2.10. Myrdal’ın Genel Olarak Ekonomik Görüşleri ve Teorileri

Myrdal’ın akademik yaşamının ilk bölümü pür iktisatçı olarak, doğrudan Stockholm Okulu’nun iktisadi analizleri ile ilgilidir. Stockholm okulunun teorisi, genellikle Keynes’in Genel Teorisi ile paralel yöndedir. Bunun yanında bazı önemli farklılıklarda mevcuttur. Keynes’in aksine, Stockholm İktisatçıları tarafından çeşitli dinamik analiz yöntemleri dikkate alınmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Myrdal tarafından ortaya atılan teoridir. Myrdal, beklentilerin uzun dönem dengesine etki eden bağımsız bir değişken olduğunu öne sürmüştür (Myrdal, 1975).

Myrdal’ın dinamik denge yaklaşımına göre, teorik olarak dengenin belirlenmesinde beklenen bazı değişikliklerin ve hareketliliklerin sonuçları da hesaba katılmalıdır. Bu yüzden Myrdal, ekonomik analiz esnasında sadece belirleyicilerin değil

aynı zamanda beklenen sonuçların veya değişim faktörlerinin göz önünde bulundurulmasını talep etmiştir. Bu konseptte ortaya çıkmadan önce öngörülen veya görülmeyen uzun ekonomik sürece baskı oluşturan, değişikliklere dikkat etmek gerekmektedir. Onun görüşünde bu etki mümkündür. Çünkü fiyat oluşumu kişilerin kafasında şekillenmektedir. Bu yüzden dinamik teorideki denge fiyatı, statik koşuldaki denge fiyatından farklıdır. Myrdal, statik teorinin gerçeği yansıtan doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmemektedir. Çünkü, statik modeldeki fiyatlar gerçek fiyatlara karşılık gelmemektedir. Ancak buna rağmen Myrdal, statik yaklaşımın daha derin ve karmaşık olan dinamik yaklaşımı anlamada, bir başlangıç olabileceği için kullanılabileceğini ifade eder (Čaplánová, 2002: 28).

Myrdal'ın parasal denge çalışmaları Wicksell'in normal faiz oranları hakkındaki fikirlerine kritik bir dönüş girişimi olarak algılanmıştır. Myrdal, parasal denge çalışmasında kendisini fiyatların oluşum problemlerine ve ekonomik dalgalanmalara adayarak doktora tezine devam etmiştir. Parasal dengenin teorik analizinde kullandığı ex-ante ve ex-post kavramları dinamik metodun kullanılmasında Myrdal'ın en önemli katkısı olarak kabul görmüştür. Bu yaklaşım, dengenin oluşamamasının açıklanmasında da kullanılır. Myrdal'a göre, ex-post tasarruflar ex-ante yatırımlardan sapabilir. Ancak, ex-post yatırım ve tasarruf seviyesi dengede olmalıdır. Çünkü uzun dönem açısından toplum gerçek varlıkların birikimi ile tasarruf yapar. Bu çalışmasında Myrdal'ın kümülatif nedensellik prensibini kullandığı görülmektedir. Dinamik süreçte ex-ante beklentileri ex-post hesap dengesi ile sonuçlanır. Myrdal'a göre bu süreç, bireysel ekonomik kuruluşlarda beklenmedik kazanç ve kayıplara, hatta fiyatların dalgalanmasına neden olacaktır. Yalnızca denge durumunda ex-ante tasarruf ex-ante

yatırıma eşit olur ve fiyatların değişmesi için bir baskı söz konusu olmaz (Čaplánová, 2002: 29).

J. M. Keynes ve F. Von Hayek aynı dönemde benzer sorular ile ilgilenmelerine rağmen Myrdal'ı bu ekonomistlerden ayıran, beklentilere vermiş olduğu önem ve roldür. Onun analizlerindeki temel amaçlardan biri, parasal sistemin içine beklentiler kavramını getirmektir. Parasal dengeye etki eden miktarların ex-ante olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Myrdal, bu analiz yöntemini verilen bir zamandaki analiz olarak tanımlamıştır. Myrdal'a göre belli bir dönemin dinamik analizi, ancak nihai fiyatların olduğu gelişimsel eğilimlerden başlanılırsa yapılabilecektir. Bu eğilimler belirli bir durumda hakim olan beklentiler tarafından belirlenir. Bu bağlamda ex-ante beklentiler dinamik sürecin hareket gücüdür. Bunun yanında ex-post sonuçlar da önemlidir. Çünkü onlar ex-ante beklentilerinin gelecek dönem için başlangıç noktası olmaktadır. Myrdal'ın dinamik metodu ex-post dengenin her zaman oluşacağı üzerine inşa edilmiştir. Oysa parasal analiz bakış açısından, ex-ante ve ex-post durumları arasında meydana gelen değişiklikleri analiz etmek ilginç olmak ile birlikte, ex-post dengenin sağlanabilmesi içinde gereklidir. Myrdal, orijinal beklentilerdeki sapmalardan kaynaklanan ve sapmaların sonucunda ortaya çıkan değişiklikleri önemseydiğinden ekonomik analizlerinde bu değişikliklerin nedenlerini de ortaya koymaktadır. Bundaki amaç ex-ante beklentileri ve ex-post beklentilerdeki değişikliklere neden olan unsurları analiz etmektir (Ohlin, 1937: 55).

Wicksell'in kümülâtif sürecini kullanarak Myrdal, parasal denge çalışmalarında toplumun geliri azaldığı takdirde tüketim mallarına olan talebin kaynağı olan toplam satın alma gücündeki azalmanın daha az oranda olacağını belirtmiştir. Bu azalmanın sonucunda, gelirin tasarruf için ayrılan bölümü azalacak ve tasarruflardaki bu azalma

sermaye piyasasındaki denge durumunun değişmesine sebebiyet verecektir. Bu olgu tüketim mallarına olan talep düzeltildiği zaman, fiyat seviyesindeki azalmayı sınırlandırarak dolaylı bir etkiye sahip olacaktır. Bu durum sermaye değerini ve reel yatırımları desteklemektedir. Myrdal bu analizi kullanarak değişmeyen tüketim alışkanlıkları, kredi koşulları kötüye gitse bile parasal dengenin sağlanmasına destek olur sonucuna varmıştır. Bu analiz ile azalan bir kümülâtif süreci durduran faktörleri açıklamayı, yatırım ve çıktı düzeyinin artmaya başladığı, ekonomik konjonktürün azalmaya başladığı bir denge noktasını formülize etmeye çalışmıştır. Bu noktada ex-ante tasarruflar ex-ante yatırımlara eşit olabilir. Myrdal'ın analizinin ağırlık merkezi, devam eden kümülâtif süreçte yatırım ve tasarruflar arasındaki ex-post dengeyi oluşturan faktörleri belirleme çabasıdır (Čaplánová, 2002: 29).

Bu yüzden Myrdal'a göre parasal denge konsepti, Wicksell'in kümülâtif sürecinin olmadığı durumda her zaman belirli bir andaki durum ile ilgilenir. Myrdal, parasal dengenin sağlanması durumunu soyut bir amaç olarak kabul etmemektedir. Onun oluşum mekanizmasını anlamak ekonomik konjonktürün etkilerini tamamen ortadan kaldırmaya da azaltmaya katkı sağlayabilir. Ayrıca Myrdal, parasal dengenin ve diğer amaçların sağlanması için gerekli olan önlemlerin birbiri ile çeliştiğine de dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, tam istihdam düzeyine gelinebilmesi için yüksek toplumsal maliyetlere katlanılmak zorunda olabileceğini vurgulamıştır (Myrdal, 1939).

2.2.11. Kurumsalcı ve Sosyal Bilimci Olarak Gunnar Myrdal

Myrdal, profesyonel kariyerine pür iktisat bilimcisi olarak başlamasına rağmen 1920'lerde sosyal politika problemlerini analiz eden makaleler de yazmıştır. Sonra da

kendisini kurumsalcı¹⁸ bir ekonomist olarak görmüştür. Kurumsalcılığı, sadece ekonomik sorunlar var olabilir fikrinin reddi olarak tanımlamıştır. Myrdal, problemleri kapsamlı ve disiplinli bir yaklaşım ile ele alarak iktisadi teorileri eleştirel açıdan değerlendirmiştir. Problemlerin toplumdaki öneminin ortaya konulması gerektiğini ve bunlara yönelik ekonomik politika tavsiyelerinde bulunulmasının önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Onun görüşüne göre evrensel kanun ve tasarılar hazırlanırken de iddiasız ve mütevazı olunmalıdır. Bu yol belirli amaçları başarabilmek için tek etkili yoldur. Politik tavsiyeler ve müdahaleler çok kapsamlı olmakla birlikte doğru bilgi ile donatılmış mantık çerçevesi içerisinde yer almalıdır. Bu anlamda Myrdal, soyutlama metodunu reddetmektedir. Ekonomik analizler esnasında gerekli bilgileri önemsemez iken konu ile ilgisi olmayan faktörleri hesaba katmaktan kaçınılması gerektiği hususunda açıklamalar yapmıştır. Tanımlanan ekonomik kategorilere karşı eleştirel bir tutumu vardır. Ona göre ekonomik analizlerin amaçları kişilerin ihtiyaçlarından başlamalıdır (Čaplánová, 2002: 30).

Myrdal, ekonomik, sosyal, demografik ve kurumsal analizlerin karışımından oluşan Amerika'daki zencilerin pozisyonu ile ilgili çalışması American Dilemma ile dünya çapında üne kavuştuğunu önceki konu başlıklarında belirtmiştim. Myrdal, ekonomik değişiklikleri açıklamak için sosyolojik değişiklikleri ele alarak ekonomik ve ekonomik olmayan değişiklikler arasındaki etkileşime dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Örneğin, çalışanlar için sağlık ve eğitim gibi konulara önem verildiği takdirde, onların

¹⁸ Soyutlayıcı yöntemi kullanan neo-klasik iktisatçılara karşı çıkarak, iktisadi analizlerin ülkelerin sosyo-politik, tarihsel, psikolojik vb. yapılarını da dikkate almaları gerektiğini savunan, özellikle de 20. yüzyılın son çeyreğinde ABD'de etkili olmuş bir düşünce akımıdır.

verimliliklerinde bir artış gözlemlenecektir. Böylelikle genel anlamda toplumun eğitim ve sağlık gibi konularda gelişiminin sağlanmış olacağını düşünmekteydi. Myrdal, olayların iki faktör arasındaki nedensellik bağındaki etkileşimden kaynaklandığını açıklama ihtiyacı duymuştur. Ekonomik, sosyal, demografik ve kurumsal faktörler dengede olabilir ancak çoğunlukla dengede değildir diyerek Myrdal, bu dengesizlik durumunun çok ilginç olduğunu belirtmiştir. Dengede olmayan bir sistem “kümülatif nedensellik” prensibine göre değişmektedir. Myrdal, bu prensibi geri bildirim sonucunda süresiz devam edebilen çarpan sürecinin bir biçimi olarak kabul etmektedir (Myrdal, 1959).

Kümülatif nedensellik prensibinin önemi, etkileşim sürecini açıklayabilmesinde yatar. Bu sosyal sistemde sadece bireysel elemanların etkileşimi değil aynı zaman da ekonomik aktörlerin beklentileri ve hafıza da önemli bir rol oynamaktadır. Belli bir değişkeni değiştirmek için ekonomik aktörler reaksiyon verir. Örneğin, fiyatlar geçmişte değişkenin nasıl geliştiğine göre farklılık gösterir. Bu unsur Myrdal’ın yaklaşımını genel ekonomik denge analizi ile ilgilenen ekonomistlerin yaklaşımından ayırmaktadır (Fujita, 2004).

Myrdal, son önemli çalışması olan Güney Asya ekonomilerinin analizinde de kümülatif nedensellik prensibini kullanmıştır. Güney Asya’da yer alan ülkelerin kalkınma ve ekonomik durumlarına yönelik alternatif açıklamalarda bulunmuştur. Myrdal’a göre iktisatçıların çoğunluğu ekonomik kalkınma sürecinde sermaye birikimin rolünü abartmaktadır. Onun görüşünde birbiri ile bağıntılı çeşitli faktörler Güney Asya’daki sosyal sistemi etkilemektedir. Bu faktörlerin birinde meydana gelen değişiklik diğerlerini de değiştirecektir. Eğer çeşitli faktörler aynı anda ve birbirinden baskın olmadan değişirse sistemdeki nedensel bağımlılık, kümülatif bir şekilde hareket

edecektir. Myrdal, kümülâtif nedensellik prensibini kullanarak uzmanlaşma ve ölçek ekonomisinin kârlılığı artırdığına ve ülkeler arasındaki küçük değişikliklerin nasıl önemli etkilere neden olabileceğine dikkat çekmiştir. Ayrıca Myrdal, ekonomilerde yoksulluk, güç, etkinlik ve büyüme gibi bazı alanlarda eşit olmayan bir bölünme olduğunu kabul etmektedir (Čaplánová, 2002: 30).

Myrdal, 1970’li yıllarda gelişmiş ülkelerde işsizlik oranındaki ciddi artıştan kaynaklanan enflasyonun analizine de önem vermiştir. Myrdal, ekonomistler arasında “*stagflasyon*”¹⁹ terimini ilk kullananlar arasındadır. Bu durumun üretici baskı gruplarının etkisi, tüketicilerin düşük seviyedeki örgütlenmeleri, spekülâtif harcamaları destekleyen vergi sistemi, batıya ait ekonomilerin sahip olduğu piyasa yapısı sonucu ortaya çıktığını söylemiştir. Myrdal, enflasyonu topluma çok zararlı bir olay olarak görmektedir (Lindbeck, 1992).

Myrdal Stockholm Okulu’nun veya daha sonraki bir dönemin temsilcisi olarak, kurumsalcı iktisatçı olarak görüldüğünden liberal bir iktisatçı olarak kabul edilmemektedir. Hocaları Knut Wicksell ve Gustav Cassel’in fikirlerinden etkilenerek başlamasına rağmen liberal ekonominin paradigmasını, teorik analizlerinin bakış açısını ve iktisadi politikadaki tavsiyelerini eleştiren, devletin müdahalesinden yana olan bir ekonomist olmuştur. Özellikle ilerleyen dönemlerde Myrdal’ın çalışmaları ve görüşleri üçüncü bir yol olarak adlandırılarak konseptin destekleyicileri arasında yerini almıştır. Tercih ve ilan edilen amaçlar ve gerçekte uygulananlar, kısacası idealler ve gerçekler arasındaki çatışmadan kaynaklanan sorunların, kendi haline bırakıldığında çözülmesinin mümkün olabileceğine inanmıştır. Bu kargaşanın sonucunda gerçekte

¹⁹ Stagflasyon, ekonomik durgunluk ile enflasyonun aynı anda yaşandığı makroekonomik duruma verilen addır (Seyidoğlu, 2002:574).

olanların ideallere veya ideallerinde gerçeklere uyum göstereceğini belirtmiştir (Čaplánová, 2002: 30).

2.2.12. Myrdal ve Stockholm Okulu

Stockholm Üniversitesi'nin kökenleri Wicksell'e ve büyük oranda tüketici, yatırımcı vb. davranışı üzerinde makroekonomik bilgiye dayanan daha dinamik bir fiyat oluşturma analizi geliştirme girişimine dayanmaktadır. 1920'lerde Frank Knight ve Irving Fisher dinamik çözümleme için risk ve beklentilerin rolünü açığa çıkarmakta büyük rol oynamışlardır. İsveç'te de Gunnar Myrdal bu fikirleri incelemeye almış ve Wicksell'in sıralama analizi ile birleştirmiştir. İlk kez Myrdal'ın "*Prisbildningsproblemet och föränderligheten- Ekonomik Değişimler Altında Fiyat Belirleme Sorunu (1927)*" başlıklı tezinde bu yenilik gösterilmiştir. Tezin amacı değişim etmenini fiyat kuramı bünyesinde barındırmak yani istatistiki tahminlerden kurtarmaktı (Myrdal, 1927:4). Myrdal bu girişimde kalkış noktasını hocası Gustav Cassel'in fiyat kuramından almıştır. Myrdal, gelecekteki teknik değişikliklerin yanı sıra piyasa koşullarındaki değişikliklerin de öngörülmesinden dolayı fiyatların nasıl oluşturulduğunu, kazançların nasıl sağlandığını ve sermaye değerlerinin değiştiğini göstermeye çalışmıştır. Fiyat oluşturmanın insan aklında gerçekleştiği fikrinde ısrar etmiştir (Myrdal, 1927:8). Myrdal'ın tezinin esas katkılarının en uygun açıklamalarından birini Erik Lundberg yapmıştır. Lundberg, bunları dört maddeyle özetlemiştir:

- i. Zaman, sermaye durgunluğu ve üretim yapısının yanı sıra belirsizlik de içermektedir.

- ii. Her bir girişimci için gelecekteki sonuçlara dair beklentileri konusunda bir tür gerçek risk bulunmaktadır.
- iii. Kredi sağlayan taraftan kuruluş veya girişimciyle ilgili kişisel riskler bulunmaktadır.
- iv. Risklerin tarafsız değerlendirilmemesi temel ekonomik bir problemdir. Risklerin gerçektekinden iyi yönde değerlendirilmesi ve gerçektekinden kötü yönde değerlendirilmesi (iyimserlik ve kötümserlik), yatırımcı kuruluşlar arasındaki değerlendirme ve risk dağıtımını, risk taşıma fiyatı üzerinde önemli bir etkiye sahip olacaktır (Lundberg ve Henriksson , 1994: 427).

Myrdal tezinde tartışmaları, belirli bir stile uygun ayarlanmış katı ve girişimci davranış örnekleri ile irdemiştir. Örnek vererek olayları açıklama o dönemlerde Stockholm Okulu temsilcileri tarafından çoklukla kullanılan bir yöntemdi. Farklı kuramsal seviyelerin ve belirli bir stile uygun ayarlanmış örnek olay incelemesi yönteminin karıştırılması büyük oranda Myrdal'ın tezinin hem gücünü hem de zayıflığını gösterir. Dinamik değişim ve öngörü, fiyat oluşturma teorisine getirmenin yararlılığını Myrdal açıkça göstermektedir. Ancak kuramsal açıdan bakıldığında sonuçlar belirsiz bir şekilde ortaya konmuş ve asla gerçek anlamda sonuçlandırılmamıştır. Bu yüzden bazı ekonomistlere göre gözlemler yaptıktan sonra okuyucularını anlamsızlık içinde bırakmaktadır. Bu sistemsiz tutum kesinlikle Myrdal'ın kişiliğinin bir sonucudur: Myrdal yeni fikirler ortaya koymaya heveslidir. Fakat bu fikirleri tamamen sonuçlandırmak için yeterince sabırlı bir insan değildir (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 63).

Myrdal son kez 1939 yılında, 1933'te Hayek'in editörlüğünü yaptığı bir kitapta genişletilmiş Almanca versiyonu *Der Gleichgewichtsbegriff als Instrument für geldtheoretische Analyse* olan 1931'de *Ekonomisk Tidskrift*'te İsveççe yayınlanan *Om penningteoretisk jämvikt* başlıklı bir kitabın çevirisi olan *Monetary Equilibrium (parasal denge)* eserinde bu konulara tekrar dönmüştür. Bu kitapta 'ex-ante (planlanan)' ve 'ex-post (gerçekleşen)' kavramları sıkça yer almaktadır ve buradaki çözümlene tezindekinden daha anlaşılır ve analitiktir. Fakat bu metnin bir dereceye kadar farklı bir odak noktası vardır. Doğrudan Wicksell'in üzerinde yoğun çalıştığı noktayı -parasal denge koşulları ve sonuçları- ele almaktadır. Myrdal *planlanan – gerçekleşen* etmenlerinin Wicksell'in basitçe uzun vadeli istikrar (enflasyonsuz) olarak tanımladığı parasal dengeye ulaşma ihtimalini nasıl güçlü bir şekilde etkilediğini göstermektedir. Bilindiği üzere, Wicksell sadece faiz oranı, reel sermayenin beklenen getiri oranına eşit olduğunda ve birikimler ile yatırımlar arasında eşitlik olduğunda bu tarz bir fiyat istikrarının oluşabileceğini öngörmekteydi (Myrdal, 1939).

Stockholm Okulu'nu temsilcileri ve geçirdiği dönemleri ele alarak inceleyecek olursak bu ekolün hem tarihsel hem de kuramsal bir olgu olarak karşımızda durduğunu söyleyebiliriz. Okulun tarihsel bir olgu olarak temellerini, savaşlar arası dönemdeki buhran ve işsizlik krizinin üstesinden gelmek için politik önerilerin yanı sıra eski nesillerin analizlerindeki eksiklikleri de gören genç bir İsveçli ekonomist grubun ayaklanması oluşturmaktadır. Bu bağlamda İsveçli grup Keynes'ten bağımsız olarak Wicksell'in dinamik mikroekonomisinden yola çıkarak Keynes'in fikirlerinin temelini oluşturacak bir dizi öneride bulunmuştur. İkinci olarak da Wicksell'in sıralama analizi üzerine kurulu girişimlerinde de Knight ve Fisher ile ilgili öngörü ve riskleri de ortaya koyarak kuramsal bazı başarılar sağlamışlardır. Bu Myrdal'ın fikirlerini Keynes'ten

daha farklı ve yenilikçi bir iktisadi düşünme geleneğinden aldığı anlamına gelmektedir. Bilindiği gibi Myrdal'ın hocaları Wicksell ve Cassel daha çok Avusturya Okulu'ndan esinlenirken Keynes, Marshall'dan etkileniyordu. Her şeye rağmen Schumpeter 'Avusturya Okulu doktrinlerini en iyi sunan kişinin Wicksell olduğunu iddia etmiştir (Schumpeter ve E. Schumpeter, 2006:880). Bu yüzden Lindahl'ın yazılarının yanı sıra Myrdal'ın yazılarında da Menger, Wieser ve Böhm-Bawerk gibi Avusturyalıların etkileri görülebilir. Örneğin, Böhm-Bawerk'in sermaye teorisi Myrdal ve Lindahl üzerinde doğrudan etkili olmuştur. Myrdal'ın en önemli kuramsal belgelerinden birini F. Von Hayek'in editörlüğünü yaptığı bir dergide 1933 yılında yayınlaması tamamen şans eseri değildir. 1974 yılında aynı Nobel Ödülü'nü paylaşmalarıysa tarihin bir ironisi olarak göze çarpmaktadır. O dönemde Myrdal ile Hayek arasında bir çekişme vardı ve söylenenlere göre Hayek'le ödülü paylaşması bütün neşesini kaçırmıştı (Bellet, Gloria-Palermo ve Zouache, 2004: 65).

2.3. Myrdal'ın Bilimsel Tarzı

Myrdal'ın öngörmediği veya desteklemediği bilimsel konulara karşı saldırıda kesin bir tarzı vardı. Myrdal'ın çalışmalarının etkisi ve bilimsel kişiliği, çalışmalarında yer alan veya derslerine giren öğrenciler üzerinde kendisini gösteriyordu. Bu durum onu, iktisattaki en temel mevzuları canlı tutan ve her seferinde onlara dönen bir öncü yapmaktaydı. Şimdi Myrdal'ın bilimsel tarzının temel özelliklerini Myrdal'ın *Value in Social Theory* kitabı ve Reynolds'un makalesine dayanarak ele alacağız.

2.3.1. Çok Disiplinli (Multi-disipliner) Yaklaşım

Ekonomik problemlerin ekonomik olmaktan daha öte sorunlar olduğu bir gerçektir. Bu durum, Myrdal'ın üzerinde uğraşmayı seçtiği problemler için özellikle doğru bir önermedir. Bu bağlamda genellikle kişiler sorunlarla yüzleştirildiğinde bilimsel bir tevazu gösterirler. Yapılan analizlerdeki araçların yalnızca problemin belli başlı açılarına uygulanabilir olduğu da bir gerçektir. Her zaman siyaset bilimcilerin, sosyal psikologların ya da diğer meslektaşların, ele alınmayan farklı açıları inceleyeceği umudu ifade edilebilir. Başka bir yöntemde bir vakfa veya şirkete çok-disiplinli bir takım kurması için finansal destek başvurusunda bulunulmasıdır (Myrdal, 1958: 9).

Sosyal gerçekliğin karmaşası ile başa çıkmadaki bu çabalar, pek de başarıya ulaşmamıştır. Diğer disiplinlerdeki meslektaşlara problemin bu yönlerinin araştırılma yetkisi verilmesi, esasında işe yaramamıştır. Siyaset bilimcileri ve diğerleri ekonomistler için çalışmak istemezler. Onlar ekonomistler gibi olup, genelde iktisatçılar ile hiçbir bağlantısı olmayan kendi modellerini meydana getirmek isterler. Şu bir gerçektir ki: çok disiplinli takımların özgün bir akıl birleşimine ulaşması inanılmaz biçimde zordur (Reynolds, 1974: 488).

Ek beceriler elde ederek iktidarının sınırlarını genişleten bireysel bir bilim insanının alternatif olasılığı; sosyal bilimler yaklaşımlarını 'tek bir potada' eritme çabasıdır. Myrdal'ın yaptığı da budur yani multi-disipliner bir yaklaşım izlemeyi tercih etmiştir. Zaman, tarih, politika ve sosyoloji alanında ciddi çalışmalar yapmış olup bu konulardaki yetkinliği yazılarına da yansımıştır. Yaşadığı dönemdeki ekonomistlerinin bu tip bir cesaret, iktidar ve enerjiye sahip olduğunu düşünmek zordur (Reynolds, 1974: 488).

Politik ve sosyal verilerin ölçülmesi genelde zordur. Bunları içeren bir yaklaşım, nadir olarak test edilebilir bir hipotez ya da bütünüyle bir ekonomik model sağlamaktadır. Ancak ekonomik yaklaşım, belirgin bir anti gerçekçilik pahasına test edilebilirlik oluşturan ters aksaklıklar kümesine sahiptir. Uzun vadede hangi çalışmanın daha üretken bir sonuç vereceği açık bir sorudur. Myrdal, bu yönde enerjik ve becerikli bir şekilde çalışarak bu sorunu açık tutmaya yardımcı olmuştur (Myrdal, 1958).

2.3.2. Sosyal Bilimlerde Değerlendirmeleri

Bu konu, Gunnar Myrdal'ın temel ilgi alanlarından biri olmuştur. Daha önce yazdığı kitaplarından sadece 1953'de İngilizceye çevirilen "*The Political Element in the Development of Economic Theory- Ekonomik Teorinin Geliştirilmesindeki Politik Unsur*" isimli eserinde sosyal değerler ile ilgili görüşlerine yer vermiştir. Aynı konuyu daha sonra metodolojik ekleri ile birlikte sonraki bir çok yazılarında işlemiştir (Myrdal, 1953: 140).

Pozitif ekonominin, değer yargılarından uzak olduğunu söylemek geleneksel bir bakıştır. Ekonomistler sonuçlardan çok anlamlarla uğraşırlar. Myrdal, *olanı* ya da *olması muhtemel olanı* analiz etmekten, *olması gerekene* doğru adım atarken bir ekonomistten ziyade vatandaş gibi çalışmıştır. Myrdal, değer yargılarından yoksun bir pozitif ekonomiyi kısıtlanmış ve hatta yanlış yön veren bir görüş olarak nitelendirmiştir. Ona göre değerlendirmeler, ekonominin dışında bırakılamaz. Bu söylemindeki doğruluk payı bugün çoğu bilim adamı tarafından kabul edilmiştir. Kaçınılmaz bir şekilde değerler, araştırma problemlerinin seçimi ve tanımlanmasına dahil olurlar. Genellikle de değerlerin data olarak çalışmalarda karşımıza çıktığını görmekteyiz. Örneğin, Myrdal "*Modernization Ideals - Modernizasyonun İdealleri*" isimli az gelişmiş ülkelerdeki

kalkınma aktivitesinin altını çizdiği çalışmasında değerleri data olarak kullanmıştır (Schech ve Haggis, 2002: 11-19).

Bu konuda bir örnek vermek gerekirse: üretim ve takasın ideallığı üzerine verdiğimiz bütün teklifler, verilmiş bir gelir dağılımını varsayar. Ulusal üretimin ölçülmesi bile yine gelir dağılımını yansıtan bir fiyat yapılandırmasına dayalıdır. Halbuki politik ölçütlerin yerine getirilmesi, esasında zor bir amaçtır. Örneğin, telafi edici transferle dengelenmesi halinde, dağılım açısından nötr yapılabileceğini tasarlamak da zordur. Sonuç olarak, dağılım ile ilgili yargıların yasaklandığını söylemek, ekonomistlerin elini kolunu bağlamaktadır. Pareto ve Fisher gibi pür teorisyenler bile dağılımsal yargıların pratikte bir gereklilik olduğunu kabul ederken, bunların bilimsel birer statü olduğunu reddetmektedirler. Bir ekonomist, bu tip problemlerden kuramsal bilim perdesi altında kaçabilir ve her tür politik tavsiyeden dikkatlice sakınabilir. Ancak, Myrdal bu durumda tam bir profesyonel olarak görevini eksik yerine getirdiğini söyleyecektir. Herhangi bir politik açıklama değer önermelerinin de açık bir şekilde tanıtımını gerektirebilir. Myrdal'a göre, durum böyle olsa dahi iktisadi konulardaki siyasi açıklamaların yapılabilmesi için işini iyi bilen, nitelikli bir ekonomiste ihtiyaç vardır (Reynolds, 1974: 489).

Yine burada, Myrdal'ın geleneksel doktrine karşı dirençli ve bağımsız biçimde karşı geldiği görülmektedir. Myrdal'ın bu aklı, ileriki yıllarda tartışma oluşturacak temel konuları canlı tutma konusunda bilime hizmet etmiştir.

2.3.3. Denge ve Kümülatif Nedensellik

Teorisyenler, dengenin kararlı olabilmesi için gereken şartlara yoğun bir dikkat harcamışlardır. Ancak, sıradan ekonomistler bu tip bir kararlılığı bahşedilmiş bir durum

gibi görme eğilimdedirler. Teknik olarak basit bir mantık yürütürsek, denge durumundan kaymış olan bir pozisyon, yine o pozisyona geri gelmek için kayma eğilimine girecektir. Ama bu yalnızca bir ihtimaldir. Aykırı püf noktaları ve tartışmalı çarpan-hızlandırıcı kombinasyonları mevcuttur. Dengeden, kümülatif bir hareketin olma ihtimali, Wicksell'in makroekonomik teorisinin temel özelliğidir. Myrdal, bu yaklaşımı parasal denge konusundaki ilk çalışmalarında kullanmıştır (Reynolds, 1974: 490).

Daha sonraki çalışmalarında buna benzer kavramları daha geniş bir sosyal sisteme uygulamıştır. Zenci sorununa dahil olan değerlerde olduğu gibi bir küme denklemlerle bağlantılı gibi düşünülebilir. Denklemler çözülebilir ve bir denge pozisyonu tanımlanabilir. Varsayalım ki bir değer yukarı yönde değişim gösteriyor. Sistemin parametrelerine bağlı olarak birkaç şey gerçekleşebilir. Yukarı yönlü bu hareket kendine ters etki yaratabilir yahut da dereceli olarak daha yüksek bir denge noktasına gelebilir. Ya da eğer sistemdeki pozitif geri beslemeler yeteri kadar güçlüyse, sonsuza kadar bir kümülatif yukarı hareket gözlemlenebilir (Myrdal, 1958: 198).

Kümülatif nedensellik, karmaşık bir sosyal durumun analizinde kullanışlı bir yoldur. Gerçekte dengenin nadir olabileceğinin altı çizilmektedir. İşlerin iyi yönde olduğu gibi kötü yönde gidebileceği ihtimaline de dikkat çekmektedir. Kümülatif mekanizma aynı zamanda aşağı yönlü de çalışabilmektedir. Ancak şu şekilde düşünüldüğünde bu umut vericidir: parametre değerleri eğer doğruysa, manipüle edilebilen birkaç değer üzerinde çalışmak tüm sistemin yukarı doğru hareket etmesinde yeterli olabilecektir. *Amerikan İkilemi* çalışmasında, Myrdal açıkça parametre değerlerinin bu bağlamda doğru olduğuna inanmıştır. *Asya Dramında* negatif geri besleme ihtimali ve istenmeyen dış kaynaklı kalkınmanın etkilerine işaret etmektedir (Reynolds, 1974: 490).

2.3.4. Ekonomik Organizasyon: Planlama ve Piyasa

Rekabetin düşüşü, endüstriyel Batı toplumlarının refah devleti konumuna adım adım ilerleyişi, ekonomik literatürde bilindik bir konudur. Myrdal, bu trendin nedenlerini analiz etmeyi ve bu ekonomilerin nasıl işlediğine dair bir model oluşturmayı üstlenmiştir. Myrdal'a göre: Batı ülkelerinde, birbiriyle ve devletle pazarlık halinde olan, organize ekonomik çıkarların altyapısını oluşturduğu bir sistem tarafından belirlenmiş bir "organizasyonel devlet" vardır. Bu aynı zamanda ulusal devlet tarafından yapılmış iyi bir merkezi koordinasyon anlaşmasını da içerir. Bunun getirisi 'doğal' yerine rekabetçi bir piyasa ekonomisinden doğduğu düşünülen 'oluşturulmuş' bir harmonidir (Myrdal, 1958: 56-60).

Myrdal, ekonomik karar vermede kamu ve yerel birimlerin ve özel organizasyonların merkezileştirilmesine karşı çıkmıştır. Ona göre bu 'devletin susturulması' anlamına gelmemelidir. Myrdal bu düşüncesi ile merkezileştirilmiş planlama ve yönetimde bir azalma olması gerektiğini söylemektedir (Myrdal, 1958).

Planlama neredeyse her ekonomide önemli iken Myrdal, bu başlık altında geçen farklı eylemleri birbirinden ayırmakta ziyadesiyle zorlanmaktadır. Sovyet tarzında bir planlamayı nevi şahsına münhasır kabul eder ve özel bir kurumsal çerçevede olması gerektiğini düşünür. Dünyanın daha az gelişmiş bölgesindeki yönetim kapasitesi ve ekonomik kaynaklar üzerindeki direkt kontrolü sınırlı olan Myrdal'ın tabiri ile "yumuşak devletlere" bu tarz planlama uygulanamaz. Asya Dramı'na ilginç bir ek yaparak bu şartlar altında uygulanabilir olan planlamayı araştırmaktadır. Batı ekonomilerinde, planlama kendine özgü farklı bir biçime dönmektedir. Tam istihdam politikası, gelirler politikası, emek piyasası politikası, sağlık, eğitim ve sosyal sigortalar gibi kamusal aktivitelerin koordinasyonundan oluşmaktadır (Reynolds, 1974: 491).

GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Gunnar Myrdal'ın ilgi alanlarına, bu alanlardaki eserlerinin önemine ve entelektüel katkılarına ağırlık verilmeye çalışılmıştır. Şu bilinen bir gerçektir ki ekonomistler arasında keskin ve net görüşlü olmak nadir rastlanan bir durum değildir. Ancak genelde bu yaklaşım sadece kısıtlı ölçekteki ve önemi şüpheli sorunlara uygulanmaktadır. Bunun yanında Myrdal, ilerlemenin yavaş olduğu, kendi başına ekonomik teknikler sağlamayan, derin bir kavrayış ve hayal gücü gerektiren büyük sorunlara yönelmiştir. Myrdal'ın ilgi alanları coğrafi anlamda da geniştir. Her çeşit ekonomi üzerine çalışmalar yapmıştır. Amerika, Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarının bir çok ülkesinde seyahat ve çalışma imkânı bulmuştur. Analizleri esnasında işine sıkı sıkıya sarılmış olması ve samimiyeti sayesinde bu ülkelerde yabancılık çekmemiştir. Aykırılık konusunda yenilikçidir. En büyük muhalifleriyle aynı kefeye konmayı, geleneksel ve güvenli yoldan ayrılmayanlarla aynı kefeye konmaya tercih edeceği kuvvetle muhtemeldir. Myrdal ekonomik bakış açımızın gelişmesi konusunda ufkumuzun açılmasına yardımcı olan önemli bir iktisatçıdır.

Myrdal'ın sadece entelektüel katkılarından değil kamusal ilişkilere yaptığı katkılardan da bahsetmek gerekir. 1940'lı yıllar boyunca Parlamento Üyesi, II. Dünya Savaşı sonrası İsveç Ekonomik Planlama Komisyonu Başkanı ve Bakan olarak, İsveç ekonomi politikasına yön vermede önemli rolü olmuştur. Bunun yanında ECE'de 10 yıl süreyle Yönetici Sekreter olarak görev almıştır. Burada, düşündüğü araştırma ekibini bir araya getirmiş ve Doğu - Batı Avrupa ekonomilerinin analizini yapan tarafsız bir forum oluşturmuştur. Soğuk Savaş yıllarında baskıların altında bunu başarabilmek ancak kolay bulunmaz bir vizyon, cesaret ve diplomatik bir yetenek sayesinde mümkündür. İsveç'e döndüğünde, ticaret ve kalkınma konularında bir dünya merkezi haline gelmiş olan

Stockholm'deki *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü'nü* kurmuş, kalkınma konusu ile özel ilgilenmiş ve bu konuda birçok yazı yazmıştır. Derslerinde az gelişmiş ülkelerin bakış açıları ile konuyu ele almaya çalışmıştır. Döneminde çok az sayıda Batılı ekonomist onun iktisadi konulara bakış açısına eşdeğer düzeyde bir görüş sergileyebilmiştir.

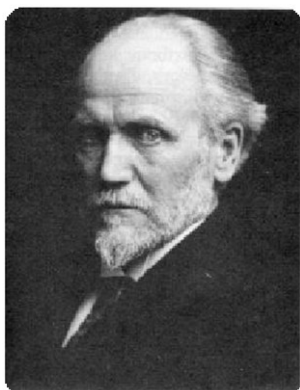
Myrdal, ayrıcalıklı dünyada olduğu kadar, ayrıcalıklı olmayan, alt tabakanın dünyasında da saygınlık görmektedir. Her zaman onların hizmetinde, her zaman onların tarafında, her zaman onların koşullarını iyileştirmeye çabalamıştır. Yapmış olduğu hizmetler ve ekonomik çalışmalar karşılığını vermiş ve 1974 yılında Nobel Ekonomi Ödülünü F. Von Hayek ile beraber paylaşmıştır.

Myrdal ile fikirsel boyutta anlaşamayan bilim adamları ve önyargısız düşünen diğer kişiler onun bilim adamlığını eleştirirler bile, insanlığında örnek bir kişiliğe sahip olduğunu ifade etmekten kaçınmamışlardır.

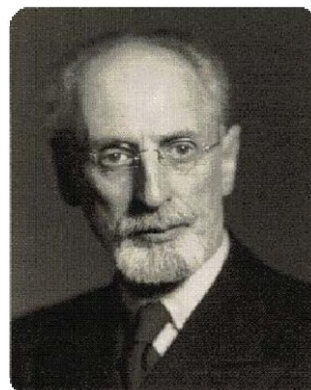
RESIMLER

Resim 1: Knut Wicksell

Resim 2: Gustav Cassel

Resim 3: Eli F. Heckscher

Resim 4: Erik Lindahl

Resim 5: Johan Akerman

Resim 6: Bertil Ohlin

Resim 7: Dag Hammarskjöld

Resim 8: Erik Lundberg

Resim 9: Ingvar Svennilson

Resim 10: Gunnar Myrdal

Resim 11: Gunnar Myrdal

Resim 12: Gunnar Myrdal

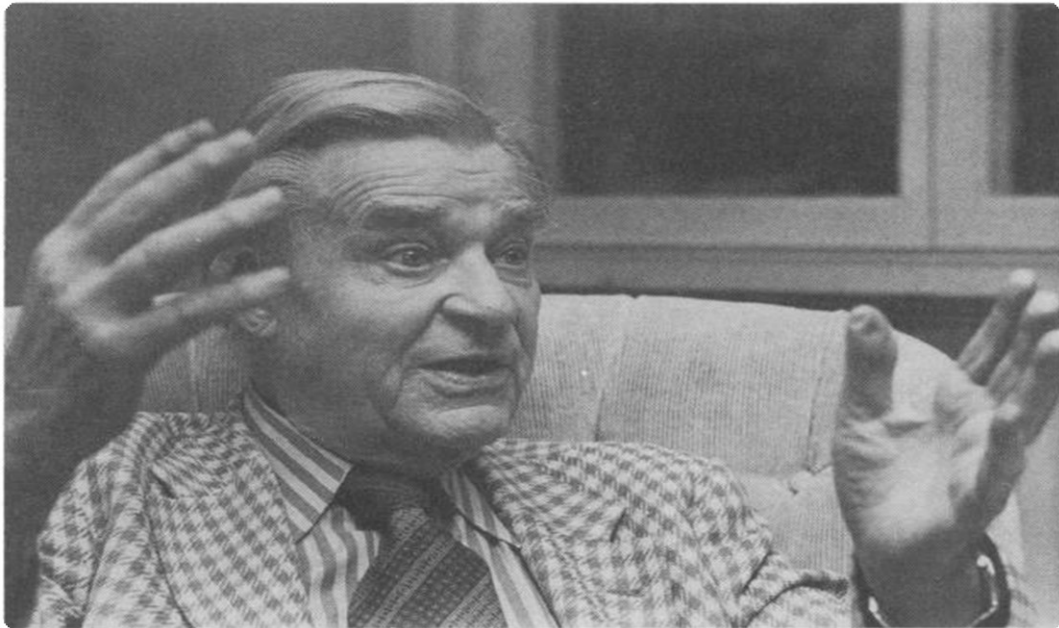
Resim 13: Gunnar Myrdal

Resim 14: Gunnar Myrdal

Resim 15: Alva Myrdal

Resim 16: Karl Gunnar Myrdal

RESİMLERİN ALINDIĞI YERLER

- Resim 1: K. Wicksell'in resmi "<http://phoenix.liu.edu/~uroy/eco54/histlist/hist16.htm>" internet adresinden alınmıştır.
- Resim 2: Gustav Cassel'in resmi "<http://www.economyprofessor.com/theorists/gustavcassel.php>" internet adresinden alınmıştır.
- Resim 3: Eli Hechscher'in resmi (Findlay, Henriksson, Lindgren ve Lundahl, 2006) kaynağından alınmıştır.
- Resim 4: E. Lindahl'in resmi (Jonung, The Stockholm School of Economics Revisited, 1991) kaynağından alınmıştır.
- Resim 5: Johan Akerman'in resmi "<http://homepage.newschool.edu/het//profiles/akerman.htm>" internet adresinden alınmıştır.
- Resim 6: Bertil Ohlin'in resmi (Lindbeck, 1992) kaynağından alınmıştır.
- Resim 7: Dag Hammarskjöld'ün resmi "http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1961/hammarskjold-bio.html" internet adresinden alınmıştır.
- Resim 8-9: Lindahl ve Svernilson'un resimleri (Jonung, The Stockholm School of Economics Revisited, 1991) kaynağından alınmıştır.
- Resim 10: Myrdal'in resmi "http://www.encyclopedia.com/topic/Gunnar_Myrdal.aspx" internet adresinden alınmıştır.
- Resim 11: Myrdal'in resmi "<http://www.britannica.com/EBchecked/topicart/400594/18035/Gunnar-Myrdal>" internet adresinden alınmıştır.
- Resim 12: Myrdal'in resmi "<http://www.amren.com/ar/1996/04/index.html>" internet adresinden alınmıştır.

Resim 13: Myrdal'ın resmi “ http://www.gpaulbishop.com/GPB%20History/GPB%20Archive/Section%20-%202/G.%20Myrdal/g__myrdal.htm ” internet adresinden alınmıştır.

Resim 14: Myrdal'ın resmi “ http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1974/myrdal-bio.html” internet adresinden alınmıştır.

Resim 15: Alva Myrdal'ın resmi “ http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1982/myrdal-bio.html” internet adresinden alınmıştır.

Resim 16: Myrdal'ın resmi (Kindleberger, 1987) kaynağından alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. *Thomas Robert Malthus (1766-1834)*. Mayıs 11, 2010 tarihinde canaktan:
http://www.canaktan.org/politika/liberal_demokrasi/dusunurler/malthus.htm
 adresinden alındı.
- Aktan, C. C. *William Godwin (1756-1836)*. Mayıs 11, 2010 tarihinde canaktan:
http://www.canaktan.org/politika/liberal_demokrasi/dusunurler/godwin.htm
 adresinden alındı.
- Akyüz, Y. (1980). *Emek-Değer Teorisi ve Nitelikli İşgücü Sorunu* . Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Balabkins, N. W. (1988). Gunnar Myrdal (1898-1987). *Eastern Economic Journal*
Vol:XIV , 99-106.
- BBC News. *1958 Notting Hill Race Riots*. Mayıs 17, 2010 tarihinde BBC:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1355718.stm adresinden alındı.
- Bellet, M., S. Gloria-Palermo ve A. Zouache. (2004). *Evolution of the Market Process- Austrian and Swedish Economics*. London: Routledge.
- Boumal, W. J. (1990). Erik Lundberg, 1907-1987. *The Scandinavian Journal of Economics* , 1-9.
- Brownvboard. *Brown v. Board of Education*. Mart 23, 2010 tarihinde Brownvboard:
<http://brownvboard.org/summary> adresinden alındı.
- Čaplánová, A. (2002). Gunnar Myrdal. BIATEC - *The National Bank of Slovakia* , 28-30.

- Carlson, A. C. (1990). *The Swedish Experiment In Family Politics: The Myrdals and The Interwar Population Crisis*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
- Carlson, B. ve L. Jonung. (2006). Knut Wicksell, Gustav Cassel, Eli Heckscher, Bertil Ohlin and Gunnar Myrdal on the Role of the Economist in Public Debate. *Econ Journal Watch* , 511-550.
- Counterpunch. *Rockefeller*. Mart 13, 2010 tarihinde Counterpunch: <http://www.counterpunch.org/sharon05082008.html> adresinden alındı.
- Cypher, J.M. ve J. L. Dietz. (2009). *The Process of Economic Development*. New York: Routledge.
- Dave, T. (2007, Ağustos 17). *Modern Theory on Population: Mercantilist Views*. Mayıs 10,2010 tarihinde associatedcontent: http://www.associatedcontent.com/article/346963/modern_theory_on_population_mercantilist_pg2.html?cat=9 adresinden alındı.
- Dictionary, U. *Hitlerism*. Mayıs 22, 2010 tarihinde Urban Dictionary: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=hitlerism> adresinden alındı.
- Eatwell, J., M. Milgate ve P. Newman. (1987). *The New Palgrave: a dictionary of economics*. London: Macmillan.
- Edin, K. A. ve E. P. Hutchinson. (1935). *Studies of Differential Fertility in Sweden*. London: PS King & Son.

Encyclopædia Britannica. *Erik Robert Lindahl*. Mart 20, 2010 tarihinde britannica:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/341808/Erik-Robert-Lindahl>
 adresinden alındı.

Encyclopædia Britannica. *Lars Johan Hierta*. Mayıs 12, 2010 tarihinde britannica:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/265061/Lars-Johan-Hierta>
 adresinden alındı.

Ergin, F. (1973). *Ak İktisat Ansiklopedisi*. İstanbul: Ak Yayınları.

Findlay, R., L. Jonung ve M. Lundahl. (2002). *Bertil Ohlin: a centennial celebration, 1899-1999*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.

Findlay, R., R. G. Henriksson, H. Lindgren ve M. Lundahl. (2006). *Eli Heckscher, International Trade and Economic History*. Cambridge: MIT Press.

Fujita, N. (2004). Gunnar Myrdal's Theory of Cumulative Causation Revisited. *Economic Research Center Discussion Paper* . Nagoya, Japan: Nagoya University.

Gardlund, T. (1958). *The Life of Knut Wicksell*. Uppsala: Stockholm Economic Studies.

Gassmann ve Hendrix (1999). *Confessional & Historical Perspective Fortress Introduction to the Lutheran Confessions*. Minneapolis: Fortress Press.

Glasner, D. (1997). *Business Cycles and Depressions An Encyclopedia*. New York: Garland Publishing.

Gravier, J. (1971). *Economie et Organisation Regionales*. Paris: Massin et Cie.

- Haberman, F. W. (1972). *Nobel Lectures, Peace 1951-1970*. Amsterdam: Elsevier Publishing Company.
- Henriksson, R. (1979). *Eli Heckscher-The Economic Historian as Economist*. London: Routledge.
- İşte Almanya*. (1999)Almanya: Federal Hükümet Basın ve Enformason Dairesi Yayınları.
- Jackson, W. A. (1990). *Gunnar Myrdal and America's Conscience: Social Engineering and Racial Liberalism*. North Caroline: The University of North Caroline Press.
- Jonung, L. (1993). *Swedish Economic Thought: Explorations and Advances*. London: Routledge.
- Jonung, L. (1991). *The Stockholm School of Economics Revisited*. New York: Cambridge University Press.
- Kahn, R. (1931). The Relation of Home Investment to Unemployment. *The Economic Journal* , 73-98.
- Karshenas, M. (2001). Agriculture and Economic Development İn Sub-Saharan Africa and Asia . *Cambridge Journal of Economics* , 315-342.
- Kindleberger, C. P. (1987). Gunnar Myrdal, 1898-1987. *The Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 89 , 393-403.
- Knutsen, L.T. ve L. Jennifer. (1989). "Over the Hill? The Anatomy of Revolution at Fifty", *Journal of Peace Research*, Vol. 26, 421-431.
- Kutlu, E. (2004). *İktisadi Kalkınma ve Büyüme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

- Laursen, S. (1955). Lundberg on Business Cycles and Public Policy . *The Quarterly Journal of Economics* , 221-234 .
- Lindahl, E. (1951). Till Hundraarsminnet av Knut Wicksells Fodelse. *Ekonomisk Tidskrift* , 197-243.
- Lindahl, G. ve O. Wallmen. (1960). Erik Lindahl Bibliografi 1919-1960. *Ekonomisk Tidskrift* , 59-74.
- Lindbeck, A. (1992). *Nobel Lectures, Economics Sciences 1969-1980*. Singapore: World Scientific Publishing Co.
- Lundberg, E. (1972). Ingvar Svennilson: A Note on His Scientific Achievements and a Bibliography of His Contributions to Economics. *The Swedish Journal of Economics* , 313-328.
- Lundberg, E. (1974). Gunnar Myrdal's Contribution to Economic Theory. *The Swedish Journal of Economics* , 472-495.
- Lundberg, E. ve R. G. H. Henriksson . (1994). *Erik Lundberg: Studies in Economic Instability and Change*. Stockholm: SNS.
- Lundberg, E. (1998). *Business Cycles and Economic Policy*. London: Routledge.
- Machlup, F. (1977). *A History of Thought on Economic Integration*. Macmillan, London.
- Magnusson, L. (1994). Eli Heckscher and Mercantilism An Introduction. *Uppsala Papers In Economic History* , 20.

- Magnusson, L. (1991). *Gustav Cassel, Popularizer and Enigmatic Walrasian*. B. Sandelin içinde, *The History of Swedish Economic Thought* (s. 134). London: Routledge.
- Magnusson, L. (1994). *Mercantilism: The Shaping of an Economic Language*. London: Routledge.
- Malthus, T. R. ve Edt: P. Appleman (1976). *An Essay on The Principle of Population or A View of Its Past and Present Effect*. New York: Norton Press.
- Marx, K. ve E. Mandel (1990). *Capital: A Critique of Political Economy* . London: Penguin Books Ltd.
- Mazlish, B. (1988). *James and John Stuart Mill: father and son in the nineteenth century* . New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
- Myrdal, A. ve G. Myrdal. (1934). *Kris i Befolkningsfrågan*. Stockholm: Tiden.
- Myrdal, A. (1968). *Nation and Family: The Swedish Experiment in Democratic Family and Population Policy*. Cambridge: The MIT Press .
- Myrdal, J. (1982). *Barndom*. Stockholm: Norstedt & Soners.
- Myrdal, K. G. (1975). *Against the stream : critical essays on economics*. New York: Vintage.
- Myrdal, K. G. (2002 Orj:1944). *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy Volume I*. New Brunswick ve London: Transaction Publishers.

- Myrdal, K. G. (1997 Orj:1944). *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy Volume II*. New Brunswick ve London: Transaction Publishers.
- Myrdal, K. G. (1956). *An International Economy Problems and Prospects*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Myrdal, K. G. (1968). *Asian Drama: An Inquiry Into the Poverty of Nations*. Pantheon, New York: A Twentieth Century Fund Study.
- Myrdal, K. G. (1958). *Beyond The Welfare State*. London: University Paperbacks, Methuen&Co. Ltd.
- Myrdal, K. G. (1959). *Development and Underdevelopment*. Cairo: National Bank of Egypt.
- Myrdal, K. G. (1987). Gunnar Myrdal on Population Policy in the Underdeveloped World. *Population and Development Review* , 531-540.
- Myrdal, K. G. (1939). *Monetary Equilibrium*. London: W. Hodge Publisher.
- Myrdal, K. G. (1938). Population Problems and Policies. *Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 197* , 200-215.
- Myrdal, K. G. (1940). *Population: A Problem for Democracy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Myrdal, K. G. (1927). *Prisbildningsproblemet och Föränderligheten*. Uppsala: Almqvist & Wiksells Förlag.

- Myrdal, K. G. (1957). *Rich Lands And Poor The Road to World Prosperity*. New York: Harper & Row Publisher.
- Myrdal, K. G. (1953). *The Political Element In The Development of Economic Theory*. London: Routledge.
- Myrdal, K. G. (1965). The United Nations, Agriculture, and The World Economic Revolution. *Journal of Farm Economics* , 889-899.
- Myrdal, K. G. (1968). Twenty Years of the United Nations Economic Commission for Europe. *International Organization* , 617-628.
- Myrdal, K. G. (1958). *Value In Social Theory A Selection of Essays on Methodology*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Myrdal, K. G. (1974). What Is Development? *Journal of Economic Issues* , 729-736.
- Nations, U. *Annual Reports*. Mayıs 24, 2010 tarihinde Unescap: www.unescap.org adresinden alındı.
- Newschool. *Johan Akerman*. Mart 9, 2010 tarihinde Newschool: [http://homepage.newschool.edu/het// profiles/akerman.htm](http://homepage.newschool.edu/het//profiles/akerman.htm) adresinden alındı.
- Nndb. *Heinrich Brüning*. Mayıs 2, 2010 tarihinde Nndb: <http://www.nndb.com/people/751/000089484/> adresinden alındı.
- Ohlin, B. (1978). Keynesian Economics and The Stockholm School. A Comment on Don Patinkin's Paper. *The Scandinavian Journal of Economics* , 144-147.
- Ohlin, B. (1937). Some Notes on the Stockholm Theory of Savings and Investments I. *The Economic Journal* , 53-69.

- Ohlin, B. (1937). Some Notes on the Stockholm Theory of Savings and Investments II. *The Economic Journal* , 221-240.
- Ohlin, B. (1972). *Ung man blir politiker*. Stockholm: Bonniers.
- Overbeek, J. (1974). *History of Population Theories*. Netherlands: Rotterdam University Press.
- Özgüven, P. A. (2005). *İktisadi Düşünceler-Doktrinler ve Teoriler*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Patinkin, D. (1982). *Anticipations of the General Theory? And Other Essays on Keynes*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Patinkin, D. (1978). On the Relation between Keynesian Economics and the "Stockholm School". *The Scandinavian Journal of Economics* , 135-143.
- Pressman, S. (1999). *Fifty Major Economist*. London: Routledge.
- Reisman, W. (1993). The Constitutional Crisis In The United Nations. *American Journal of International Law* , 83-100.
- Reynolds, L. G. (1974). Gunnar Myrdal's Contribution To Economics,1940 - 1970. *Swedish Journal of Economics* , 479-497.
- Rostow, W. W. (1990). *Theorists of Economic Growth from David Hume to the Present with a Perspective on the Next Century*. New York: Oxford University Press.
- Ryan, S. (2000). *The United Nations and International Politics* . New York: St. Martin's Press.

Sandelin, B. (1998). *Swedish Economics V*. London: Routledge.

Sandelin, B. (1991). *The History of Swedish Economic Thought*. London, England: Routledge.

Savaş, V. F. (2000). *İktisadın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Schech, S. ve J. Haggis. (2002). *Development: A Cultural Studies Reader*. Oxford: Blackwell Publishers.

Schumpeter, J.A. ve E. B. Schumpeter. (2006). *History of Economic Analysis*. New York: Routledge.

Seyidoğlu, H. (2002). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük 3. Baskı*, İstanbul: Kurtiş Matbaası.

Seyidoğlu, H. (2003). *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*. İstanbul: Güzem Yayınları.

Skousen, M. (2003). *İktisadi Düşünce Tarihi/Modern İktisadın İnşası*. Ankara: Adres Yayınları.

Sterner, R. (1938). The Standard of Living in Sweden. *American Academy of Political and Social Science*, 7-19.

Swanson, D., J. S. Siegel ve H. S. Shryock. (2004). *The Methods and Materials of Demography*. San Diego, California: Elsevier Academic Press.

Tavlas, G. S. *Persons, Warren Milton (1878–1937)*. Mayıs 11, 2010 tarihinde dictionaryofeconomics: http://www.dictionaryofeconomics.com/article?id=pde2008_P000072 adresinden alındı.

- The New York Times. (1987, Mayıs 18). *Gunnar Myrdal, analyst of race crisis, dies*.
Mayıs 14, 2010 tarihinde <http://www.nytimes.com/1987/05/18/obituaries/gunnar-myrdal-analyst-of-race-crisis-dies.html> adresinden alındı.
- Thefreedictionary. *Bakalorya*. Aralık 12, 2009 tarihinde Thefreedictionary:
<http://www.thefreedictionary.com/baccalaureate> adresinden alındı.
- Thomas, R. (1994, Eylül 8). *Obituary: Professor Brinley Thomas* . Mayıs 12, 2010 tarihinde The Independent: <http://www.independent.co.uk/news/people/obituary-professor-brinley-thomas-1447559.html> adresinden alındı.
- Tilton, T. (1979) A Swedish Road to Socialism, Ernst Wigforss and the Ideological Foundations of Swedish Social Democracy. *The American Political Science Review*, 1979, 505-520.
- Turvey, R. (1960). Erik Lindahl. *Ekonomisk Tidskrift* , 5-8.
- Uhr, C. G. (1971). Davidson's Theory of "Objective Value" : A "Transformation" Problem. *History of Political Economy - Duke University Press Journals* , 56-91.
- Uhr, C. G. (1975). *Economic Doctrines of David Davidson*. Uppsala: Studia Oeconomica Upsaliensis.
- UNdata. Net Reproduction Rate. Mayıs 12, 2010 tarihinde Undata:
<http://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3A48> adresinden alındı.
- Unicef. (1996). *The 1960s: Decade of Development*. Mayıs 24, 2010 tarihinde Unicef:
<http://www.unicef.org/sowc96/1960s.htm> adresinden alındı.

- United States Agency for International Development. (2003, Haziran 18). *Board for International Food & Agriculture Development (BIFAD)* . Washington D.C., U.S.A.: BIFAD.
- Wicksell, K. (1934). *Real capital and Interest: Dr. Gustav Akerman's Realkapital und Kapitalzins*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Widdig, B. (2001). *Culture and Inflation in Weimar Germany*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Wood, J. C. (1995). *Bertil Ohlin: Critical Assessments*. London : Routledge.
- Wood, J. C. (1994). *John Maynard Keynes, critical assessment*. London: Routledge.